

Structuurvisie Hoeksche Waard

Ruimtelijk Plan

Gewijzigde versie na inspraak, 13 mei 2008

In opdracht van:

Commissie Hoeksche Waard

Postbus 7059

3286 ZH Klaaswaal

Opgesteld door:

Vista landscape and urban design

Prinsengracht 253

1016 GV Amsterdam

Met bijdragen van:

Gerrichhauzen en Partners

(woningbouwprogrammering en doelgroepen, paragraaf 4.1)

Quintus /Tympan

(demografische ontwikkeling en voorzieningen, paragraaf 4.1)

Stec Groep

(bedrijventerreinprogrammering, paragraaf 4.2)

ZKA Consultants & Planners

(recreatieanalyse, paragraaf 4.5)

Structuurvisie Hoeksche Waard

Ruimtelijk Plan

Gewijzigde versie na inspraak, 13 mei 2008

Inhoud

1. Inleiding: Waarom een Structuurvisie?	7
1.1 Aanleiding en doel	9
1.2 Beleidskader	9
1.3 Procesaanpak	10
1.4 Resultaten van de inspraak	10
1.5 Leeswijzer	10
2. Kernkwaliteiten: Open polder-landschap met kreken en dijken	13
2.1 Polderpatroon	15
2.2 Reliëf van kreken en dijken	17
2.3 Openheid	19
2.4 Cultuurhistorie	21
2.5 Integratiekaart	23

3. Integrale ambitie: Agenda voor de toekomst	25
3.1 Regionale positionering	27
3.2 Kwaliteitszoning	29
3.3 Duurzame ontwikkeling	31
3.4 Acht agendapunten	31
4. Beleid per sector: Dynamisch landschap	37
4.1 Wonen, welzijn en leefbaarheid	38
4.2 Werkgelegenheid en bedrijventerreinen	43
4.3 Landbouw	45
4.4 Water en natuur	48
4.5 Recreatie en toerisme	51
4.6 Infrastructuur	54
4.7 Duurzame energie	57

5. Ontwikkelingsbeeld: De Hoeksche Waard in 2030	61
5.1 Plankaarten	63
5.2 Inrichtingsprincipes	82
5.3 Icoonprojecten	92
6. Uitvoering: Daadkracht en flexibiliteit	99
6.1 Sturingsfilosofie	100
6.2 Planologische doorwerking	100
6.3 Financiering en Regiofonds	101
6.4 Vervolgonderzoek en wettelijke toetsen	102
6.5 Uitvoeringsprogramma	104
Bijlage: Rode contouren	107
Los bijgevoegd: Plankaart	

1

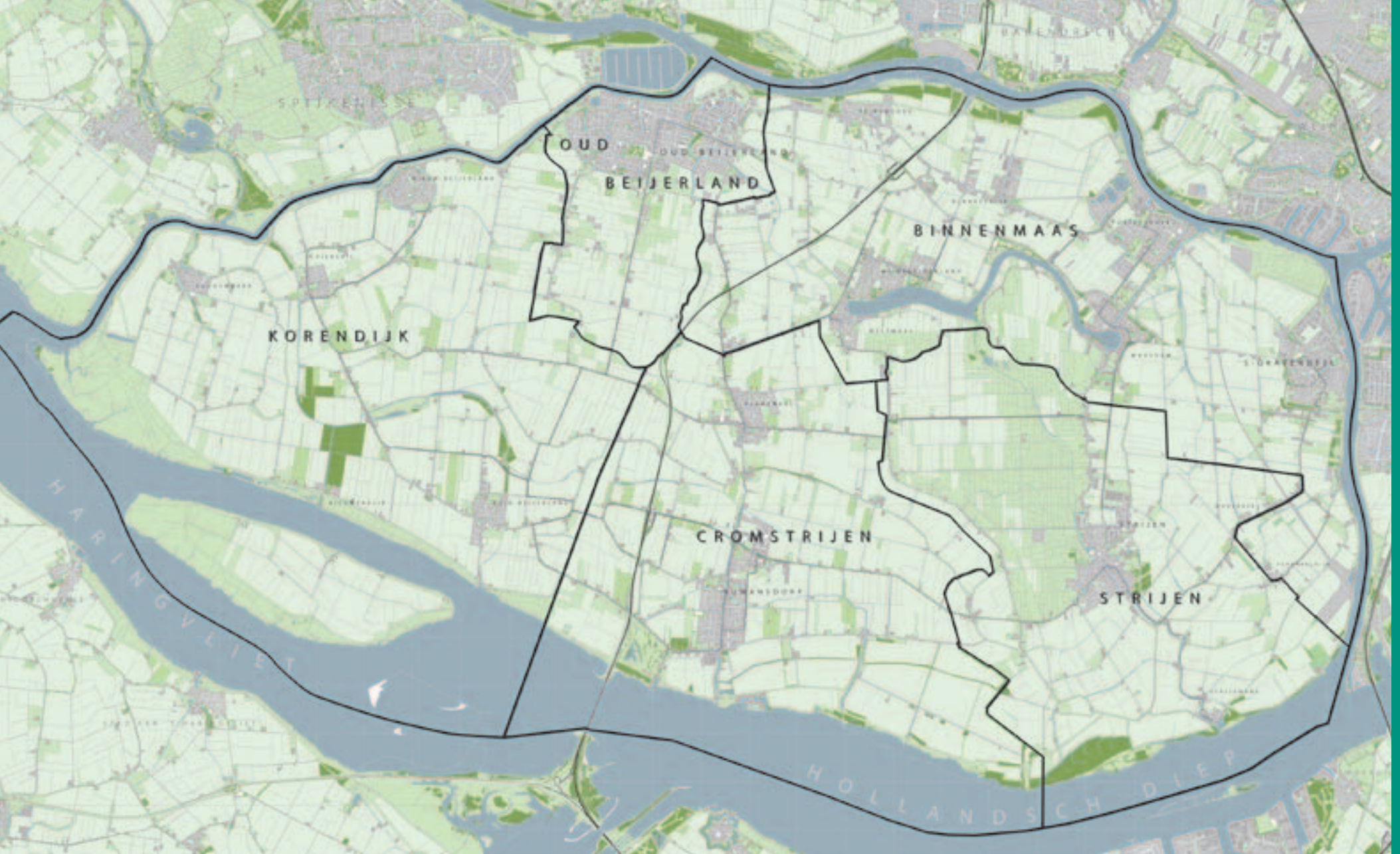
Inleiding

Waarom een Structuurvisie?

De Commissie Hoeksche Waard (CHW) wil met een Structuurvisie sturing geven aan de ruimtelijke ontwikkeling van de regio. Uitgangspunt is de versterking van de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard. De Structuurvisie is opgesteld in nauw overleg met het maatschappelijk middenveld en met de Provincie Zuid-Holland. Alle partijen zijn het erover eens dat het unieke polderlandschap van de Hoeksche Waard met zijn fraaie krekens en dijken en zijn

weidse vergezichten behouden moet blijven. Tegelijkertijd moet er ruimte zijn voor dynamiek: mensen moeten prettig kunnen wonen, werken en recreëren in de Hoeksche Waard. Ook daar is geen discussie over. De vraag is wel hoe we dat voor elkaar krijgen. Het is duidelijk dat er stevige ruimtelijke keuzen nodig zijn om de Hoeksche Waard ook voor de toekomst als een aantrekkelijk en vitaal landschap veilig te stellen. Die keuzen worden gemaakt in de Structuurvisie. In dit hoofdstuk worden de achtergronden en de aanpak toegelicht.

Gemeenten

1.1 Aanleiding en doel

Behoud en ontwikkeling

De Hoeksche Waard is in de Nota Ruimte aangewezen als Nationaal Landschap, vanwege de openheid en het bijzondere patroon van polders, dijken en kreken. In het Rijksbeleid staat het behoud van deze 'kernkwaliteiten' voorop. Dat wil niet zeggen dat het gebied op slot gaat, maar wel dat extra aandacht nodig is voor de landschap-pelijke inpassing van nieuwe ontwikkelingen. Er zijn nogal wat ontwikkelingen: de aanleg van een nieuw regionaal bedrijventerrein in de noordrand, aanpassing van het wegennet, nieuwe woningen voor de bevolkingsgroei van de Hoeksche Waard, schaalvergroting in de landbouw, meer ruimte voor natuur, waterberging en recreatie.

Meervoudige doelstelling

De Commissie Hoeksche Waard wil al deze ontwikkelingen in goede banen leiden. Daarvoor wordt een Structuurvisie opgesteld, door de gemeenten samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en burgers. In de Structuurvisie wordt een visie gegeven op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de regio tot 2030. Doel is de gelijktijdige versterking van de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard.

1.2 Beleidskader

Voorgeschiedenis

De Structuurvisie bouwt voort op eerder door de regio vastgestelde beleidsplannen en past binnen de algemene beleidskaders van Rijk en Provincie. In 2002 is reeds een Regionaal Ontwikkelingsprogramma opgesteld, waarin een gezamenlijke ruimtelijke koers is uitgezet. Op basis hiervan zijn in 2004 afspraken gemaakt met de Provincie Zuid-Holland over de uitvoering en de financiering, het zogenaamde 'Afsprakenkader'. Diverse water- en groenprojecten zijn inmiddels uitgevoerd en in 2005 is een gezamenlijke inbreng ingediend bij de Provincie Zuid-Holland voor de herziening van het streekplan voor de Hoeksche Waard. Tevens hebben diverse gemeenten binnen de kader van het Regionaal Ontwikkelingsprogramma eigen gemeentelijke Structuurvisies opgesteld.

Nieuwe kaders

De aanwijzing van de Hoeksche Waard tot Nationaal Landschap in 2006 en de vaststelling van de streekplanherziening in 2007 vormen nieuwe beleidskaders. Deze bieden nieuwe kansen en uitdagingen voor de regio. Voor alle ruimtelijke ontwikkelingen geldt dat deze zullen worden getoetst aan de kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte. Voor het Nationale Landschap komen extra Rijksmiddelen beschikbaar (1,4 miljoen € voor de periode 2007-2013), naast de gelden uit het Programma Vitaal Platteland. Voorwaarde hierbij is dat de Provincie en de regio samen voor 50% cofinanciering zorgen.

Rode contouren

In het streekplan wordt aan de regio gevraagd om een voorstel te doen voor de begrenzing van de toekomstige bebouwingscontouren. Ook het te ontwikkelen regionale bedrijventerrein en verblijfsrecreatieve voorzieningen die grenzen aan de kernen zullen binnen de rode contouren moeten liggen. Op dit moment is nog onduidelijk hoe de procedure voor de vaststelling van de rode contouren door de Provincie zal verlopen. De nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening, die per 1 juli 2008 in werking is getreden, is een complicerende factor omdat vanaf die datum geen nieuwe streekplannen of streekplanuitwerkingen in procedure gebracht kunnen worden terwijl het huidige streekplan onvoldoende ruimte biedt voor de ontwikkeling van het regionale bedrijventerrein en nieuwe dorpsuitbreidingen.

Inhoud Structuurvisie

In de Structuurvisie is een nadere uitwerking gegeven aan de ontwikkeling van het Nationaal Landschap en aan de begrenzing van de rode contouren, vanuit een integrale visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling tot 2030. De Structuurvisie geldt tevens als Landschapsontwikkelingsplan en bevat een concreet uitvoeringsprogramma.

1.3 Procesaanpak

Het proces om te komen tot een Structuurvisie is beschreven in een apart projectplan. Dit projectplan is op 7 juni 2006 vastgesteld door de Commissie Hoeksche Waard. Het hele traject is begeleid door een projectgroep waarin alle gemeenten, het Waterschap Hollandse Delta, Groenbeheer Hoeksche Waard, de Provincie Zuid-Holland en (sinds augustus 2008) de Milieudienst Zuid-Holland Zuid zijn vertegenwoordigd. Er zijn drie fasen onderscheiden.

Fase 1: Balans en Ambities

In deze fase is de balans opgemaakt van bestaande kwaliteiten, lopende projecten en verwachte ontwikkelingen. De resultaten zijn gepresenteerd op de eerste regiogadag en vastgelegd in de Nota Balans en Ambities. Op basis daarvan zijn de leidende 'kwaliteitskaders' verwoord in een Bestuurlijk Manifest, dat op 4 september 2007 is vastgesteld door de Commissie Hoeksche Waard.

Fase 2: Ontwerp Ruimtelijk Plan

In fase 2 zijn verschillende ontwikkelingsvarianten ontworpen. Deze waren bedoeld om de ruimtelijke keuzemogelijkheden voor de regio in beeld te brengen. De ontwikkelingsrichtingen zijn met maatschappelijke organisaties en overheden besproken op een aantal gebiedsateliers. Vervolgens is in een aparte bestuursconferentie een Ruimtelijke Agenda opgesteld, waarin de centrale onderwerpen voor de Structuurvisie zijn benoemd. De Ruimtelijke Agenda is op 27 november 2007 vastgesteld door de CHW en voor commentaar voorgelegd aan de raadsleden van de gemeenten en aan de maatschappelijke organisaties. Het commentaar is verwerkt in het Ontwerp Ruimtelijk Plan,

dat op 8 juli 2008 is vastgesteld door de CHW. Het door de Provincie gevraagde voorstel voor de rode contouren is geïntegreerd in dit Ontwerp Ruimtelijk Plan (zie bijlage).

Fase 3: Definitief Ruimtelijk Plan en Uitvoeringsprogramma

Het Ontwerp Ruimtelijk Plan is voor inspraak voorgelegd aan burgers, maatschappelijke organisaties en andere overheden. Op basis van de inspraakresultaten is het definitieve Ruimtelijk Plan opgesteld. Dit zal ter vaststelling worden aangeboden aan de gemeenteraden. Als uitwerking van het Ruimtelijk Plan zal een Uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Onderdelen hiervan zijn onder meer de groenblauwe programmering en de oprichting van een regionaal vereveningsfonds. Het Ruimtelijk Plan en het Uitvoeringsprogramma vormen samen de Structuurvisie.

Kwaliteitsteam

De opstelling van de Structuurvisie is begeleid door een kwaliteitsteam van onafhankelijke deskundigen. Deze hebben vanuit hun inhoudelijke expertise op het gebied van regionale planning, stedenbouw en landbouweconomie advies uitgebracht aan de CHW over de verschillende tussenproducten.

1.4 Resultaten van de inspraak

Het Ontwerp Ruimtelijk Plan heeft van 20 oktober tot 1 december 2008 ter inzage gelegen in de gemeentehuizen van Binnenmaas, Cromstrijen, Korendijk, Oud-Beijerland en Strijen. In deze periode is tevens een aantal voorlichtingsbijeenkomsten gehouden. In totaal zijn 46 inspraak-

reacties ontvangen. Daarnaast zijn wijzigingsvoorstellen ingebracht door de afzonderlijke gemeenten en door de gezamenlijke Groen Linksfracties in de Hoeksche Waard en zijn een drietal wettelijke toetsten uitgevoerd. In de Nota van Beantwoording zijn alle ingebrachte zienswijzen gebundeld en is beargumenteerd aangegeven hoe deze zijn verwerkt in het definitieve Ruimtelijk Plan.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een concretisering van de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap. Deze kernkwaliteiten vormen een belangrijk toetsingskader voor de inpassing van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Dit toetsingskader is samengevat in een 'kwaliteitszoning'. Hoofdstuk 3 verwoordt de ambitie van de regio voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Hoeksche Waard. Het is een samenvatting van Ruimtelijke Agenda. Hoofdstuk 4 bevat de uitwerking van de integrale ambitie voor de verschillende ruimtelijke sectoren. In het ontwikkelingsbeeld (hoofdstuk 5) wordt het beleid verder uitgewerkt in plankaarten, inrichtingsprincipes en icoonprojecten. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op allerlei uitvoeringszaken, zoals de planologische doorwerking en de instelling van een regionaal vereveningsfonds. Hiermee wordt de basis gelegd voor het uiteindelijke uitvoeringsprogramma. In de bijlage worden de voorgestelde rode contouren per kern toegelicht.

De Hoeksche Waard in een notendop

In de Hoeksche Waard wonen ruim 85.000 mensen, op een oppervlakte van ruim 300 km². De bevolkingsdichtheid bedraagt ongeveer 283 inwoners per km². Ter vergelijking: in Zuid-Holland wonen 1.227 mensen per km², in heel Nederland 483. In de Hoeksche Waard hebben de inwoners dus nog echt de ruimte. Dat is een kwaliteit die gekoesterd moet worden.

De Hoeksche Waard kent een rijk verenigingsleven. Sociale verbanden zijn sterk en zeker in de kleine kernen is er een groot saamhorigheidsgevoel. Men voelt zich in eerste instantie eilander en is trots op het landschap, dat met noeste arbeid door vroegere generaties in cultuur is gebracht. De verschrikkelijke stormvloedramp van 1953 staat velen nog vers voor de geest. Maar ook de schaatsuccessen van Kees Verkerk uit Puttershoek zijn gegrift in het collectieve geheugen van de streek.

Sinds eind jaren 60 worden de vaste oeververbindingen verbeterd en komt de instroom van buitenaf op gang. Oud-Beijerland groeit uit tot een regionale verzorgingskern. De nieuwe inwoners brengen nieuwe opvattingen en leefstijlen met zich mee, maar hechten zich snel aan het landschap. Van echt grote spanningen is geen sprake. Wel krijgt de Hoeksche Waard onvermijdelijk te maken met de algemene maatschappelijke ontwikkelingen van deze tijd: het wegtrekken van jongeren naar de grote steden, de vergrijzing, een toenemend aantal alleenstaanden, het wegvallen van voorzieningen in de kleine kernen, de jeugdproblematiek. De Structuurvisie zal een antwoord moeten bieden op deze ontwikkelingen. Leefbaarheid is een centraal thema.

De Suikerfabriek van Puttershoek was tot voor kort een grote werkgever op het eiland. Nog steeds is er veel landbouwgerelateerde bedrijvigheid, maar handel, distributie en bouwnijverheid hebben inmiddels ruimschoots de overhand. Vergelijken met andere regio's is de werkgele-

genheid in dienstverlening, onderwijs en zorg daarentegen ondervertegenwoordigd. Juist in de dienstverlening lijkt nog groei mogelijk. Ongeveer de helft van de totale beroepsbevolking van de Hoeksche Waard werkt momenteel buiten de regio. De werkloosheid binnen de regio is relatief klein. De economische ontwikkeling van de regio is voor een deel een autonoom proces, maar is zeker ook te sturen door ruimtelijk beleid. Een van de doelen van de Structuurvisie is het versterken van de economische vitaliteit van de Hoeksche Waard.

2

Kernkwaliteiten

Open polderlandschap met krekken en dijken

De Hoeksche Waard is in de Nota Ruimte aangewezen als Nationaal Landschap. Dit houdt in dat de landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten behouden moeten blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk versterkt.

In de Nota Ruimte zijn drie kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard benoemd:

1. het polderpatroon
2. het reliëf van krekken en dijken
3. de openheid.

Deze kernkwaliteiten zijn van toepassing op de hele Hoeksche Waard, dus ook op de noordrand.

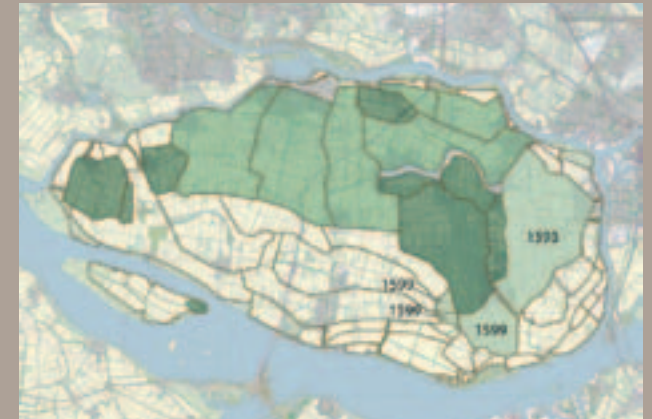
Maar waar hebben we het dan precies over? Dat wordt in dit hoofdstuk in beeld gebracht met een aantal kaarten en gebiedsfoto's. De kernkwaliteiten worden zo concreet en zichtbaar gemaakt. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat sommige kwaliteiten zeer kwetsbaar zijn en om gerichte bescherming vragen. In sommige gebieden zijn de kwaliteiten al zodanig aangetast, dat een actief herstel- of ontwikkelingsbeleid nodig is. De landschappelijke waarden zijn samengevat in een 'integratiekaart', die als toetsingskader kan worden gebruikt bij de inpassing van nieuwe ontwikkelingen.

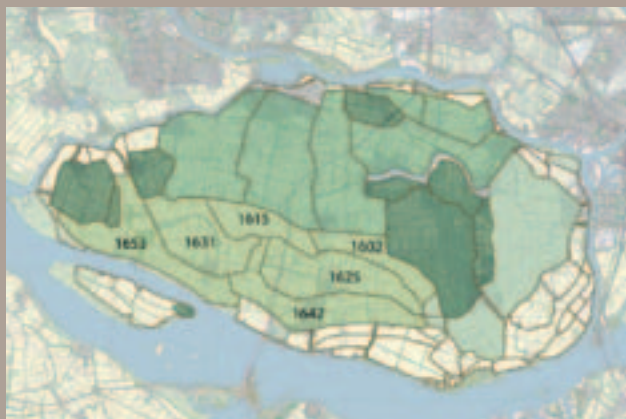
Oudste opwaspolders

Oude noordelijke aanwaspolders

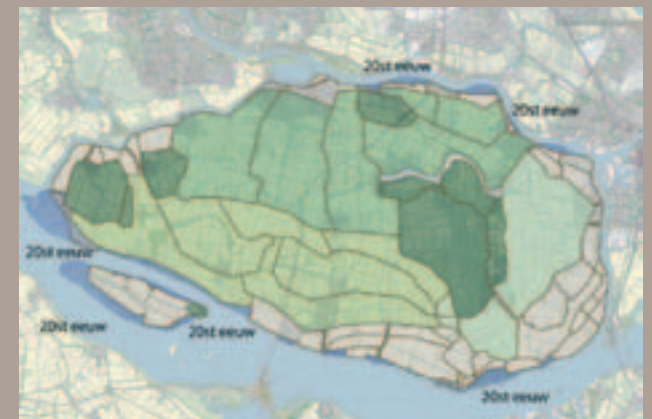
Oude oostelijke aanwaspolders

Oude zuidelijke aanwaspolders

Kleine aanwaspolders in randzone

Buitendijkse landen

Ontwikkeling polders

Akkerbouwpolder in de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen

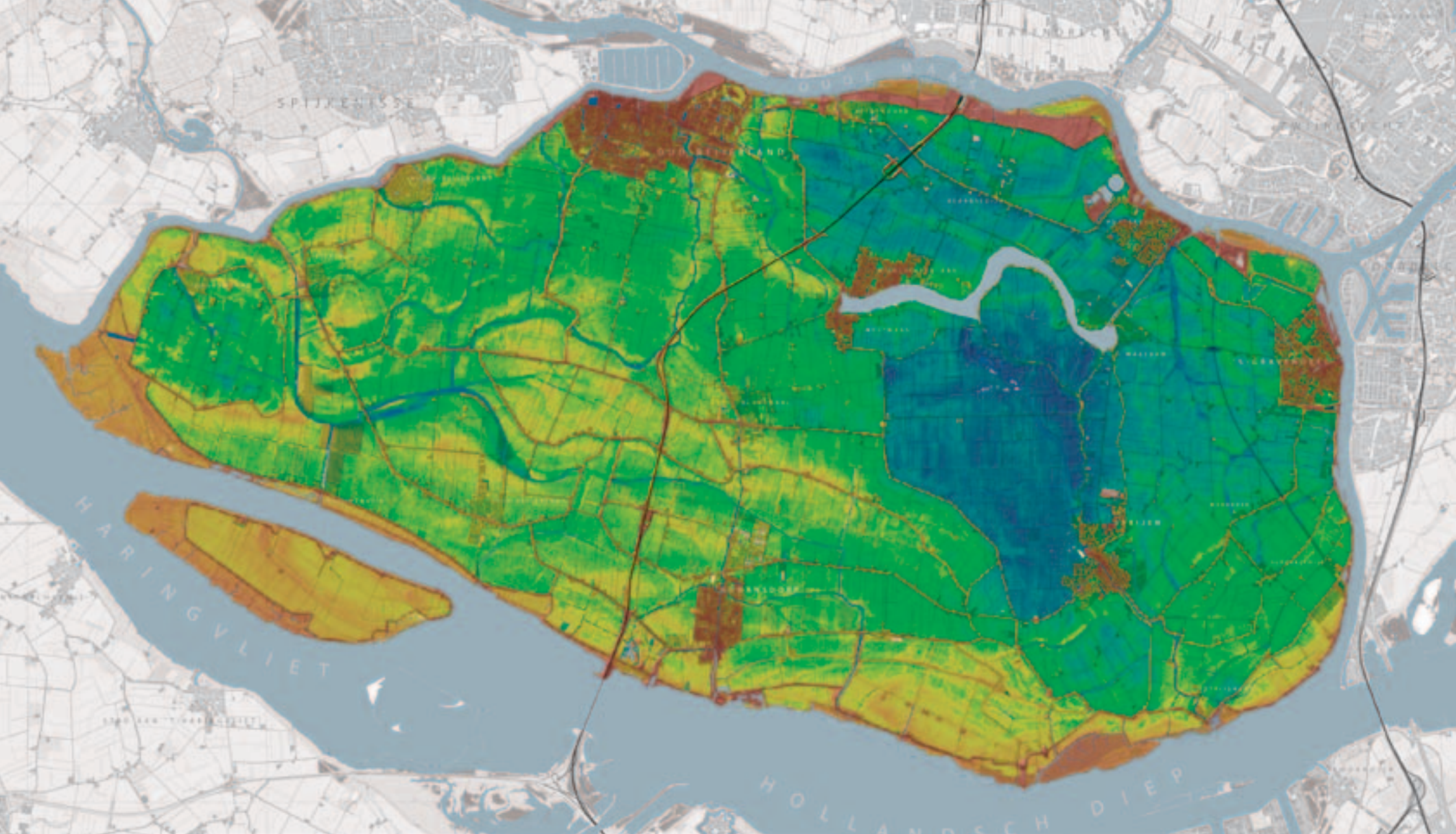
Graslandpolder in het Oude Land van Strijen

2.1 Polderpatroon

De bewonings- en inpolderingsgeschiedenis van de Hoeksche Waard heeft een schat aan archeologische en cultuurhistorische waarden opgeleverd. Al ver vóór de Sint-Elisabethsvloed van 1421, zeker al vanaf 2000 voor Christus, waren de hogere oeverwallen langs de rivieren en krekken bewoond. De Binnenbedijkte Maas is nu nog het enige zichtbare restant van het oorspronkelijke rivierensysteem, maar in de ondergrond zijn hiervan nog veel meer sporen terug te vinden. De oude oeverwallen hebben een hoge archeologische verwachtingswaarde. Tot ongeveer 400 voor Christus werden tussen de rivierarmen grote veenpakketten gevormd, die ook al vroeg bewoond en ontgonnen werden. Deze veenpakketten raakten later weer overstroomd door rivieren en zee-inbraken, waarbij kleilagen op het veen werden afgezet en soms ook stukken veen wegspoelden. Van het dorp Strijen is bekend dat hier al vanaf 1250 continu bewoning was. Alle historische dorpskernen in de Hoeksche Waard zijn archeologisch waardevol.

De huidige Hoeksche Waard is een mozaïek van polders die vanaf de Middeleeuwen zijn bedijkt. Daarvoor was het oostelijk deel van de Hoeksche Waard al bedijkt (onderdeel van de Groote Waard), maar dit deel is door de Sint-Elisabethsvloed van 1421 verloren gegaan. De Sint-Elisabethsvloed was feitelijk onderdeel van een grotere reeks overstromingen die in de late Middeleeuwen het gebied teisterde. De Keizersdijk tussen Strijen en Maasdam was de westelijke grens van de Groote Waard. Dit is dus een restant van de oude dijk.

Bijzonder is dat het patroon van de latere dijken nog vrijwel geheel intact is. De veelal beplante binnendijken zijn beeld dragers van het landschap. De vorm van de polder en het profiel van de dijken zeggen iets over de periode van inpoldering. De vroegste polders dateren uit de 15e eeuw. Dit zijn de zogenaamde opwaspolders (donkergroen op de kaart). Deze polders hebben een min of meer ronde vorm met grillige dijken. Het waren oorspronkelijk eilanden in een dynamisch getijdenlandschap. Vanaf deze eilanden zijn vervolgens de opgeslibte oeverlanden ingedijkt, de zogenaamde aanwaspolders. Eerst werden de luwere delen tussen de eilanden ingepolderd, zodat de eilanden aan elkaar groeiden. Dit zijn de oude noordelijke aanwaspolders (16e eeuw). Vervolgens werden de oostelijke en zuidelijke aanwaspolders ingedijkt (16e en 17e eeuw). De noordelijke en oostelijke aanwaspolders zijn vaak zeer groot en hebben een onregelmatige vorm. De zuidelijke aanwaspolders die parallel aan de hoofdstroom van de rivier liggen, hebben een langgerekte vorm en liggen in een typisch schillenpatroon. Vanaf de 17e eeuw tot in de 20e eeuw zijn in de randzone van de Hoeksche Waard kleinere aanwaspolders ingedijkt, soms als herbedijking na een overstroming. Omdat naar de randen toe de waterdynamiek toeneemt, was het moeilijker om nog land te winnen en worden de polders steeds kleiner. Buiten de onbeplante hoofdwaterkering liggen nog enkele buitendijkse landen, die nooit zijn ingepolderd of zelfs actief zijn ontpolderd, zoals het eiland Tiengemetten.

Hoogte

Maximum: 12 meter

Minimum: -2,5 meter

* in meter t.o.v. NAP

Ritselaarsdijk

Uitgevoerd kreekherstelproject

2.2 Reliëf van kreken en dijken

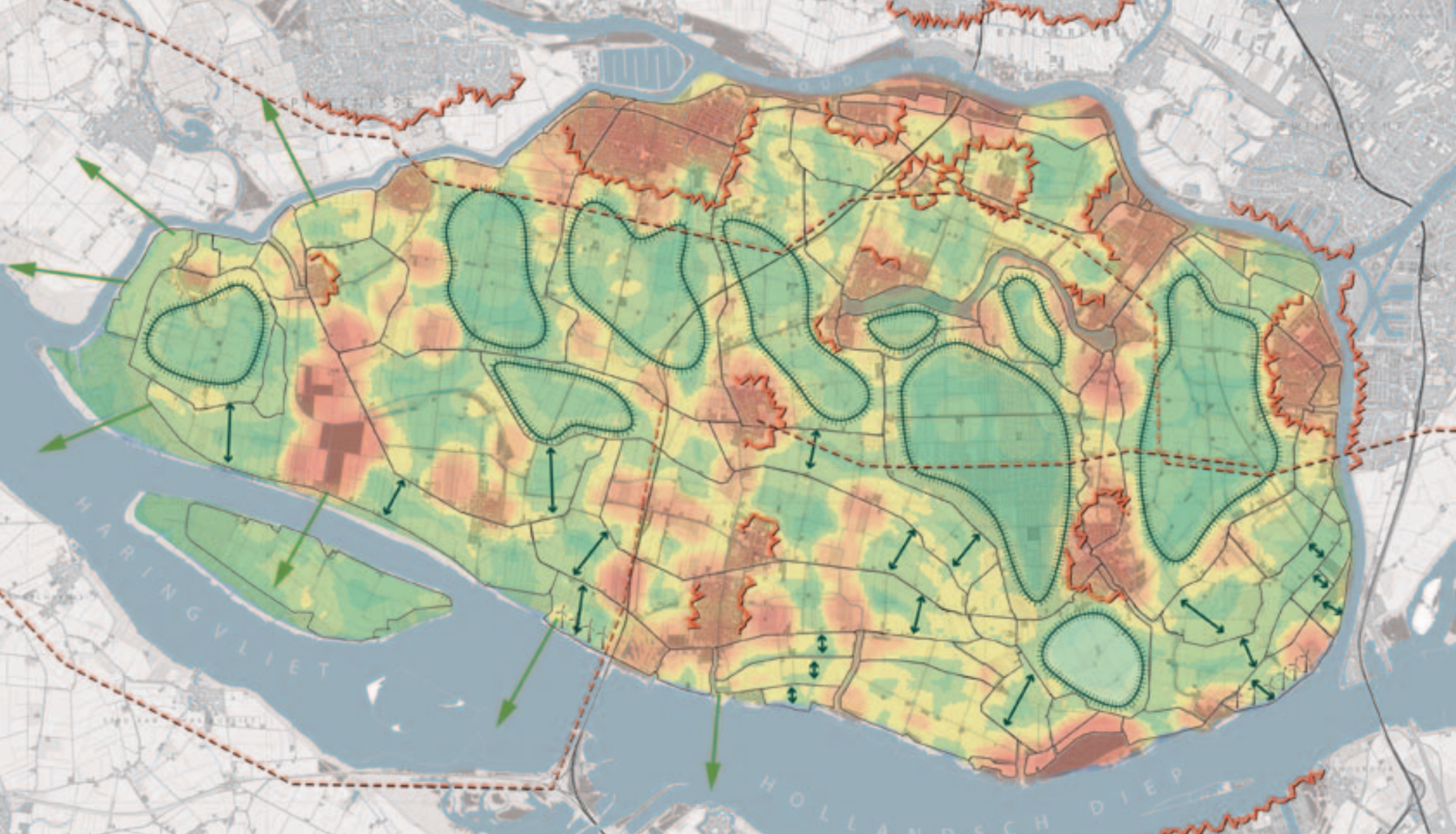
Het polderland van de Hoeksche Waard lijkt vlak, maar kent subtiele hoogteverschillen die verbonden zijn met de oudste geschiedenis van vóór de inpoldering. De krekensstructuur is goed terug te zien op de hoogtekaart. De hogere dijken voegen een extra dimensie toe: vanaf de dijkwegen heeft de toeschouwer een heel andere ruimtebeleving dan in de polder.

De hoogtekaart geeft een gedetailleerd beeld van het reliëf in de Hoeksche Waard. Ten eerste valt op dat het Oude Land van Strijen relatief diep ligt. Dit komt omdat dit gebied al vroeg is ingedijkt en niet meer is opgehoogd door latere klei-afzettingen. Het veen, dat hier aan de oppervlakte ligt, is als gevolg van de landbouwkundige ontwatering in de loop van de eeuwen ingeklonken. De kleine aanwasvelden in de randzone en vooral de buitendijkse landen liggen relatief hoog. Dit komt omdat hier de opslibbing met rivierafzettingen relatief lang is doorgegaan of nog steeds plaatsvindt.

Ten tweede valt op dat de kreken door bredere laagten lopen en soms begeleid worden door hogere gronden. Dit zijn restanten van stroomgeulen, zandplaten en kreekruigen uit het oorspronkelijke dynamische getijdengebied. De Binnenbedijkte Maas is een restant van een oude rivierarm van vóór de Sint-Elisabethsvloed. Op de hoogtekaart is te zien dat deze oorspronkelijk doorliep tot aan de huidige loop van de Oude Maas bij Oud-Beijerland. Omdat de rivier- en kreekoevers al vroeg bewoond werden, zijn dit archeologisch waardevolle gebieden.

Primaire dijk zonder beplanting bij Heinenoord

Openheid

- Zeer open landschap
- Matig open landschap
- Besloten landschap

- Zeer grote open ruimte
- Vergezichten over de rivier
- Doorzichten van dijk tot dijk
- Windmolens
- Harde bebouwingsranden

- Hoogspanningsleidingen

Open polder in het westelijk deel van de Hoeksche Waard

Uitzicht op het Hollandsch Diep

2.3 Openheid

Bijgaande kaart geeft een beeld van de openheid in de Hoeksche Waard. De mate van openheid is gerelateerd aan de aanwezigheid van beplanting en bebouwing, voor zover af te leiden van de digitale topografische kaart (schaal 1:10.000). Met behulp van GIS hebben alle vlakken van 50 bij 50 m een openheidsklasse van zeer open tot zeer besloten meegekregen. Te zien is dat de grootste aaneengesloten open ruimten (donkergroen) liggen in het Oude Land van Strijen, ten westen van 's-Gravendeel, ten zuiden van Oud-Beijerland en in de meest westelijke punt van de Hoeksche Waard. Hier liggen zichtlijnen van meer dan 5 km. Dit zijn ook de grootste poldereenheden. De noordrand en de zuidrand hebben een meer besloten karakter (rood en geel). De langgerekte vorm van de aanwasolders in de zuidrand is niet terug te vinden in het diffuse patroon van de open ruimten. Wel zijn er veel doorzichten van de ene dijk naar de andere dijk, waardoor een aantrekkelijke coulissenwerking ontstaat die in de grotere open ruimten ontbreekt.

De grootste open ruimten en de genoemde doorzichten zijn op de kaart apart aangegeven. Verder zijn de vergezichten over het water aan de westkant aangegeven: de horizon wordt hier nergens verstoord door bebouwing, windmolens of hoogspanningsmasten op de achtergrond en hier heb je een letterlijk eindeloos uitzicht. Aan de noordkant is vaak nog de skyline van de Rotterdamse regio in de verte zichtbaar. Aan de oostkant is er de bebouwing van de Drechtsteden en aan de zuidkant de industrie van Moerdijk. Deze bebouwingsranden zijn op de kaart aangeduid. Ook de ruimtebepalende bebouwingsranden binnen

de Hoeksche Waard zijn aangeduid: hier grenzen kassen, bedrijfsgebouwen of nieuwbouw direct aan de open ruimte, wat de beleving van de openheid verstoort. Boselementen daarentegen, zoals bij Piershil en Zuid-Beijerland (rood op de kaart), kunnen een fraaie ruimtebegrenzing vormen en het gevoel van openheid juist versterken.

Kassen grenzend aan de open ruimte van het Oude Land van Strijen

Cultuurhistorie

- Oudste opwaspolders
- Historische dijken
- Historische dorpskernen en bebouwingslinten

- Historische havenkanalen
- Molenbiotopen
- Eendenkooi met vangcirkel
- Oude veerkade
- Fort en schootsveld

- Archeologisch aandachtsgebied

Voorstraat-weteringdorp 's-Gravendeel

't Hof van Moerkerken in rivierdorp Mijnsheerenland

2.4 Cultuurhistorie

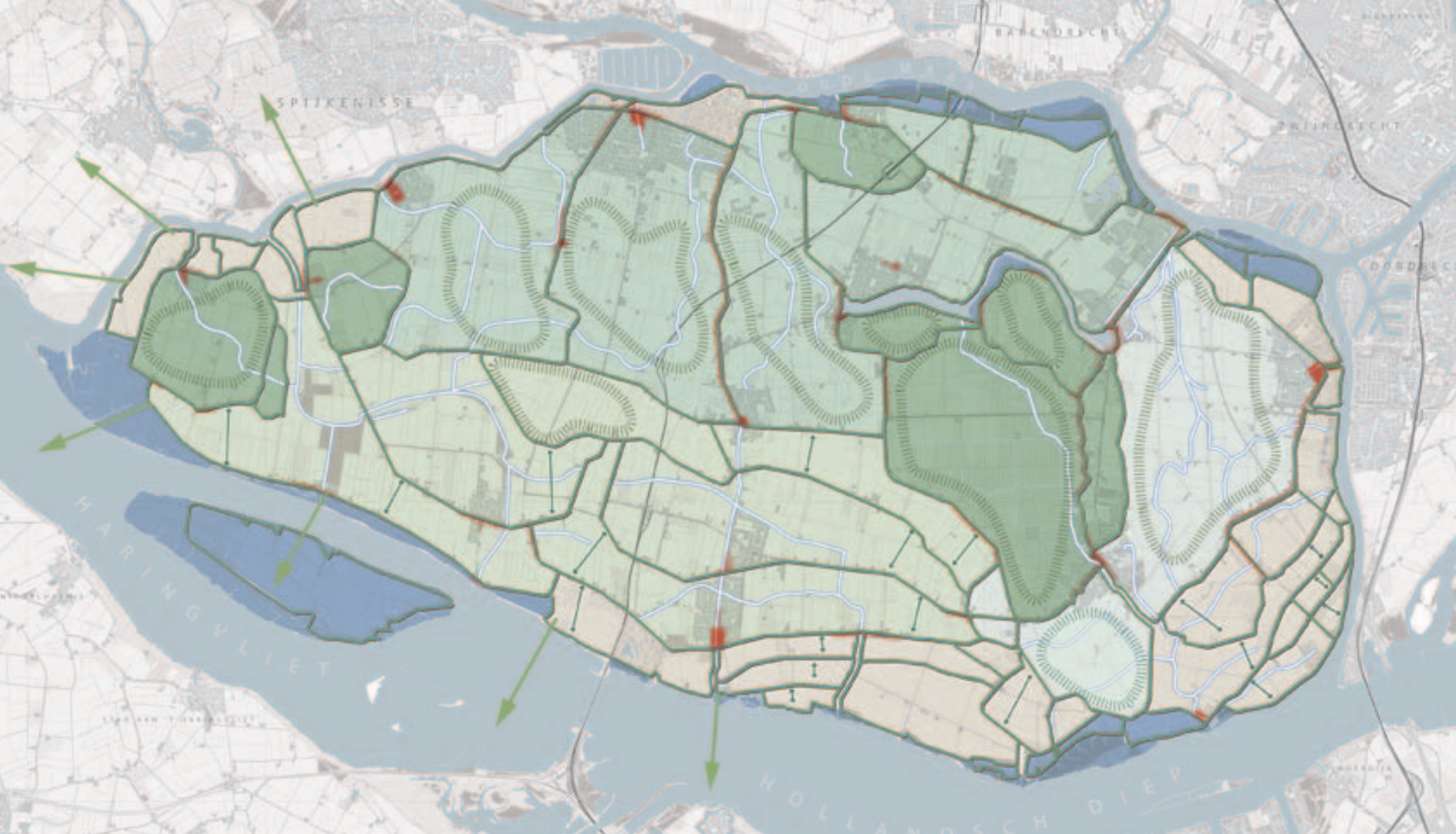
In cultuurhistorisch opzicht is het gave dijkenpatroon met de verschillende dorpstypen bijzonder waardevol. Dit vertelt veel over de geschiedenis van het landschap. Daarbinnen liggen monumentale boederijen en andere waardevolle bebouwingsstructuren en bijzondere landschapselementen, zoals de windmolens met de bijbehorende molenbeschermingszones en de oude havenkanalen. Ook de waterstructuren en de historische waterwerken zijn cultuurhistorisch waardevol, omdat zij getuigen van de eeuwenlange strijd tegen het water.

Op de kaart zijn de belangrijkste structuren en elementen weergegeven, op basis van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Zuid-Holland. Benadrukt moet worden dat de kaart slechts een deel van alle cultuurhistorische en archeologische waarden dekt en dat veel structuren en elementen ontbreken, zoals verkavelingspatronen, grasgorzen, wielen, oude trambanen, historische tuinen, gemalen, bruggen, industrieel erfgoed etc. Nader onderzoek is nodig om een meer volledige Cultuurhistorische Waardenkaart van de Hoeksche Waard te maken. Bij lokale historische verenigingen en andere organisaties op het gebied van archeologie en cultuurhistorie is veel kennis aanwezig, die hiervoor ingezet kan worden.

De dorpen in de Hoeksche Waard zijn nauw verbonden met de inpolderingsgeschiedenis. Veel nederzettingen zijn gekoppeld aan de dijken of aan het water. Dit heeft tot verschillende typen dorpen geleid, met een eigen stedenbouwkundige structuur. In het rapport 'Het Landschap van de Hoekse Waard' van Visscher (2002) worden zeven typen

dorpen onderscheiden. Belangrijkste hoofdgroepen zijn de voorstraatdorpen en de dijkdorpen, daarnaast zijn er nog rivier- en kreekdorpen. Er zijn ook combinatietypen. De voorstraatdorpen liggen aan de dijk, maar de hoofdstraat van het dorp (de voorstraat) staat dwars op de dijk. Soms ligt de voorstraat langs een kreek of een wetering, soms is het alleen een straat. Meestal ligt de kerk of het dorpscentrum aan het einde van de voorstraat. Voorbeelden zijn Oud-Beijerland, Nieuw-Beijerland, 's-Gravendeel, Westmaas, Klaaswaal, Numansdorp. De dijkdorpen hebben de hoofdstraat op de dijk en vormen langgerekte, smalle bebouwingslinten. Hier is vaak geen sprake van uitgesproken centrumvorming. Voorbeelden zijn Heinenoord, Puttershoek, Maasdam (damdijkdorp), Zuid-Beijerland, Strijen, Mookhoek, Schenkeldijk en veel kleine dijkdorpen.

In de loop van de inpoldering zijn sommige dorpen van het buitenwater afgesneden. Havenkanalen werden gegraven om toch een vaarverbinding te houden. Voorbeelden zijn de havenkanalen van Strijen, Numansdorp, Goudswaard en Piershil. Andere dorpen, zoals Nieuw-Beijerland, Oud-Beijerland, Puttershoek, Strijensas en Nieuwendijk hebben nog steeds een eigen haventje aan het buitenwater. In 's-Gravendeel is de oude haven gedempt. Bij dorpsuitbreidingen zijn vanaf de dijk of de voorstraat poldervlakken bebouwd, in de stedenbouwkundige stijl van dat moment. De oorspronkelijke relatie tussen het dorp en het landschap is op veel plaatsen verloren gegaan.

Integratie kernkwaliteiten

- Oudste opwaspolders
- Oude noordelijke aanwaspolders
- Oude oostelijk aanwaspolders

- Oude zuidelijke aanwaspolders
- Kleine aanwaspolders
- Buitendijkse landen
- Historische dorpskernen
- Dijken

- Kreeken, havenkanalen en weteringen
- Grote open ruimten
- Doorzichten van dijk tot dijk
- Vergezichten over de rivier

2.5 Integratiekaart

De kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn samengevat in de kaart 'integratie kernkwaliteiten'. Deze kaart laat zien wat de dragers zijn van de ruimtelijke identiteit van de regio en biedt een gebiedsdekkend toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen. Naast de kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte zijn ook de historische dorpskernen en dijklinten aangegeven, omdat deze mede bepalend zijn voor de kwaliteit van het Nationaal Landschap.

Polderpatroon

De verschillende poldertypen vertegenwoordigen niet alleen belangrijke fasen in de ontstaansgeschiedenis van de Hoeksche Waard, maar hebben ook onderscheidende ruimtelijke kenmerken die behouden en versterkt moeten worden:

- oudste opwaspolders: open landschap met kleinschalige verkaveling
- oude noordelijke aanwaspolders: open landschap met grootschalige verkaveling
- oude oostelijke aanwaspolders: open landschap met grootschalige verkaveling
- oude zuidelijke aanwaspolders: half-open landschap met kleinschalige verkaveling
- kleine aanwaspolders in randzone: half-open landschap met grootschalige verkaveling
- buitendijkse landen: natuurlandschap.

Belangrijk is dat de bijzondere ontstaansgeschiedenis afleesbaar blijft in het landschap. Het versterken van de landschappelijke verschillen tussen de poldertypen kan

daaraan bijdragen. In de loop van de tijd zijn de polders door ruilverkaveling en egalisaties immers meer op elkaar gaan lijken. Uit cultuurhistorisch oogpunt meest waardevol zijn de oudste opwaspolders, met hun typische ronde vorm. Het Oude Land heeft een bijzondere kleinschalige veenverkaveling. De zuidelijke aanwaspolders worden gekenmerkt door hun schilvormige structuur met doorzichten van dijk tot dijk.

Dijken en kreken

Het dijken- en krekenpatroon is in zijn geheel waardevol. Daarbinnen zijn er verschillende typen dijken en kreken te onderscheiden en zijn er gave en minder gave delen, maar juist de samenhang is kenmerkend voor het Nationaal Landschap. Datzelfde geldt voor de verschillende dorpsstypen, die gekoppeld zijn aan het dijken- en krekenpatroon. Het versterken van de samenhang en de continuïteit van de dijken en kreken is een belangrijke opgave. De dijken en kreken zijn allereerst van belang voor de veiligheid en het waterbeheer en ze leveren daarmee feitelijk de primaire bestaansvoorwaarden voor alle functies in het gebied. Daarnaast zijn het dragers van de groenblauwe structuur, zowel in het landelijk gebied als in het stedelijk gebied. De dijken en kreken kunnen verder uitgebouwd worden tot recreatieve en ecologische verbindingen. Bij nieuwe ontwikkelingen in dijkdorpen en -linten of transformatie van bestaande bebouwing is bijzondere aandacht nodig voor de landschappelijke inpassing en de beeldkwaliteit. De kreken kunnen een extra functie krijgen voor de waterberging en met een zorgvuldige inrichting landschappelijk versterkt worden.

Kreekruggen en oeverwallen in de ondergrond met een hoge archeologische verwachtingswaarde vormen eveneens een dwingende randvoorwaarde én een dankbare inspiratiebron voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Openheid

De open ruimten vormen de tegenhanger van de meer verdichte dijklinten en dorpen en zijn daar onlosmakelijk mee verbonden. Behoud en versterking van de kwaliteit van de open ruimten is een uitgangspunt voor het Nationaal Landschap. Dit betekent enerzijds het behoud van grote ruimtematen en lange zichtlijnen en anderzijds de vormgeving van fraaie groene randen om de open ruimten.

De grootste ruimtematen en de langste zichtlijnen worden aangetroffen in oudste opwaspolders en de oude noordelijke en oostelijke aanwaspolders. Verder zijn er de vergezichten over de rivier. Hier gaat het vooral om behoud van de weidsheid 'tot aan de horizon'. De randen zijn hier door de grote maten minder nadrukkelijk aanwezig. In de oude zuidelijke aanwaspolders en de kleine aanwaspolders in de randzone zijn de ruimten over het algemeen minder groot en duidelijker begrensd door dijken. Hier gaat het vooral om het behoud van doorzichten 'van dijk tot dijk' en om de vormgeving van de randen van de open ruimten. Dit geldt ook voor de noordrand van de Hoeksche Waard, waar veel open ruimten worden gedomineerd door bebouwing, infrastructuur en kassen. Juist hier laat de kwaliteit van de open ruimten te wensen over en zal extra geïnvesteerd moeten worden in de vormgeving van de randen en de overgangen naar het bebouwd gebied.

3

Integrale ambitie

Agenda voor de toekomst

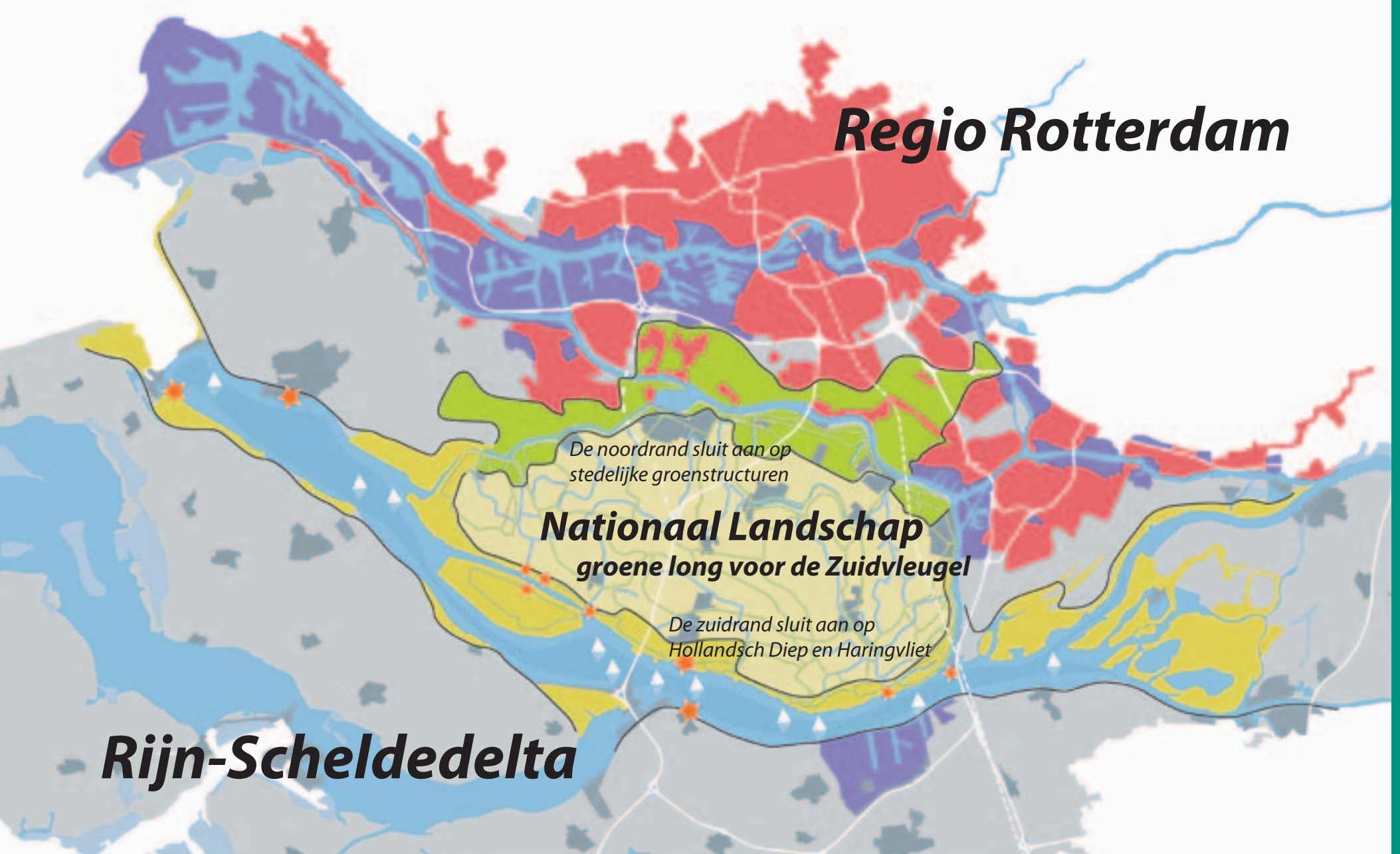
De ambitie van de regio voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Hoeksche Waard is samengevat in acht punten. Deze punten zijn vastgelegd in de Ruimtelijke Agenda, die op 27 november 2007 is vastgesteld door de Commissie Hoeksche Waard. Het zijn de elementaire bouwstenen voor het Ruimtelijk Plan en het Uitvoeringsprogramma van de Structuurvisie.

Eerder al heeft de regio een Bestuurlijke Manifest vastgesteld, waarin zeven kwaliteitskaders zijn benoemd. Onderdeel van het Bestuurlijk Manifest was een 'kwaliteitszonering', waarin

de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn geconcretiseerd. Die kwaliteitszonering bestaat uit een landschappelijke basislaag en een aantal functionele gebiedsprofielen.

Dit hoofdstuk begint met een visie op de positie van de Hoeksche Waard in het grotere geheel. De Hoeksche Waard staat immers niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het stedelijk netwerk van de Zuidvleugel en van het landschappelijk systeem van de Rijn-Scheldedelta.

Regio Rotterdam

*De noordrand sluit aan op
stedelijke groenstructuren*

Nationaal Landschap
groene long voor de Zuidvleugel

*De zuidrand sluit aan op
Hollandsch Diep en Haringvliet*

Rijn-Scheldedelta

3.1 Regionale positionering

Nationaal Landschap

De Hoeksche Waard is een van de 20 Nationale Landschappen van Nederland. Het is een uniek agrarisch polderlandschap. Als representant van de bedijkingsgeschiedenis van Nederland is het landschap ook op internationale schaal bijzonder. Waar elders in West-Nederland door de verstedelijking veel van het oorspronkelijke landschap is verdwenen, is dat hier nog gaaf aanwezig.

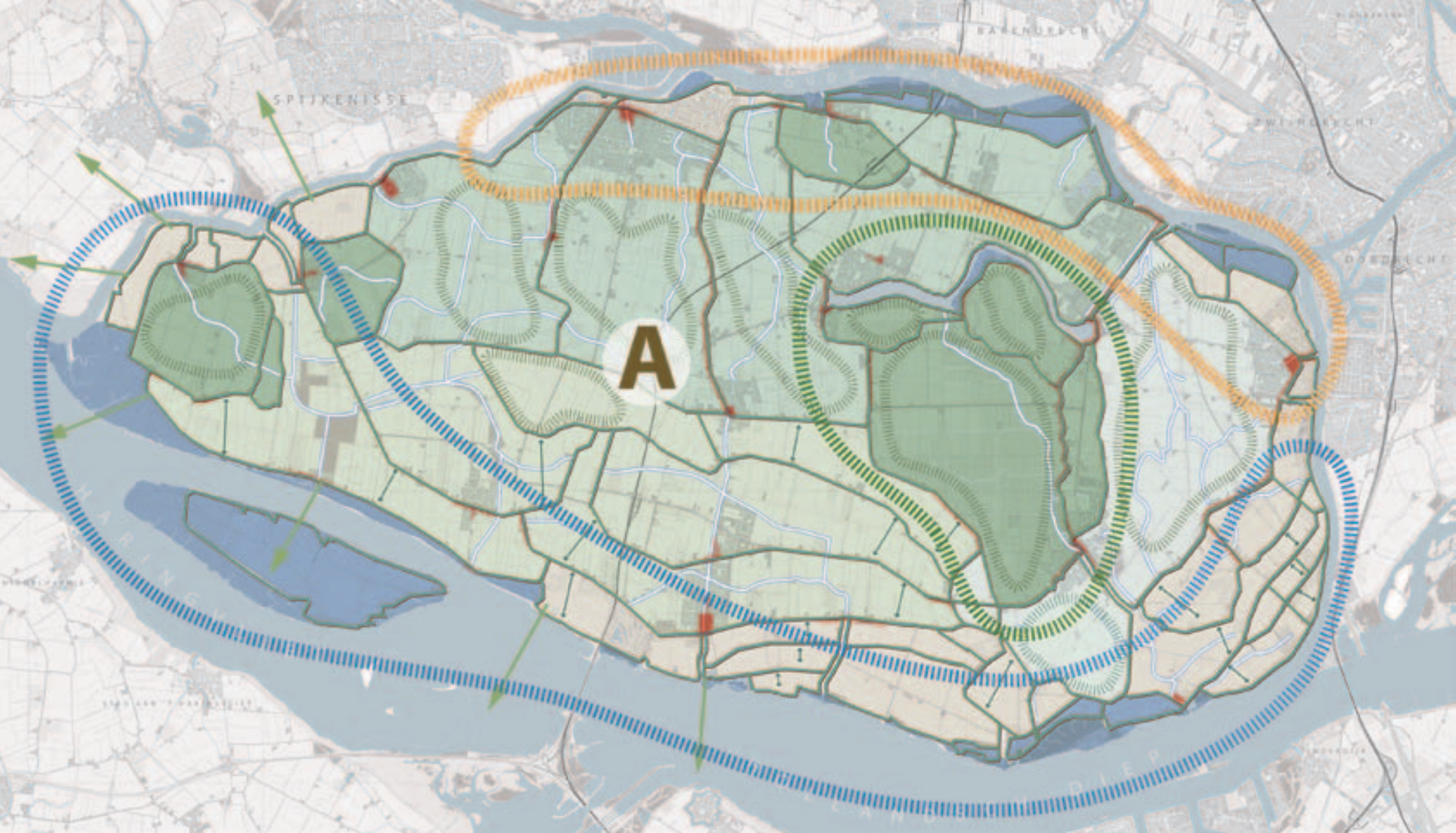
Ligging in de delta

De landschappelijke identiteit van de Hoeksche Waard wordt sterk bepaald door de ligging in het deltagebied van de grote rivieren. Al het land is gewonnen op het water. Het patroon van opwas- en aanwasolders is de resultante van een eeuwenlange bedijkingsgeschiedenis. Dat heeft een uniek cultuurlandschap opgeleverd. Het eilandkarakter zorgt niet alleen voor ruimtelijke, maar ook voor maatschappelijke samenhang. Sociale verbanden zijn nog sterk en de mensen zijn trots op hun streek. De rivieren hebben vruchtbare kleigronden afgezet: de Hoeksche Waard is daardoor van oudsher een sterk landbouwgebied en nog steeds is de landbouw een belangrijke drager van het landschap. De landbouwsector is volop in ontwikkeling en de Hoeksche Waard is een internationaal pilotgebied voor 'agrobiodiversiteit'. De ligging aan de rivieren biedt ook goede potenties voor toerisme en watersport en voor natuurontwikkeling. Toerisme en watersport zijn economische groeisectoren die goed passen bij een Nationaal Landschap. De aanwezige getijdenwerking en zoet-zoutgradiënten vormen de basis voor internationaal waardevolle 'deltanatuur'. Tiengemetten en het Spuimondgebied

zijn robuuste ecologische schakels tussen de Biesbosch en de Voordelta. Tegelijkertijd brengt de ligging in de delta specifieke opgaven met zich mee voor het waterbeheer: blijvende inspanningen voor de veiligheid en zorgvuldig omgaan met aanwezige zoetwatervoorraden.

Ligging in stedelijk netwerk

De Hoeksche Waard ligt ingeklemd tussen de stedelijke netwerken van de Deltametropool, Brabantstad en de Vlaamse Ruit en grenst direct aan de Rotterdamse Regio en de Drechtsteden. Haaks op de oost-westrichting van de grote rivieren wordt de regio doorsneden door noord-zuidlopende bovenregionale infrastructuur: A 29 en HSL. De A16 ten oosten van de Hoeksche Waard is nu de belangrijkste snelwegverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. Met de aanleg van de A4-Brabant tussen Bergen-op-Zoom en Dinteloord en de eventuele toekomstige A4-Zuid zal de betekenis van de A29 toenemen. De strategische ligging biedt in principe goede economische potenties. Handel en distributie zijn belangrijke sectoren voor de regionale economie. Door het eilandkarakter en de beperkte externe ontsluiting is de verstedelijking in de Hoeksche Waard tot nu toe beperkt gebleven. Er is wel een duidelijke wisselwerking met de omliggende stedelijke gebieden: een groot deel van de beroepsbevolking van de Hoeksche Waard werkt in Rotterdam of de Drechtsteden. Ook voor voorzieningen als ziekenhuizen of hoger onderwijs is de regio afhankelijk van haar omgeving. Juist door de beperkte verstedelijking is de Hoeksche Waard een belangrijke 'groene long' voor de omliggende stedelijke gebieden én een aantrekkelijk woongebied. Mede daarom is de Hoeksche Waard ook aangewezen als Nationaal Landschap.

Kwaliteitszoning

- A** Agrarisch landschap
- ▨▨▨▨ Noordrand
- ▨▨▨▨ Het Oude Land

▨▨▨▨ Zuidrand aan de Delta

De 'integratiekaart' van de landschappelijke kernkwaliteiten is gebruikt als onderlegger voor de gebiedsprofielen en maakt onderdeel uit van de kwaliteitszoning. Voor de legenda zie pagina 22.

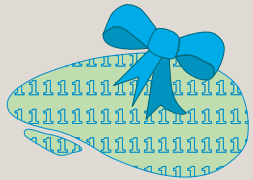
3.2 Kwaliteitszonering

Ruimtelijke ontwikkelingen in de Hoeksche Waard moeten passen binnen de nagestreefde kwaliteiten van het Nationaal Landschap. In de vorm van een 'kwaliteitszonering' is een concretisering gemaakt van de algemeen geformuleerd kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte. De kwaliteitszoneringskaart bestaat uit twee lagen:

1. Landschappelijke basis, bestaande uit de poldertypologie, het krekken- en dijkenpatroon, de open ruimten en zichtlijnen en de cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen en dijklinten. Dit is de onderste, relatief laagdynamische grondlaag in de ruimtelijke ordening. De landschappelijke basis is beschreven in paragraaf 2.5 en weergegeven op de 'integratiekaart'.
2. Gebiedsprofielen, namelijk Agrarisch Landschap, Noordrand, het Oude Land en Zuidrand aan de Delta. In de onderscheiden gebieden zijn verschillende ruimtelijke opgaven aan de orde, die op een specifieke manier ingepast moeten worden in het landschap en bij kunnen dragen aan de versterking van de kernkwaliteiten. Met de gebiedsprofielen wordt inhoud gegeven aan het ontwikkelingsgerichte aspect van het Nationaal Landschap. Het betreft de bovenste, relatief hoogdynamische gebruikslaag in de ruimtelijke ordening. De gebieden zijn niet precies begrensd, daar zijn nadere afwegingen en uitwerkingen voor nodig. Het agrarisch landschap is feitelijk alom tegenwoordig, in de andere drie gebieden liggen bijzondere accenten binnen of naast de agrarische functie: toerisme en waterport in de Zuidrand aan de Delta, stedelijke functies in de Noordrand en natuur en extensieve recreatie in het Oude Land.

Kwaliteitskaders

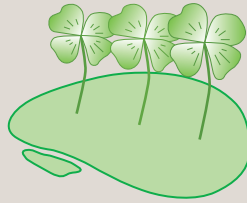
De kwaliteitszoning is gebaseerd op de resultaten van fase 1, zoals vastgelegd in de Nota Balans en Ambities. Als afsluiting van deze fase is door de CHW een 'bestuurlijk manifest' vastgesteld, waarin 7 'kwaliteitskaders' zijn benoemd. Deze kwaliteitskaders hebben als richtinggevend kader gediend voor de afwegingen en uitwerkingen in de verdere planontwikkeling voor de Structuurvisie. De kwaliteitskaders zijn deels een herbevestiging van reeds eerder ingenomen standpunten, deels een aanscherping en aanvulling op basis van de resultaten van de inventarisatiefase. De kwaliteitskaders vormen ijkpunten voor de uitwerking en de toetsing van ruimtelijke plannen.

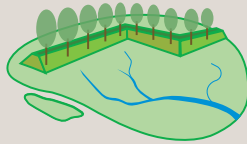
1. De Hoeksche Waard is één en ondeelbaar.

2. De regio kiest voor duurzame ontwikkeling.

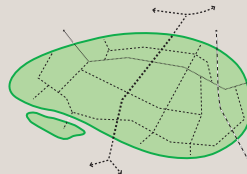
3. Uitgangspunt is de versterking van de leefbaarheid, de economische vitaliteit en de ruimtelijke kwaliteit van de regio.

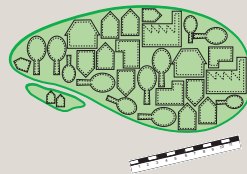
4. De kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn leidend voor de ruimtelijke ontwikkeling.

5. Er wordt primair gebouwd voor de eigen woon- en werkbehoefte van de regio, maar een bovenregionale opgave wordt niet uitgesloten als die bijdraagt aan de kwaliteit van het Nationaal Landschap.

6. Goede infrastructuur is een voorwaarde voor de ruimtelijke ontwikkeling.

7. Maatwerk is nodig bij de inpassing van nieuwe ontwikkelingen, daarvoor is de opgestelde kwaliteitszoning leidend.

Sectoren in transitie

Duurzaamheid is een belangrijk thema voor de Structuurvisie. Vele maatschappelijke ontwikkelingen hebben hier een raakvlak mee. Door het Ministerie van LNV worden de volgende trends gesignaleerd (Rapport de Corazone, Drift/LNV, 2008).

Experimenten in de landbouw kondigen hele clusters aan rond nieuwe eiwitproductie, bio-economie, waterwinning, afvalverwerking en biodiversiteit. Een deel van de landbouw zal dus niet over schaalvergroting gaan – niet over méér dus, maar over anders. De energiesector voorziet een omkeer van waarden: er komen decennia waarin vele energievormen naast elkaar bestaan en ieder energie kan genereren en toeleveren aan het net. De bouw lijkt zich voor te nemen, als reactie op haar vertrouwenscrisis, te helpen maatschappelijke issues op te lossen. Water moet de klimaatverandering en de vervuiling de baas worden. Zorg moet linksom of rechtsom aan een toenemende vraag voldoen. Lucht moet op last van de EU en de WHO schoner. Natuur moet de teruglopende biodiversiteit keren. Grondstofstromen lijken andere routes door de economie te nemen en in hoge mate herwinbaar te gaan worden. En de economie als geheel houdt rekening met een langdurige periode van om en nabij de nul-groei. Met grote zorg wordt gelet op wat verkeer & transport zal doen: meer van hetzelfde of juist anders?

3.3 Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is het uitgangspunt als het gaat om de toekomst van de Hoeksche Waard in de tijdspanne tot 2030. Daarbij geldt dat de Hoeksche Waard moet kunnen voorzien in de behoeften van de huidige Hoekschewaarders maar tegelijkertijd de ontwikkelingen niet tekort mogen doen aan de mogelijkheid voor de toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien.

Voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Hoeksche Waard zijn de volgende duurzaamheidsprincipes gedefinieerd:

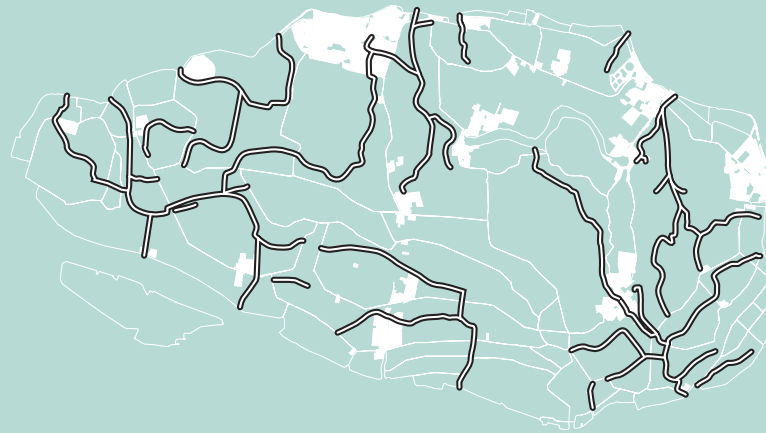
1. Uitgangspunt is een evenwichtige balans in de ontwikkeling van de verschillende maatschappelijke domeinen (sociaal-cultureel domein, economie, ecologie) door regie op de uitvoering en een integraal uitvoeringsprogramma.
2. Respect voor de draagkracht van de aarde en al wat leeft wordt bevorderd door het streven naar het zoveel mogelijk:
  - sluitend maken van kringlopen, zodat zo min mogelijk afval maar grondstoffen worden geproduceerd;
  - gebruik maken van aanwezige natuurlijke energiebronnen, indien het economisch rendabel is en geen afbreuk doet aan de kernkwaliteiten van het landschap,
  - vergroten van de biodiversiteit waardoor het adaptatievermogen ten aanzien van klimaatverandering wordt versterkt en diensten worden bewezen aan de landbouw.
3. Participatie van maatschappelijke organisaties en burgers in de verdere uitwerking en realisatie van het duurzaamheidsbeleid.

Onmiskenbaar staat er veel te gebeuren in de sectoren landbouw, bouw, voeding, energie, water, zorg, natuur en recreatie, die ook het aanzicht van de Hoeksche Waard gaan beïnvloeden (zie inzet). Het duurzaamheidsbeleid geeft de gewenste richting voor al deze ontwikkelingen aan. Duurzaamheid kan zowel betekenen dat het gaat over soberder, minder, hogere kwaliteit, consuminderen, maar het kan ook gaan over meer innovatie, meer processing en meer toegevoegde waarde. De praktijk zal moeten uitwijzen welke stroming in een bepaalde sector de meeste maatschappelijke waarde ontwikkelt.

3.4 Acht agendapunten

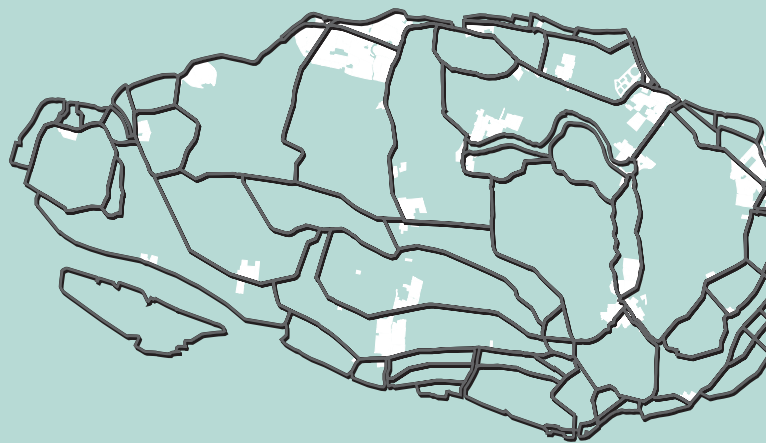
De Ruimtelijke Agenda is een uitwerking van het door de Commissie Hoeksche Waard vastgestelde Bestuurlijk Manifest. De Ruimtelijke Agenda geeft een eerste ruimtelijke vertaling van de vastgestelde 'kwaliteitskaders' uit het Bestuurlijk Manifest. De 'kwaliteitszonering' vormt de ruimtelijke onderlegger. Als samenvatting van de Ruimtelijke Agenda zijn hierna de acht agendapunten kort omschreven en voorzien van een indicatief ruimtelijke beeld en een sfeerfoto. In de hoofdstukken 4 en 5 worden de agendapunten verder afgewogen en uitgewerkt in beleidsdoelstellingen per sector en integrale plankaarten.

De agendapunten hebben betrekking op ruimtelijke keuzen (die in een kaartbeeld zijn weer te geven), waar de regio een belangrijke verantwoordelijkheid heeft. Ze gaan dus niet over lokale maatregelen, waar de gemeenten aan zet zijn, of over bovenregionale zaken, die primair door Rijk of Provincie geregeld moeten worden, maar ze hebben natuurlijk wel consequenties voor keuzen op gemeentelijk of bovenregionaal niveau. De thema's leefbaarheid, duurzaamheid, biodiversiteit en cultuurhistorie zijn niet als aparte agendapunten benoemd, omdat dit kwaliteitsaspecten zijn die bij bijna alle ruimtelijke plannen aan de orde zijn.

1. Robuuste krekens

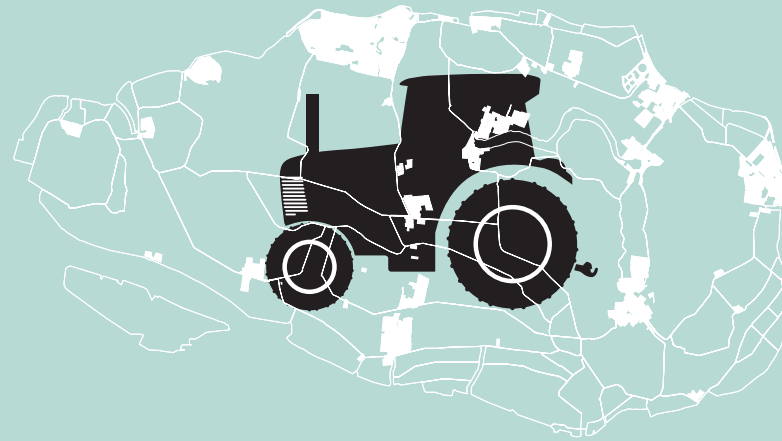
De regio kiest voor een verdere uitbouw van het krekensysteem tot een robuuste landschappelijke structuur voor natuur, waterberging en recreatie, met behoud van de primaire functie voor de watertafvoer en wateraanvoer.

2. Groene dijken

De regio wil de dijken uitbouwen tot groene zones in het landschap, met extra ruimte voor recreatieve functies, verbrede landbouw, landelijk wonen (op beperkte schaal) en langzaam verkeer. Dit met behoud van de primaire functie voor de veiligheid.

3. Duurzame landbouw

De landbouw krijgt ruimte om zich verder te ontwikkelen in de richting van schaalvergroting en/of specialisatie, mits dit bijdraagt aan behoud of versterking van de kernkwaliteiten van het landschap.

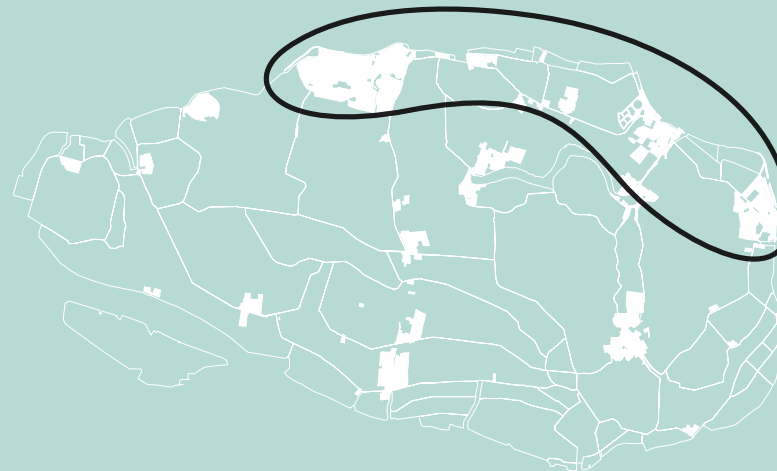
4. Dorpenland

De regio wil de leefbaarheid in de dorpen bevorderen en ruimte bieden voor ontwikkeling: de gemeenten mogen bouwen voor tenminste de eigen bevolkingsgroei met respect voor de kernkwaliteiten van het landschap.

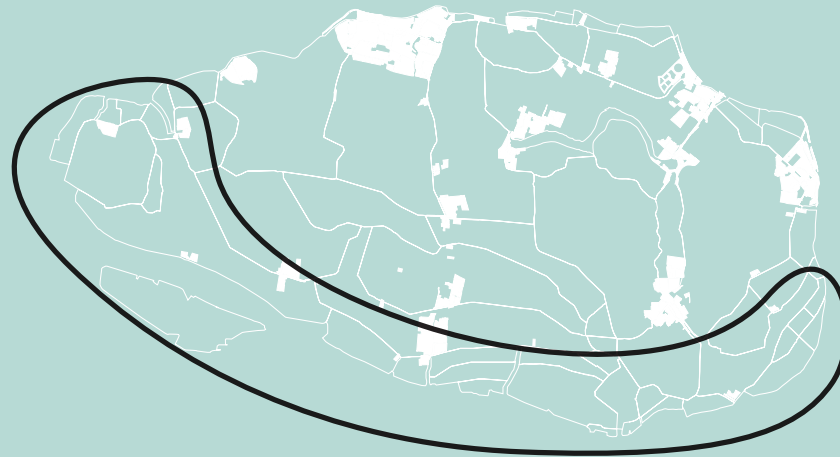
5. Vitale economie

De regio kiest voor concentratie van grotere regionale bedrijven op een nieuw regionaal bedrijventerrein in de noordrand en op stimulering van kleinschalige en gemengde bedrijvigheid op de bestaande lokale bedrijventerreinen bij de kernen.

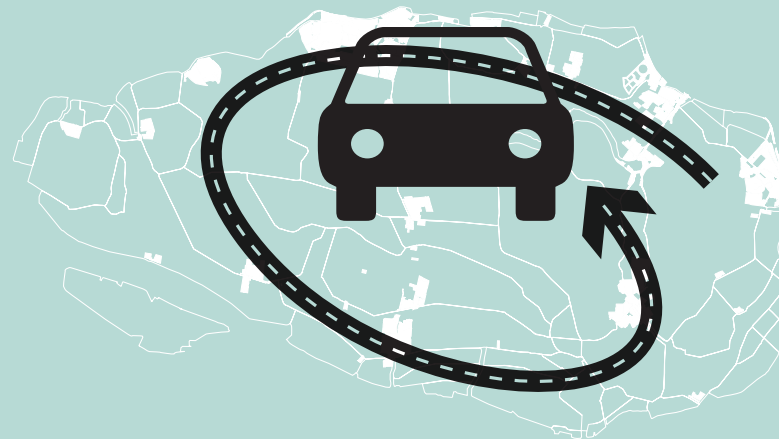
6. Noordrand

De regio streeft naar een integrale ontwikkeling van de noordrand, waarbij de aanleg van een regionaal bedrijventerrein en voorgenomen woningbouw rond de kernen wordt gecombineerd met de opbouw van een robuuste groenblauwe structuur, met daarin diverse regionale voorzieningen op het gebied van vrije tijd, sport en cultuur.

7. Zuidrand aan de Delta

De regio streeft naar een gecombineerde ontwikkeling van watersport, woningbouw, verblijfsrecreatie en landschapsontwikkeling in de Zuidrand aan de Delta, met Numansdorp als regionaal nautisch centrum en Piershil en Strijensas als locaties voor kleinschaliger toeristische voorzieningen.

8. Regionaal wegennet

De regio streeft naar een samenhangend regionaal wegennet met waar nodig vrijliggende fietspaden, voor een goede interne verkeersafwikkeling en voor het oplossen van verkeersknelpunten op dorps- en dijkwegen; de externe bereikbaarheid moet worden verbeterd door een goede aansluiting op de bovenregionale infrastructuur.

4

Beleid per sector

Dynamisch landschap

De Hoeksche Waard is een bijzonder landschap, maar het moet geen 'park' worden waar niets meer mag. Nieuwe ontwikkelingen horen bij het landschap en kunnen juist bijdragen aan versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Het gaat om meer dan de openheid en de kreken en dijken, maar ook om de ruimtelijke kwaliteit van de kernen en feitelijk om de leefomgeving als geheel.

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de belangrijkste beleidsdoelstellingen op het gebied van wonen, werken, landbouw, water en natuur, recreatie en toerisme, infrastructuur en duurzame energie. Hiermee wordt invulling

gegeven aan de integrale ruimtelijke ambities van de regio.

In aparte grijze kaders is informatie opgenomen over achterliggende ontwikkelingen en (deels door derden) uitgevoerd onderzoek, onder meer in het kader van de Regionale Agenda Samenleving (RAS).

4.1 Wonen, welzijn en leefbaarheid

Ambitie 'Dorpenland'

De regio wil de leefbaarheid in de dorpen bevorderen en ruimte bieden voor ontwikkeling: de gemeenten mogen bouwen voor tenminste de eigen bevolkingsgroei, met respect voor de kernkwaliteiten van het landschap. Dat is de centrale ambitie voor het thema 'dorpenland'. Dit thema heeft een nauwe relatie met de Regionale Agenda Samenleving, waar de regio met de Provincie Zuid-Holland aan werkt.

Gestreefd wordt naar behoud van het dorpse karakter van de verschillende kernen en buurtschappen, want dat karakter is in hoge mate bepalend voor de kwaliteit van de woonomgeving in de Hoeksche Waard. Voor de kleine buurtschappen ligt de nadruk op herstructurering van de bestaande woningvoorraad, voor de dorpen is ook ruimte voor kleinschalige uitbreiding, passend bij de kernkwaliteiten van het landschap en de stedenbouwkundige karakteristiek van de kern. Herstructurering en uitbreiding zijn nodig om te voldoen aan de veranderende woningvraag en voor het behoud van het bestaande voorzieningenniveau. In elk dorp moeten minimaal een basisschool en een huisarts aanwezig zijn. Verder moeten er goed openbaar vervoer en vrijliggende fietspaden zijn naar de kernen binnen de regio.

De uitbreidingen moeten de 'watertoets' kunnen doorstaan en bij voorkeur actief bijdragen aan de versterking van de kernkwaliteiten. Woningbouw kan ook worden ingezet om ruimtelijke knelpunten op te lossen: we hebben

het dan met name over de transformatie van verouderde of milieubelastende bedrijventerreinen in bestaand stedelijk gebied en over de verzachting van 'harde' dorpsranden.

De regio kiest dus voor een kwalitatieve benadering met contouren boven een getalsmatige benadering als het gaat om de woningbouwopgave. Er wordt primair gebouwd voor het behoud van de leefbaarheid en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Landelijk wonen

Nieuwe landgoederen en andere vormen van landelijk wonen worden ingezet als een kwaliteitsimpuls voor het landschap, onder meer voor de gewenste 'vergroening' van de dijken, voor de sanering van verspreid glas op kwetsbare plaatsen en voor het behoud van monumentale boerderijen. Dit is vooral kansrijk voor woningen in het hogere marktsegment, die de doorstroming binnen de Hoeksche Waard bevorderen. Daarnaast is er vanuit de Zuidvleugel vraag naar hoogwaardige landelijke woonmilieus.

Nieuwe landgoederen en landelijk wonen hoeven volgens de provinciale criteria niet binnen de rode contouren te vallen. De planologische randvoorwaarden voor nieuwe landgoederen en landelijke wonen zijn vastgelegd in de provinciale landgoederenregeling, de provinciale nota 'regels voor ruimte' en het regionale beleidskader landgoederen. De landschappelijke toetsingskaders op hoofdlijnen zijn geformuleerd in deze Structuurvisie en in de Regionale Welstandsnota. Daarnaast biedt ook het Inspiratiekader voor nieuwe landgoederen van de provincie aanknopingspunten. Voor een meer gedetailleerd toetsings- en stimuleringskader voor nieuwe woonbebouwing in het landelijk

gebied zal een nadere uitwerking worden opgesteld (zie par. 6.4).

Opgave Deltapoort

In de Structuurvisie Randstad 2040 van het Rijk is de noordrand van de Hoeksche Waard aangewezen als gebied voor de 'ontwikkeling van groene woon- en werkmilieus gekoppeld aan groenblauwe opgave'. Bovendien maakt de noordrand deel uit van het 'metropolitane park' Deltapoort. In het convenant Binnenmaas-Drechtsteden zijn afspraken vastgelegd om te onderzoeken of in de noordrand van de Hoeksche Waard (met name op de locaties Klein Koninkrijk en Suikerfabriek) een bijdrage geleverd kan worden aan de Zuidvleugel/Deltapoortopgave, met het oogmerk om op de langere termijn voldoende hoogwaardige woningen te kunnen blijven aanbieden. De regio ondersteunt dit convenant.

Woonkwaliteit en woningdifferentiatie

De dorpen in de Hoeksche Waard hebben alle een eigen identiteit, een eigen karakteristiek. Er is een breed aanbod aan 'woonkwaliteiten'. Men kan er bijvoorbeeld voor kiezen om 'buiten' te gaan wonen -in een buurtschap of aan een dijklint- of juist in een van de grotere kernen met meer levendigheid, winkels en horeca. De woonkwaliteit wordt dus niet alleen bepaald door de woning. Voorzieningen in de buurt, zoals winkels en scholen, kunnen het wonen in het dorp prettiger maken. Kleine kernen zijn in dit opzicht kwetsbaar. Er zijn soms al weinig voorzieningen en er is dan een minimale groei nodig om deze voorzieningen in stand te houden. Dit geldt ook voor de middelgrote kernen en de grote kern, waar bovenlokale en regionale voorzieningen aanwezig zijn.

Kerntypologie

We onderscheiden drie typen kernen:

- in de kleine kernen en buurtschappen is het landelijk wonen, waarbij wordt geaccepteerd dat er weinig voorzieningen zijn;
- in de middelgrote kernen zijn wel meer voorzieningen aanwezig, zoals detailhandel voor dagelijkse boodschappen (supermarkt, bakker, boekhandel), dienstverlening en wat lokale bedrijvigheid; ook vind je er vaak een of meer basisscholen;
- de grootste kern is Oud-Beijerland, met een duidelijke regionale verzorgingsfunctie; er zijn winkels, horeca, scholen -inclusief voortgezet onderwijs-, dienstverlening, bedrijvigheid enz.

Oud-Beijerland vervult een centrumfunctie voor de gehele Hoeksche Waard en heeft ook aantrekkingskracht voor de omliggende regio's. Ze presenteert zich als een gemeente met stadse allures en dorpse charmes. Er zijn voorzieningen voor alle doelgroepen., zoals verschillende onderwijsvormen, beschermd wonenprojecten, sociaal-maatschappelijke instellingen zoals Jeugdzorg, GGD, enz., kinderopvang en een hoog sportvoorzieningenniveau. Binnen Oud-Beijerland is een welzijnsorganisatie actief, die een belangrijke rol speelt bij het organiseren van diverse activiteiten, toegankelijk voor alle inwoners.

Doelgroepen

Om het wonen in de Hoeksche Waard aantrekkelijk te houden, is een gedifferentieerd woningaanbod essentieel: een aanbod dat inspeelt op de vraag van de verschillende

doelgroepen. Daarbij is het belangrijk niet alleen naar het regionale schaalniveau te kijken. Ook op het schaalniveau van een gemeente, dorp en zelfs op wijkniveau moet er voldoende keuze zijn en moet het in principe voor iedereen mogelijk zijn om ergens te kunnen wonen. Dit betekent een aanbod van woningen voor de diverse doelgroepen -senioren, starters, gezinnen enz.- in de verschillende prijsklassen, in huur en koop. Het merendeel van het woningaanbod van 2020 staat er nu al: de bestaande woningvoorraad. Bij de programmering van de nieuwbouwlocaties wordt gekeken naar het totaal aan bestaande en nieuw te bouwen woningen. Op de nieuwbouwlocaties kunnen woningen toegevoegd worden die aanvullend zijn op de reeds bestaande woningvoorraad. Einddoel is een woningaanbod voor elke doelgroep, verspreid over de regio in verschillende woonmilieus en dorpen. Hierbij wordt gestreefd naar de mogelijkheid om in het eigen dorp te kunnen blijven wonen.

Woningbouwprogramma

Het uitgangspunt is dat voldaan wordt aan de woningbehoefte van de eigen bevolking. De bijbehorende woningbouwprogrammering zal worden uitgewerkt in een Regionale Woonvisie. Hierin zal ook worden ingegaan op sturingsinstrumenten, zoals de koopprijsgrens bij bestaande bebouwing. Een monitoringssysteem moet inzicht geven in de daadwerkelijke migratiestromen. Hieruit moet duidelijk worden of er ook daadwerkelijk voor eigen behoefte gebouwd wordt of dat er groepen mensen zijn die noodgedwongen de regio verlaten omdat er voor hen geen geschikte woning te vinden is. Omdat er ook een grote vraag naar woningen is vanuit de omliggende regio's en omdat de woningmarkt nooit helemaal af te schermen

is, zullen namelijk ook mensen uit de omgeving woningen betrekken in de Hoeksche Waard. Deze woningen zijn dan niet meer beschikbaar voor de eigen bevolking. Om te zorgen dat de eigen bevolkingsgroei ook inderdaad in de Hoeksche Waard opgevangen kan worden, wat gewenst is uit het oogpunt van leefbaarheid en ook een doelstelling is van het overheidsbeleid, zullen met Rijk en Provincie nadere afspraken moeten worden gemaakt over het aantal te bouwen woningen en de mogelijkheden voor woningtoewijzing door de gemeenten.

In het streekplan is het volgende vastgelegd met betrekking tot het woningbouwprogramma: "Rijk, provincie en gemeenten zijn overeengekomen dat de ontwikkeling op basis van migratiesaldo-nul aangevuld met de extra woningbouw voor het (bovenregionale) bedrijventerrein en TNO, een groei van de woningvoorraad kan inhouden van 5.000 woningen voor de periode 2005-2020. De ontwikkeling van de woningvoorraad wordt gemonitord. Om de vijf jaar vindt er een evaluatie plaats waarbij de ontwikkeling van de woningvoorraad wordt gerelateerd aan de feitelijke ontwikkeling van inwonertal en het aantal arbeidsplaatsen op het bedrijventerrein en bij TNO". In de bijlage 'rode contouren' is de verdeling van dit aantal woningen weergegeven, naar rato van inwonertal verdeeld over de verschillende gemeenten.

Verhouding inbreiding-uitbreiding

Kwaliteitsverbetering van de bestaande woningvoorraad en een betere afstemming van het aanbod op de veranderende vraag zijn van groot belang voor de leefbaarheid van de kernen en zijn belangrijke beleidsdoelstellingen. Conform het streekplan moeten de nieuw te realiseren

woningen in de Hoeksche Waard zowel in inbreidings- als uitbreidingslocaties gerealiseerd worden. Bouwen in inbreidingslocaties mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van het dorp. In de dorpen is immers ook voldoende open ruimte nodig om de kwaliteit van de openbare ruimte te waarborgen, ruimte te bieden voor water, groen, spelen in de directe woonomgeving enz. Regiobreed moeten de nieuwbouwlocaties ontwikkeld worden in een verhouding van 50% inbreiding en 50% uitbreiding. De regio ondersteunt deze doelstelling. Volgens de huidige gemeentelijke plannen kan zelfs 60% van de woningbouw binnen de bestaande contouren worden gerealiseerd (inbreiding en afronding bestaande plannen). De fasering en de programmatische afstemming binnen de ruimtelijke kaders van de Structuurvisie zullen plaatsvinden in de Regionale Woonvisie.

Planuitval en vertraging

Er is altijd een zekere overmaat aan plannen nodig om uiteindelijk het gewenste aantal woningen te kunnen realiseren. Vaak genoeg is er namelijk sprake van vertraging en planuitval als gevolg van procedures die -bijvoorbeeld door bezwaren- meer tijd in beslag nemen, tegenslagen bij sanering en verwerving enz. De ervaring leert dat met name inbreidingslocaties gevoelig zijn voor planuitval en vertraging en dat uitbreidingslocaties ingezet kunnen worden als extra capaciteit voor het realiseren van woningen. Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat een overmaat aan plannen van 30% voldoende is om planuitval en vertraging op te vangen en het benodigd aantal woningen te realiseren. Bij het opstellen van de contouren is rekening gehouden met deze 30% extra.

Relatie met Regionale Agenda Samenleving en Regionale Woonvisie

De Structuurvisie heeft primair betrekking op ruimtelijke aspecten. In het kader van de Regionale Agenda Samenleving (RAS) worden diverse projecten op het gebied van zorg, welzijn, jeugdbeleid en cultuur uitgewerkt. Het volkshuisvestingsbeleid zal worden uitgewerkt in de Regionale Woonvisie. Daarin zal nader worden vastgelegd voor welke doelgroepen gebouwd zal worden en om hoeveel woningen het gaat. De Regionale Woonvisie vormt de programmatische onderbouwing van de nog op te stellen herstructurerings- en uitbreidingsplannen. Leidend daarbij zijn de geformuleerde ambities voor de te realiseren woonkwaliteiten en voor het behoud van de leefbaarheid en het voorzieningenniveau.

Naast een beleid met betrekking tot doelgroepen is het van belang dat er gefaseerd gebouwd wordt zodat ook daadwerkelijk ingespeeld wordt op de actuele behoefte en er geen overmaat aan woningen op hetzelfde moment op de markt gezet wordt. Een fasering op regionaal niveau wordt uitgewerkt in het regionale volkshuisvestingsprogramma. Via monitoring zal worden gevolgd of gemeenten de woningen evenwichtig verspreid over de verschillende jaren bouwen. Ook zal in de Regionale Woonvisie nader worden onderzocht wat er aan uitbreiding van de woningvoorraad nodig is om het voorzieningenniveau in stand te houden. Mocht op basis van monitoring blijken dat meer of minder woningen nodig zijn dan de 3.250 woningen waarvan nu wordt uitgegaan voor de contourenberekening, dan worden de uitgangspunten opnieuw tegen het licht gehouden.

Demografische ontwikkeling in de Hoeksche Waard tot 2030

In het kader van de Regionale Agenda Samenleving, een gezamenlijk project van de Provincie Zuid-Holland en de vijf gemeenten van de Hoeksche Waard, is onderzoek gedaan naar de bevolkingsontwikkeling van de Hoeksche Waard en de consequenties daarvan voor de voorzieningen op het gebied van wonen, welzijn, zorg, onderwijs, cultuur, sport, detailhandel en openbaar vervoer (Quintus/Tympaan, 2007. Een vooruitblik op voorzieningen in de Hoeksche Waard).

De Hoeksche Waard telde in 2007 85.625 inwoners. De verdere ontwikkeling van het inwoneraantal hangt af van vele factoren: van geboorte en sterfte, maar ook van verhuisbewegingen (migratie). En die verhuisbewegingen worden weer mede bepaald door het aanbod van woningen en door de vraag vanuit omliggende gebieden.

Op basis van geboorte en sterfte zullen er volgens de huidige prognoses zullen in 2030 minder mensen in de Hoeksche Waard wonen dan nu. Dit komt omdat er nu relatief weinig mensen in de leeftijdsklassen tussen 15 en 44 jaar wonen, waardoor de natuurlijke aanwas klein is. Dit is weer een gevolg van het feit dat veel jongeren wegtrekken naar de stad om te gaan studeren of te gaan werken. Als ze na hun studie terug willen komen, is er vaak geen geschikte woning of geen baan in de omgeving te vinden. De leeftijdsklasse tussen 45 en 65 jaar is relatief

sterk vertegenwoordigd. Het aantal 65-plussers ligt lager dan het landelijk gemiddelde, maar het aandeel in de totale bevolkingsomvang zal de komende jaren, conform de landelijke trend, fors toenemen: van 14% in 2007 naar 23% in 2020 en 28% in 2030. Dus waar nu ongeveer 1 op de 7 inwoners ouder is dan 65 jaar, zal dat in 2030 ongeveer 1 op de 3 zijn.

Door 'gezinsverdunding' zal het aantal huishoudens nog wel blijven groeien: van 34.164 in 2006 tot naar verwachting circa 35.700 in 2030, een toename van 4%. De landelijke trend ligt op 9%. Er komen dus steeds meer een- en tweepersoonshuishoudens bij. De grootste stijging van het aantal huishoudens is te verwachten in de bevolkingsgroep vanaf 65 jaar: ongeveer 85% tot 2030. Het aantal huishoudens tot 30 jaar neemt toe met 6%, het aantal huishoudens tussen 30 en 64 jaar daalt met 20%. Het aantal gezinnen daalt met 10%.

De 'vergrijzing' heeft grote gevolgen voor de woningbouw en de zorgverlening. Er is vooral veel behoefte aan woonvormen met zorg (beschermd wonen, beschut wonen en zelfstandig wonen). Tot 2020 ligt er een opgave voor 1.000 tot 1.500 woningen. Daarnaast is er een toenemende behoefte aan huishoudelijke verzorging, mantelzorg en service voor 75-plussers (bijvoorbeeld pedicure-aan-huis, alarmeringsdienst, maaltijdservice). In al deze sectoren zijn tekorten te verwachten. Vooral aan mantelzorgers ontstaat een groot tekort.

Wat het huidige voorzieningenniveau betreft scoren alle kernen relatief goed. Het aantal winkels, huisartsen, apotheken, sportvelden, bibliotheken en buurthuizen per inwoner ligt momenteel rond of boven het provinciaal gemiddelde. Bij winkels voor levensmiddelen doet zich al jarenlang een proces van schaalvergroting voor. Plaatselijke buurtwinkels krijgen het daarmee steeds moeilijker. Tegelijkertijd is er een trend naar kleinschalige buurt-supers, waar behalve levensmiddelen ook aanvullende diensten worden aangeboden, zoals een postagentschap of een stomerij.

Alle kernen hebben één of meerdere basisscholen. Het voortgezet onderwijs is geconcentreerd in Oud-Beijerland (scholengemeenschap) en Klaaswaal (VMBO). De afname van het aantal kinderen en jongeren zal gevolgen hebben voor het onderwijs. Op termijn zal het voortbestaan van sommige scholen in gevaar komen. Ook sportvoorzieningen voor de jeugd zullen minder nodig zijn. Mogelijk zal er een verschuiving plaatsvinden naar sportvoorzieningen voor ouderen, zoals tennisbanen en golfbanen.

Doelgroepen op de woningmarkt

Op basis van algemene inzichten en ervaringen zijn per doelgroep op de woningmarkt wensen en aandachtspunten aan te geven. Deze zijn te zien als een 'checklist' voor de verdere uitwerking van de woningbouwprogrammering en stedenbouwkundige plannen.

Starters

- Een deel van de starters wil in een grotere kern wonen, bij levendigheid, uitgaansgelegenheden enz.
- Er moeten ook voldoende mogelijkheden geboden worden om in het eigen dorp te kunnen blijven wonen.
- In de bestaande woningvoorraad zijn naar verwachting veel betaalbare woningen die geschikt zijn voor starters; het kan een keuze zijn om niet teveel nieuwbouw voor starters te bouwen maar ook in te zetten op bestaande voorraad voor starters (en dan bouwen voor de doorstroming).
- Locaties: In alle gemeenten, en zo mogelijk in elke kern.
- Er kan echter overwogen worden om starterswoningen deels te concentreren in grotere kernen (levendigheid).

Senioren en zorg

- Seniorenwoningen worden zoveel mogelijk geconcentreerd in de buurt van dagelijkse voorzieningen, een levendige omgeving. Ervaring leert dat senioren liever de supermarkt aan de overkant van de straat hebben dan de huisarts om de hoek. De zorg komt indien nodig wel naar de mensen toe, de dagelijkse levendigheid niet.
- Een koppeling met zorgvoorzieningen (in zorgcomplex, binnen verzorgingsgebied zorgsteunpunt) is wel gewenst.
- In de bestaande voorraad zijn niet alle woningen geschikt te maken voor senioren (trappen).
- Er moet aandacht besteed worden aan senioren die liever in de eigen woning willen blijven wonen -en deze aanpassen- en niet uit het dorp willen verhuizen.
- In de kleine kernen zijn weinig tot geen voorzieningen. Vanuit de hierboven genoemde randvoorwaarden zijn deze dorpen dus niet geschikt voor senioren. Maar: mensen die al hun hele leven in een klein dorp wonen, met weinig voorzieningen, accepteren dit, ook als ze ouder worden. Ook voor hen moeten dus mogelijkheden zijn, in nieuwbouw of aanpassingen aan de eigen woning.
- Nieuwe complexen blijven waar mogelijk bescheiden van omvang en worden opgenomen in de wijken.
- Locaties: inbreidingslocaties, bij voorzieningen.
- Aanpassingen aan de eigen woning, in eigen dorp blijven wonen.

Lage inkomens

- In elke gemeente moet er voldoende aanbod zijn aan betaalbare woningen. Deze zijn zowel in de bestaande voorraad als in nieuwbouw te vinden.
- Betaalbare woningen moeten verspreid over de kernen en wijken te vinden zijn.
- In de regionale woonvisie moet een streefbeeld voor het aantal betaalbare woningen in de regio bepaald worden (percentages betaalbare woningen, middeldure woningen en dure woningen).
- Daarnaast wordt ook een bepaalde verhouding tussen het percentage huurwoningen en het percentage koopwoningen nagestreefd.
- Locaties: verspreid over de gemeenten en kernen.

Overige middeldure en dure woningen

- Bij het realiseren van middeldure en dure woningen kan een zekere doorstroming op gang gebracht worden: betaalbare woningen komen vrij voor de doelgroep.
- Dure woningen in een lage woningdichtheid kunnen bijdragen aan een goede overgang tussen bebouwd gebied en omringend landschap.
- Grondgebonden woningen voornamelijk in uitbreidingslocaties.
- Appartementen op unieke locaties: in centrum, aan het water.

4.2 Werkgelegenheid en bedrijventerreinen

Ambitie 'Vitale economie'

Voor wat betreft de bedrijvigheid kiest de regio voor een 'vitale economie'. De Hoeksche Waard is als aantrekkelijk, groen woongebied van groot belang voor de Rotterdamse economie, maar moet geen 'slaapregio' worden. De werkgelegenheidsontwikkeling in de regio moet minimaal gelijke tred houden met de bevolkingsgroei, de woon-werkbalans mag niet nog schever worden. In het verleden is de groei van de werkgelegenheid in de Hoeksche Waard sterk achtergebleven bij de groei in de rest van de Provincie, die trend moet gekeerd worden.

Om de ruimtelijke kwaliteit te waarborgen kiest de regio voor concentratie van grotere regionale bedrijven op een

nieuw regionaal bedrijventerrein in de noordrand en op stimulering van kleinschalige en gemengde bedrijvigheid op lokale bedrijventerreinen bij de kernen. Aangesloten wordt bij de maat en de schaal van de verschillende kernen en van het landschap. Op bestaande lokale bedrijventerreinen bij de kernen wordt primair ingezet op herstructurering en kwaliteitsverbetering. Gestreefd wordt naar een goede afronding en landschappelijke inpassing van de bestaande terreinen en naar stimulering van duurzame bedrijvigheid. Er is ook ruimte voor groei en voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, afgestemd op de lokale vraag. Die vraag is aanzienlijk, op dit moment is er feitelijk te weinig ruimte en moeten sommige bedrijven uitwijken naar locaties buiten de regio.

Grotere bedrijven die qua schaal niet meer passen op een lokaal bedrijventerrein, die teveel vervoersstromen met

zich mee brengen of die qua milieucategorie niet inpasbaar zijn, krijgen ruimte op het nieuwe regionale bedrijventerrein. Knelpuntbedrijven op bestaande locaties of bedrijven die willen doorgroeien naar een (boven)regionale schaal kunnen zich hervestigen op het regionale bedrijventerrein. Daarnaast is er ruimte voor de nieuwvestiging van regionaal gebonden bedrijven. Het regionaal bedrijventerrein kan dus bijdragen aan de kwaliteitsverbetering van de lokale bedrijventerreinen, maar is tevens een economisch visitekaartje voor de regio. De ligging in het Nationaal Landschap vraagt om een zorgvuldige landschappelijke inpassing en een hoge beeldkwaliteit van de bedrijfsgebouwen en de openbare ruimte. Er zullen op grond van het op te stellen 'kwaliteitskader' ook eisen worden gesteld aan het type bedrijf.

Programma voor bedrijventerreinen

Voor de uitbreidingsbehoefte van bedrijventerreinen is uitgegaan van het programma zoals opgenomen in het streekplan, aangevuld met de verwachte transformatieopgave. De tabel geeft hiervan een overzicht. Het regionale bedrijventerrein is bedoeld voor bedrijven in de milieucategorieën 1 t/m 3 en met uitzondering categorie 4. Voorkeur zal worden gegeven aan bedrijven die verplaatsen naar het regionaal bedrijventerrein. In het verleden is afgesproken dat 4,5 ha van het regionaal bedrijventerrein gereserveerd is voor bedrijven die elders moeten verplaatsen.

Tot 2020 ligt er dus een opgave voor circa 140 ha. Voor een deel hiervan zijn al plannen in voorbereiding (met name het regionale bedrijventerrein). Ook na 2020 zullen nog nieuwe bedrijventerreinen nodig zijn. Naast uitbreiding

	Vraagzijde			Aanbodzijde	
	Programma 2005-2020 conform streekplan	Aanvullend programma ter compensatie van transformatie (op grond van bekende plannen)	Totale vraag	Reeds gerealiseerd / nog te realiseren binnen bestaande contouren	Uitbreidingsbehoefte (totale vraag minus reeds gerealiseerd / nog te realiseren binnen bestaande contouren)
* oppervlakten in netto hectaren					
Binnenmaas	14 *	10	24	11	13
Strijen	9	0	9	5	4
Cromstrijen	13	7	20	3	17
Korendijk	7	1	8	1,5	6,5
Oud-Beijerland	21,5	9,5	31	3	28
Regionaal bedrijventerrein	55,5	4,5	60	0	60
TNO	10		10		10
Totaal	130	33	162	23,5	138,5

zullen ook de mogelijkheden voor herstructurering en intensivering van het ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen optimaal benut worden.

Voortgangsbewaking en besluitvorming

Gezien de onzekerheden over de ontwikkeling van vraag en aanbod op lange termijn is het gewenst besluiten over de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen te koppelen aan een systeem van voortgangsbewaking. Het toe te passen systeem is gebaseerd op het volgen van de ontwikkeling van vraag en aanbod in de tijd en het bijstellen van de programmering als de ontwikkelingen hierom vragen.

Basis van de ruimtelijke reservering van zachte plannen is het in het streekplan opgenomen programma gebaseerd op scenarioberekeningen. Het gaat immers in eerste instantie niet om het aanleggen van bouwrijpe grond in bestemmingsplannen, maar om het vastleggen van ruimtelijke reserveringen. Vervolgens dient bij elke volgend besluit duidelijke te zijn dat steeds voldoende aanbod beschikbaar is om te voorzien in de vraag, zonder dat overcapaciteit dreigt. Het doel van het systeem is het beheersen van de doorstroming van zachte plannen naar bouwrijpe grond.

Tijdens de duur van het programma zijn drie afzonderlijke besluiten aan de orde:

- het opnemen van een bedrijventerrein als zachte plancapaciteit in de strategische reservering op langere termijn in het Ruimtelijk Plan (op basis van het GE scenario);
- het opstellen van een bestemmingsplan voor een ge-

pland bedrijventerrein uit de zachte voorraad (op basis van het TM scenario en SER ladder)

- het daadwerkelijk bouwrijp maken van harde plancapaciteit (op basis van daadwerkelijke analyse vraag en aanbod)

Relatie met Regionale Kantoren- en Bedrijventerreinenstrategie en Sociaal-Economische Visie

De regio werkt momenteel aan een regionale kantoren- en bedrijventerreinenstrategie. Deze strategie moet passen binnen de ruimtelijke kaders van de Structuurvisie en is vooral bedoeld voor de programmatische onderbouwing en uitwerking. Het eindresultaat is belangrijk als regionale input voor het provinciale uitvoeringsprogramma bedrijventerreinen en om in aanmerking te komen voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. Tevens is het sturend voor de uitwerking van concrete plannen. Een aantal belangrijke uitgangspunten is:

- bedrijventerreinen primair voor bedrijven uit de regio, dus geen inzet op het aantrekken van bedrijven van buiten de regio;
- forse inzet op herstructurering en kwaliteitsverbetering van bestaande terreinen;
- snelle aanleg van het regionale bedrijventerrein;
- inzet op bedrijvigheid die past bij een Nationaal Landschap: geen extra ruimte voor milieuhinderlijke bedrijven (categorie 4 t/m 6);
- stimuleren zorgvuldig en duurzaam ruimtegebruik (toepassen SER-ladder);
- inzet op landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit: ontwikkelen checklist 'kwaliteit' gekoppeld aan type bedrijventerrein;
- onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden van

zogenaamde gemengde economische zones, met naast traditionele bedrijvigheid ook nieuwe functies bijvoorbeeld op het gebied van zorg, leisure en detailhandel; de Provincie Zuid-Holland hecht veel belang aan dergelijke multifunctionele locaties, zo valt op te maken uit het Actieprogramma Ruimte voor Economie 2007-2011.

Daarnaast is binnen de Hoeksche Waard voor 2008/2009 voorzien in de opstelling van een Sociaal-Economische Visie. Naast de behoefte van het aantal hectares gaat het om een visie op het type bedrijvigheid, pendel en fasering van bedrijventerreinen. Onder meer zullen randvoorwaarden worden uitgewerkt voor het toelaten van zelfstandige kantoren buiten bestaande bedrijventerreinen, waarbij gedacht kan worden aan eisen voor het maximum aantal arbeidsplaatsen en voor de ontsluiting per openbaar vervoer.

Vraag naar bedrijventerreinen en kantoren in de Hoeksche Waard

In het kader van de ontwikkeling van een regionale kantoren- en bedrijventerreinenstrategie is onderzoek gedaan naar de verwachte vraag en het aanbod van bedrijventerreinen en kantoorlocaties (Stec Groep, 2008).

Op 1 januari 2007 bedroeg het totale oppervlak bedrijventerreinen in de Hoeksche Waard 380 ha bruto, oftewel bijna 300 ha netto. Dat is zo'n 1,5% van het totale grondoppervlak van de regio. Deze terreinen zijn goed voor bijna 620 vestigingen van bedrijven en circa 9.500 banen, 40% van de totale werkgelegenheid in de Hoeksche Waard. Dat is aanzienlijk, omdat het gemiddelde aandeel in de Provincie Zuid-Holland op 30% ligt. De bedrijven zijn vooral actief in de sectoren industrie, bouwnijverheid, handel en reparatie. De grootste bedrijventerreinen liggen bij de centrumgemeente Oud-Beijerland, waar ook veel kantoren en voorzieningen zijn geconcentreerd. De gemeente voorziet in 40% van de totale werkgelegenheid in de Hoeksche Waard.

De uitgifte van bedrijventerreinen bedroeg over de laatste 20 jaar gemiddeld 6,5 ha per jaar. Na 2000 is de uitgifte fors gedaald, naar ongeveer 3 ha per jaar. In deze periode was het aanbod van nieuw terrein een stuk kleiner dan in het verleden. In het algemeen is de groei van de werkgelegenheid in de Hoeksche Waard sterk achtergebleven bij de groei in de Provincie Zuid-Holland als geheel (in de pe-

riode 1997-2004 bedroeg de groei in de Hoeksche Waard 4,1% en in de Provincie Zuid-Holland 13,1%).

Uitgaande van het hoogste economische groeiscenario ('Global Economy') is een behoefte aan extra bedrijventerreinen berekend van 40 ha tot en met 2020. Daarin is de vervangingsvraag nog niet meegenomen. Deze vraag ontstaat wanneer verouderde bedrijventerreinen worden getransformeerd naar woningbouw of andere functies. Op basis van een globale inventarisatie wordt verwacht dat hiervoor nog eens 15 à 25 ha bedrijventerrein nodig is. De totale vraag komt zo uit op 55 à 65 ha tot 2020.

Naar verwachting betreft 50 à 60% van de vraag kleinschalige bedrijven met een omvang tot circa 2.000 m² bvo. Vooral bedrijven in de productie en groothandel/logistiek zijn gemiddeld groter, omdat deze meer ruimte nodig hebben voor opslag en voor vrachtwagens. Grofweg heeft echter zo'n 70% van de bedrijven in de Hoeksche Waard genoeg aan een kavel tot circa 0,5 ha. Zo'n 30% van de bedrijven zoekt een grotere kavel.

De huidige kantorenvorraad wordt ingeschat op circa 78.000 m², wat normaal is voor een gebied zonder grote steden. Voor nog eens 24.000 m² zijn plannen in ontwikkeling. Uitgaande van een verdere toename van het aandeel kantoorbedrijvigheid in de totale werkgelegenheid is in het hoogste economische groeiscenario een extra vraag berekend van circa 40.000 m² tot 2020 (inclusief kleine kantoren tot 500 m² en inclusief vervangingsvraag).

4.3 Landbouw

Ambitie 'Duurzame Landbouw'

De landbouw krijgt ruimte om zich verder te ontwikkelen in de richting van schaalvergroting en/of specialisatie, daarbij rekening houdend met de kwaliteit van het landschap. De regio wil het ruimtelijk beleid voor het agrarisch gebied in overleg met de agrarische sector uitwerken.

Ingezet wordt op de versterking van grootschalige, grondgebonden productielandbouw. Dat is immers typerend voor de Hoeksche Waard en de beste garantie voor behoud van het (resterende) open landschap. De goede landbouwstructuur, maar ook de gunstige ligging ten opzichte van belangrijke verwerkings- en distributiecentra in het Rijnmondgebied maken dat de economische vooruitzichten voor een dergelijke ontwikkeling gunstig zijn. Er moet voldoende planologische ruimte zijn voor bedrijfsontwikkeling, bijvoorbeeld schaalvergroting in gebouwen, en voor de ontwikkeling van grotere agroclusters of misschien zelfs 'argibusinessparken'. Een goede ontsluiting van de agrarische bebouwing en een directe aantakking van de grotere landbouwbedrijven op het regionale wegennet is een voorwaarde voor een efficiënte bedrijfsvoering. Dit kan gestimuleerd worden door een gericht locatiebeleid als het gaat om de vestiging van nieuwe agrarische bedrijven of om de concentratie van verspreide agrarische bebouwing. Zonodig en waar mogelijk kunnen bedrijven die vanwege hun ligging aan een kwetsbaar dijklint of waardevolle kreek minder uitbreidingsruimte hebben, verplaatst worden naar minder kwetsbare locaties.

Bedrijfsgerichte oplossingen

Het behoud van een goede landbouwstructuur is een nadrukkelijke doelstelling van de Structuurvisie. Toch is het onvermijdelijk dat de noodzakelijke ontwikkeling van nieuwe woon- en werkgebieden, infrastructuur en water- en groengebieden ten koste gaat van agrarische grond. De regio hecht daarom aan een goed overleg met de sector om zo goed mogelijk rekening te kunnen houden met de agrarische belangen en eventuele nadelige effecten te kunnen compenseren. In individuele gevallen zal in overleg met de betreffende agrariërs steeds gezocht worden naar oplossingen voor het hele bedrijf. Indien de betreffende agrariër zijn bedrijf wil voortzetten, kan daarbij gedacht worden aan herverkaveling of bedrijfsverplaatsing en compensatie met vervangende grond

Bijdrage aan de biodiversiteit

Duurzame landbouw kan in belangrijke mate bijdragen aan behoud van de biodiversiteit, bijvoorbeeld via de regeling voor bloemrijke agroranden. Uit de uitgevoerde Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse (MKBA) is gebleken dat investeren in de groenblauwe dooradering een positief economisch saldo heeft. De regio streeft daarom naar voortzetting en intensivering van de agrorandenregeling en de functionele biodiversiteit (zie ook par. 4.4).

Verbreding

De CHW zal verbredingsinitiatieven die passen bij de kernkwaliteiten van het landschap en bijdragen aan de biodiversiteit en de recreatieve gebruikswaarde van het landelijk gebied stimuleren en ondersteunen, met name langs de dijken en de dorpsranden en in de noordrand. Hierbij kan gedacht worden aan het bieden van extra pla-

nologische ruimte voor nieuwe functies op het agrarisch bedrijf en een financiële bijdrage voor agrarisch natuurbeheer en aanleg van erfbeplanting, boomgaarden, boerenlandpaden en kleine landschapselementen.

In de uitwerking van het Regiopark Noordrand zal bijzondere aandacht worden geschonken aan de opkomst van stadslandbouw. De afgelopen jaren is het belang van de regionale voedselproductie ten behoeve van de stedelijke regio herontdekt. Steeds meer mensen hechten belang aan gezond, liefs biologisch geproduceerd voedsel uit de regio. Het mogelijk maken en stimuleren van stadslandbouw is daarom een grote opgave. Stadslandbouw is kleinschaliger dan reguliere landbouw, waardoor het goed gecombineerd kan worden met recreatief medegebruik.

Beeldkwaliteit agrarische gebouwen en erven

Nieuwe grotere schuren en andere bedrijfsgebouwen moeten zorgvuldig ingepast worden, bijvoorbeeld als groene eilanden in de open polders. Bij bestaande agrarische gebouwen en erven zal extra aandacht gegeven worden aan behoud en beheer van cultuurhistorisch waardevolle elementen. Ook nevenfuncties in het kader van verbreding moeten passen bij het landschap. Met een fraaie erfbeplanting kan kwaliteit aan het landschap worden toegevoegd. Via planologische regelingen zijn bebouwingsmogelijkheden en nevenfuncties te regelen. Plannen voor de bouw van nieuwe schuren zullen getoetst worden aan vereisten ten aanzien van landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit. In specifieke zones zullen extra mogelijkheden voor nevenfuncties worden geboden. Nu heeft elke gemeente daar eigen regels voor. Regionale afstemming daarin is gewenst.

Transformatie en ruimte-voor-ruimte

Ook bij de transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing in bijvoorbeeld woonbebouwing of kleinschalige bedrijvigheid (in het kader van ruimte-voor-ruimte) zal extra aandacht gegeven worden aan de landschappelijke inpassing, de cultuurhistorie en de beeldkwaliteit. Ook hier is regionale afstemming gewenst. Langs dijken zijn vervangende woningen vaak makkelijker inpasbaar dan in de open polder, zeker als dit wordt gecombineerd met een goede erfbeplanting. Met een gericht transformatiebeleid, kan de 'vergroening' van de dijken gestimuleerd worden en voorkomen worden dat overal in de open polders nieuwe woonbebouwing verschijnt. De Regionale Welstandsnota, die recent geactualiseerd is, kan hierin een rol spelen.

Sanering glastuinbouw

De regio wil verspreid liggend glas op kwetsbare locaties saneren (via ruimte-voor-ruimte) en tegelijkertijd voldoende toekomstperspectief bieden voor bedrijven binnen de regio die door willen groeien. Op basis van de resultaten van het door de Provincie Zuid-Holland uitgevoerde onderzoek (zie tekstkader) heeft de regio samen met de sector een plan van aanpak opgesteld, waarin de mogelijkheden voor sanering en ontwikkeling zijn onderzocht en uitgewerkt. Op basis hiervan is vervolgonderzoek gestart. Hierbij zal ook de sanering van zogenaamd 'papierglas' op kwetsbare locaties worden betrokken. Mits de financiering goed geregeld wordt, wil de regio meewerken aan de aanwijzing van één of meerdere locaties voor vervangend glas. Op dit moment zijn hiervoor zijn twee opties in beeld:

- Aanwijzing van een groot glasconcentratiegebied in de noordrand, voor circa 60 ha netto glas. Voorwaarde is dat dit landschappelijk goed ingepast wordt. Vanwege

de vele andere ruimteclaims in de noordrand is dit niet eenvoudig en bestaat het gevaar van verdere verromming. Anderzijds is de ontsluiting hier relatief goed en biedt de ligging nabij bedrijventerreinen en woongebieden goede mogelijkheden voor warmtekraftkoppeling en innovatieve waterberging.

- Aanwijzing van enkele kleinere concentratiegebieden verspreid over de Hoeksche Waard, voor 10 tot 20 ha netto glas. Ook hiervoor is uiteraard een goede landschappelijke inpassing vereist. Daarnaast is extra aandacht nodig voor de ontsluiting. De kleinere concentratiegebieden zouden in principe aan moeten sluiten bij bestaande, moderne glastuinbouwbedrijven, zodat deze beter ingepast kunnen worden en geen kapitaalvernietiging optreedt.

De definitieve keuze hangt mede af van de resultaten van het door de regio op te stellen plan van aanpak. Daarom kan in de Structuurvisie nog geen definitieve keuze worden gemaakt. Beide opties zullen moeten passen binnen het Nationaal Landschap en in beide opties zullen daarvoor stevige inpassingsmaatregelen nodig zijn. Op voorhand is op grond van ruimtelijke overwegingen geen voorkeur uit te spreken. Wel zijn in algemene zin richtlijnen te geven voor de landschappelijke inpassing (zie paragraaf 5.2).

Landbouw in cijfers

Huidige situatie

Het totale landbouwareaal in de Hoeksche Waard bedraagt ongeveer 19.000 ha. Akkerbouw is verreweg de grootste grondgebruiker. Grasland komt vooral voor in het Oude Land van Strijen. Vollegrondstuinbouw, fruitteelt en glastuinbouw komen verspreid voor.

De gemiddelde bedrijfsgrootte ligt op ongeveer 40 ha, aanzienlijk hoger dan het Nederlands gemiddelde. Dit heeft te maken met de aanwezigheid van grote akkerbouwbedrijven en de grote ruilverkavelingen uit de jaren 60. De productieomvang is gemiddeld. Qua productieomvang leggen de overwegend 'modale' akkerbouwbedrijven in de Hoeksche Waard het af tegen de grote glastuinbouwbedrijven in het Westland en de B-Driehoek. Dit verschil is nog markanter als we kijken naar de productie-intensiteit. Die ligt in de Hoeksche Waard ver onder het landelijk gemiddelde en ook lager dan in vergelijkbare akkerbouwgebieden als de Flevopolders en de Kop van Noord-Holland.

Ontwikkelingen grondgebonden landbouw

In de Landbouwonwikkelingsvisie van de LTO Noord voor de Zuid-Hollandse eilanden wordt gesteld dat er sprake is van een trendbreuk: na tientallen jaren van afnemende opbrengsten, is het economisch perspectief voor de landbouw weer rooskleurig. Ook de Nederlandse landbouwproductie zal kunnen profiteren van de toenemende vraag op de Wereldmarkt. De Zuid-Hollandse eilanden

hebben daarbinnen een bijzondere positie, door klimaat, bodem, waterhuishouding en de ligging ten opzichte van toeleverende en verwerkende bedrijvigheid en grote afzetmarkten.

Dat neemt niet weg dat naar verwachting het aantal bedrijven zal blijven afnemen:

- *situatie 2005: 485 bedrijven*
- *afname aantal bedrijven 1995-2005: circa 25%*
- *prognose afname 2005-2030: circa 50% = circa 240 bedrijven.*

De vrijkomende gronden zullen waarschijnlijk grotendeels worden opgekocht door de blijvende boeren en dus in agrarisch gebruik blijven. De vrijkomende gebouwen zullen een nieuwe functie krijgen of gesaneerd worden, de gebouwen van de blijvende boeren zullen groter worden. Over het algemeen is er binnen de sector een duidelijke voorkeur voor concentratie van bedrijfsgebouwen op één erf boven spreiding van bedrijfsgebouwen over meerdere erven. De inpassing van deze grotere of geconcentreerde bedrijfsgebouwen moet zorgvuldig afgewogen worden en is een programmapunt voor de Structuurvisie.

Glastuinbouw

Een aandachtspunt vanwege de kwaliteit van het Nationaal Landschap is de sanering van verspreid liggend glas op kwetsbare locaties. Door de Provincie Zuid-Holland is onderzoek verricht naar de ontwikkelingsmogelijkheden voor glastuinbouw en naar de haalbaarheid van de inrichting van een nieuw concentratiegebied voor te

verplaatsen kassen (Grontmij, 2008. Sanering verspreid liggend glas Hoeksche Waard). In de Hoeksche Waard liggen 64 glastuinbouwbedrijven (zowel volwaardige glastuinbouwbedrijven als bedrijven met ondersteunend glas) met een totaal oppervlak van circa 69 ha 'fysiek glas'. Daarnaast is nog circa 46 ha aan uitbreidingsruimte aanwezig in bestaande bestemmingsplannen ('papieren glas'). Uit het onderzoek is gebleken dat 45 bedrijven met 51 ha fysiek glas in kwetsbare gebieden liggen. Als kwetsbaar gelden alle gebieden met uitzondering van de 'schakelzone stad-land-water' uit het streekplan.

Op basis van een inschatting door LTO, gemeenten en Grontmij is in het onderzoek van de Provincie een eerste indicatie gegeven van bedrijven die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt voor herplaatsing vanuit een kwetsbaar gebied naar een concentratiegebied in aanmerking zouden komen. Dit komt neer op 12 bedrijven met een totale oppervlakte van 24 ha fysiek glas en 6,7 ha papieren glas. Daarnaast zijn er enkele bedrijven die in de (minst kwetsbare) schakelzone liggen en die hebben aangegeven te willen verplaatsen naar een concentratiegebied in verband met de wens om verder uit te breiden. Dit betreft circa 5,2 ha fysiek glas. Op grond van deze verwachtingen is er behoefte aan een concentratiegebied van ongeveer 61 ha. De kosten voor sanering van de glastuinbouwbedrijven zijn globaal berekend op 27 miljoen euro. Daarvan kan circa 12 miljoen euro gefinancierd worden door herbouw van woningen in het kader van ruimte-voor-ruimte. Voor circa 15 miljoen euro is aanvullende financiering nodig.

4.4 Water en natuur

Duurzaam waterbeheer

Een goed functionerend watersysteem is een essentiële voorwaarde voor onze leefomgeving. Het is duidelijk geworden dat voor de ontwikkeling en instandhouding van een goed werkend watersysteem men bij de ruimtelijke inrichting rekening moet houden met de mogelijkheden en beperkingen die het watersysteem biedt. Bovendien vragen klimaatverandering, bodemdaling en zeespiegelrijzing een extra inspanning. Dit is onder meer beschreven in het advies 'Samen werken met water' van de Commissie Veerman uit 2008 en in het daarop gebaseerde Nationale Waterplan. Het Waterschap Hollandse Delta is bezig met een actualisering van het Waterstructuurplan, waarin de nieuwe inzichten worden verwerkt.

Wanneer het samenspel van waterbeheer en ruimtelijke ordening tijdig wordt onderkend, kunnen kansen worden benut voor de ontwikkeling van robuuste watersystemen die voldoende veerkracht hebben om veranderingen te kunnen opvangen, waarbij in afnemende mate 'kunstgrepen' nodig zijn om het watersysteem aan de gestelde eisen te laten voldoen. Aan de andere kant kunnen problemen worden voorkomen door ruimtelijke ontwikkelingen beter af te stemmen op de mogelijkheden en de beperkingen die het watersysteem biedt.

Met een integrale aanpak kan landschappelijke meerwaarde worden bereikt. Waterberging en kreekontwikkeling is een logische combinatie. Waar de kreken grenzen aan de dorpen zou de compensatie van ontwikkelingen die het waterbergend vermogen beperken (met name

bebouwing) gerealiseerd kunnen worden in het krekensysteem. De aanleg van 'waterbalkons' kan bijdragen aan de verfraaiing van dorpsranden en de verzachting van de overgang naar het buitengebied. Verder liggen er kansen voor de aanleg van zuiveringsmoerassen en extra natuurontwikkeling bij de inlaatpunten voor de kreken, ter versterking van de ecologische schakelpunten tussen binnen- en buitenwater en voor de ontwikkeling van de Binnenbedijkte Maas en het Groote Gat als schoonwaterbuffers voor de Hoeksche Waard.

Veiligheid

Een belangrijk aandachtspunt is de afstemming met de voorgenomen verzwaringen van de primaire waterkeringen en met de lopende heroverweging van de functie van de secundaire waterkeringen. Indien inrichtingsmaatregelen voor de veiligheid noodzakelijk zijn, is het van belang dat deze goed worden afgestemd op de landschappelijke doelen en bij voorkeur bijdragen aan verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Natuur als 'selling point' voor het Nationaal Landschap

De Hoeksche Waard is een door mensenhand gemaakt landschap in het natuurlijk systeem van de Delta. Juist de combinatie van 'gecultiveerde' binnendijkse natuur en 'woeste' buitendijkse natuur maakt de Hoeksche Waard zo uniek. Dit is ook een belangrijk 'selling point' voor het Nationaal Landschap. Het eiland Tiengemetten zal naar verwachting zo'n 50.000 bezoekers per jaar trekken. De regio streeft naar behoud en versterking van het hele palet aan natuurwaarden, zowel in agrarische gebieden als in echte natuurgebieden. Kansen voor nieuwe natuurgebieden liggen vooral langs kreken en langs de grote buitenwate-

ren. Doelsoorten voor deze gebieden zijn moerasvogels en reigerachtigen. De buitendijkse natuurgebieden zijn in internationaal opzicht het meest waardevol. Ook in het agrarisch gebied wordt ingezet op vergroting van de biodiversiteit, bijvoorbeeld door de aanleg van bloemrijke agroranden en een aangepast beheer voor weidevogels, akkervogels en ganzen. Agrarisch natuurbeheer wordt gestimuleerd door passende vergoedingen.

Kreken en dijken

De kreken zullen verder uitgebouwd worden tot een samenhangende structuur voor natuur, waterberging en recreatie. De reeds uitgevoerde kreekprojecten moeten een vervolg krijgen op nieuwe plekken. Langs enkele kreken kunnen grotere natuurkernen ontstaan: bij het Grootte Gat en de Binnenbedijkte Maas (vooral de zuidoever). Hier zal wel de waterkwaliteit moeten verbeteren. Extra natuurwinst is te halen door de uitwisselingsmogelijkheden met het buitenwater te herstellen en landbouwgebieden af te koppelen. Bij alle projecten moet er wel voor gezorgd worden dat er voldoende geld is voor een duurzaam beheer en dat de primaire functie voor wateraafvoer en wateraanvoer niet wordt belemmerd. Verder geldt dat de ontwikkeling van kreken niet ten koste mag gaan van de openheid, de cultuurhistorie, de archeologie en de aardkundige waarde van het landschap.

Naast de kreken vormen de dijken de dragers van de groenblauwe structuur. De boombeplanting op de dijken is in hoge mate verantwoordelijk voor het majestueuze landschapsbeeld, de bloemrijke dijktafsluitingen herbergen bijzondere plantensoorten en insecten. Om de samenhang in het beplantingspatroon te waarborgen en waar nodig

te versterken is een integraal beheers- en inrichtingsplan voor de dijken nodig.

Buitendijkse natuur

Aan de zuidrand van de Hoeksche Waard kunnen de bestaande natuurgebieden aan elkaar gekoppeld worden tot een doorgaande natuurlijke oeverzone. De getijdenwerking en de zoet-zoutgradiënt in het Haringvliet en het Hollandsch Diep bieden kansen voor unieke deltanatuur. In de ecologische reeks tussen de Biesbosch en de Voordelta ligt hier een belangrijke schakel. Naar het noorden toe sluit de oeverzone naadloos aan op de natuurgebieden langs het Spui en de Oude Maas. Er ontstaat als het ware een natuurrand om de hele Hoeksche Waard, die ook voor recreatie en toerisme veel mogelijkheden biedt.

Biodiversiteit

Op grond van het Nationaal Milieubeleidsplan is de Hoeksche Waard een pilotgebied voor Functionele Agrobiodiversiteit (FAB). Diverse projecten op het gebied van agrorandenbeheer, natuurlijke plaagonderdrukking, groenblauwe dooradering, precisielandbouw en de inzet van geo-informatie zijn al gestart. Uit een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) voor de groenblauwe dooradering is gebleken dat de benodigde investeringen zich (indirect) terugverdienen in de stijging van de waarde van het onroerend goed en toenemende bestedingen in de toeristische sector. Gestreefd wordt naar een continuering van de succesvolle biodiversiteitsaanpak en naar nieuwe financieringsmogelijkheden. Ook maatregelen voor duurzaam waterbeheer in de landbouwgebieden, bijvoorbeeld slootverbreding of een meer natuurlijk peilbeheer, zullen een positief effect kunnen hebben op de

natuurwaarde van het agrarisch gebied. Bij alle inrichtings- en beheersmaatregelen geldt dat meerkosten of dalende opbrengsten voor de landbouw voldoende moeten worden gecompenseerd.

Natura 2000

Binnen de Hoeksche Waard ligt een aantal Natura 2000 gebieden, namelijk delen van de Oude Maas (Habitatrichtlijngebied), Hollands Diep (Vogel- en Habitatrichtlijngebied), Oude Land van Strijen (Vogelrichtlijngebied) en Haringvliet (Vogel- en Habitatrichtlijngebied). De Natura 2000 gebieden vormen een netwerk van natuurgebieden van Europees belang. Dit netwerk heeft als hoofddoelstelling het waarborgen van de biodiversiteit in Europa. Per gebied wordt door de beheerder een beheerplan opgesteld. Met het beheerplan wordt duidelijkheid geboden ten aanzien van de vraag welke activiteiten in het richtlijngebied in geen geval zijn toegestaan zonder dat deze eerst getoetst zijn aan artikel 6 van de Natuurbeschermingswet (Habitattoets) en welke activiteiten op wettelijke gronden geen vergunning behoeven. Momenteel zijn er nog geen beheerplannen opgesteld voor de Natura 2000 gebieden in de Hoeksche waard. In de Natura 2000 gebieden geldt wel de Natuurbeschermingswet.

Waterbeleid

Nationaal Bestuursakkoord Water

In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) van 2003 zijn afspraken gemaakt tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten over de aanpak van het waterbeleid. Uitgangspunt is dat het watersysteem in 2015 duurzaam moet zijn. De principes van duurzaam waterbeheer staan in het advies van de Commissie Waterbeheer voor de 21e eeuw (WB 21). Voor het waterkwaliteitsbeleid geldt de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Waterstructuurplan

Het Waterschap Hollandse Delta heeft in 2004 een Waterstructuurplan vastgesteld. Dit plan beschrijft de visie van de waterbeheerder op de gewenste ontwikkeling van het watersysteem en de hieraan gerelateerde wensen en voorwaarden ten aanzien van de inrichting van de Hoeksche Waard. De planhorizon is tot ca 2050. Op basis hiervan kan het watersysteem op orde worden gebracht en de inrichting van het watersysteem en de ruimtelijke ordening beter op elkaar worden afgestemd. Deze afstemming heeft in het opgestelde waterstructuurplan gestalte gekregen in een concreet maatregelenprogramma voor de korte en lange termijn. De maatregelen zijn opgenomen in een uitvoeringsprogramma.

Wateropgaven

De volgende wateropgaven zijn van belang voor de Structuurvisie:

- Vergroting van de waterbergingscapaciteit om te voldoen aan de NBW normen. De voorlopige opgave bedraagt 400.000 m3. Dit komt overeen met ongeveer 120 ha extra open water. Op dit moment wordt echter een herberekening uitgevoerd.
- Bij nieuwe woongebieden en bedrijventerreinen moet minimaal 10% open water komen. Ook binnen bestaand bebouwd gebied moeten mogelijkheden worden benut om extra water aan te leggen.
- Waterconservering door flexibel peilbeheer, vooral in gebieden met schoon water of brakke kwel.
- Verbeteren van de waterkwaliteit in de Binnenbedijkte Maas, waardevolle krekens (waterlichamen KRW) en 'waterparels'. Mogelijke maatregelen zijn het loskoppelen van landbouwgebieden, extra doorspoeling van krekens, de voorzuivering van inlaatwater uit de rivieren en de aanleg van hydrologische bufferzones.
- Veiligstellen van de grondwatervoorraad en vasthouden van schoon regenwater, door toepassing van gescheiden rioolstelsels in nieuwbouwwijken.
- Handhaven van de veiligheid, door dijkversterking en het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen in buitendijkse gebieden en op en rond de primaire en secundaire dijken.

Watertoets

Op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening is voor ruimtelijke plannen een watertoets verplicht. Uitgangspunt bij de watertoets is om negatieve gevolgen voor de waterhuishouding van ruimtelijke plannen en besluiten te voorkomen. Als dit redelijkerwijs niet mogelijk is, dienen

de negatieve gevolgen gecompenseerd te worden. In de Nota Ruimte is aangegeven dat bij locatiekeuze en herinrichting van stedelijk gebied een analyse gemaakt moet worden van de risico's en kosten wat betreft verdroging, overstroming en overlast alsmede de kosten om deze risico's te beperken. De Hoeksche Waard heeft gediend als pilotproject voor een dergelijke risico- en kostenanalyse in het kader van de watertoets. Conclusie was dat vooral het thema waterveiligheid verder onderzocht moet worden, bijvoorbeeld in relatie met de ontwikkeling van woonmilieus aan het water. Verder is geconstateerd dat er per locatie verschillen kunnen zijn in kosten om wateroverlast te voorkomen, maar dat deze verschillen niet zodanig groot zijn dat dit op regionale schaal tot andere keuzen zou leiden.

Natuur- en landschapsbeleid

Natuurbehoud

In de Hoeksche Waard liggen vier gebieden die zijn of worden aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn en/of de Habitatrichtlijn, namelijk: Haringvliet (inclusief eilanden en oeverlanden), Hollandsch Diep (id.), Oude Maas (alleen de oeverlanden) en Polder het Oudeland van Strijen. Deze gebieden zijn wettelijk beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet. Ook de kreek het Groot Gat is beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet. Beschermden soorten van de buitenwateren en de oeverlanden zijn diverse soorten ganzen, eenden en andere water- en moerasvogels, diverse vissoorten en de noordse woelmuis.

Beschermde soorten van het Oudeland van Strijen zijn brandgans, smient en slechtvalk. Ook veel binnendijkse krekens en de Binnenbedijkte Maas met oeverlanden zijn ecologisch waardevol. Deze gebieden, alsmede enkele verbindingen, zijn samen met de wettelijk beschermde natuurgebieden opgenomen in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS). Ook buiten de PEHS komen belangrijke natuurwaarden voor, namelijk op en langs de dijken, in overige krekens en watergangen, in recreatiegebieden, in verspreid liggende kleine natuur- en landschapselementen en in de agrarische gebieden. Het gaat daarbij om akker- en weidevogels, overwinterende ganzen, akker- en dijkvegetaties (bloemdijken) en een aantal zoogdieren, amfibieën en vissen.

Natuurontwikkeling

De afgelopen jaren zijn diverse natuurontwikkelingsprojecten langs krekens uitgevoerd. Het project Argusvlinder voor de krekens in het oostelijk deel van de Hoeksche Waard is inmiddels afgerond, het Vlietproject voor de overige krekens loopt nog. Het Vlietproject moet vóór 2010 afgerond zijn. Aanvullende ecologische verbindingen en natuurgebieden uit de PEHS moeten vóór 2018 klaar zijn. De natuurdoelen zijn vastgelegd in het Natuurgebiedsplan Zuid-Hollandse Eilanden Noord (2002). Natuurontwikkeling in het kader van het Programma Deltanatuur moet vóór 2010 zijn afgerond. Naast reeds geplande gebieden bij de Spuimond en bij Numansdorp liggen er nog zoekgebieden bij Piershil en in de Mariapolder en Oude Gorzenpolder.

Nieuwe landgoederen

De Provincie Zuid-Holland heeft een beleidskader vastgesteld voor de ontwikkeling van nieuwe landgoederen. Aansluitend daarop heeft de regio een eigen toetsingskader ontwikkeld. Er is in de Hoeksche Waard inmiddels één nieuw landgoed volgens het nieuwe beleidskader aangelegd: het landgoed De Ackskeen ten oosten van Numansdorp. Daarnaast zijn diverse initiatieven ingediend die nog in studie zijn. Landgoed Eeckelaar, aansluitend op Plan Argusvlinder, is in voorbereiding.

Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap

De Provincie Zuid-Holland heeft in 2007 het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Hoeksche Waard 2007-2013 vastgesteld. Hierin wordt aangegeven hoe de beschikbare Rijksmiddelen voor het beleidsdoel 'Nationaal Landschap' worden besteed (1,4 miljoen euro plus eenzelfde bedrag van Provincie en Regio, dus totaal 2,8 miljoen). Het Uitvoeringsprogramma is gebaseerd op de door de Commissie Hoeksche Waard opgestelde lijst van projecten die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden (waarvan de totale kosten zijn geraamd op 6,25 miljoen euro). De Provincie Zuid-Holland streeft ernaar om samen met de regio te komen tot een integraal Gebiedsprogramma Hoeksche Waard 2007-2013. Dit Gebiedsprogramma zal meer omvatten dan het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Hoeksche Waard 2007-2013 en zal vanuit meerdere kaders worden gefinancierd. De Provincie zal de Structuurvisie Hoeksche Waard gebruiken als input bij het opstellen van het Gebiedsprogramma.

4.5 Recreatie en toerisme

Toeristische profilering

Recreatie en toerisme zijn een belangrijk ontwikkelings-thema. De regio wil het Nationaal Landschap Hoeksche Waard sterker profileren als een toeristische bestemming en de recreatieve uitloopmogelijkheden voor haar inwoners verbeteren. De ligging van de Hoeksche Waard ten opzichte van omliggende stedelijke regio's vormt een enorm potentieel voor de ontwikkeling van intensieve en extensieve dagrecreatie. Daarbij is het wel belangrijk om een duidelijk onderscheidend profiel neer te zetten: op meer van hetzelfde zit niemand te wachten. Het bijzondere patroon van krekens en dijken, met historische haventjes en dijkdorpen, en de ligging aan de Delta, met uitgestrekte natuurgebieden en goede watersportmogelijkheden, zijn sterke troeven. Door deze in samenhang te ontwikkelen, kan het toeristisch product nog aanzienlijk verbeterd worden. De Visie Verblijfsrecreatie van de regio (mei 2006) pleit voor uitbreiding van kleinschalige dag- en verblijfsrecreatie (30 ha volgens bestaande plannen), een kwaliteitsimpuls van bestaande locaties (65 ha extra) en op termijn extra, eventueel grootschalige, verblijfsrecreatieve voorzieningen (oppervlakte nader te bepalen). Een uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen is essentieel voor het draagvlak voor toeristisch-recreatieve voorzieningen. De verblijfsrecreatie richt zich met name op water en natuur.

Ontwikkelingen in recreatie en toerisme

Voor wat betreft de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie is de Visie Verblijfsrecreatie van de regio leidend (ZKA Consultants & Planners, 2006. Visie Verblijfsrecreatie Hoeksche Waard).

In het kader van die visie is onderzoek verricht naar het bestaande aanbod in verblijfsrecreatie. Het totale ruimtebeslag van verblijfsrecreatieve voorzieningen is ongeveer 30 ha (exclusief water). De voorzieningen zijn geconcentreerd aan de randen en bij de kernen. Er zijn 4 grote campings, met vooral vaste standplaatsen. Het aandeel toeristische standplaatsen is zeer klein, namelijk 7%. De logiescapaciteit (75 kamers) is relatief klein vergeleken met andere regio's in Zuid-Holland Zuid. De logiesverstrekkers zijn gemiddeld genomen kleinschalig: een bedrijf heeft gemiddeld 15 bedden. Daarnaast is er een bescheiden aanbod van agrarisch verblijfstoerisme: 35 kampeerplaatsen bij de boer en 9 locaties met bed&breakfast. De watersport heeft een redelijk volume, maar is kleinschalig van karakter. Er zijn in totaal 15 jachthavens gevestigd (exclusief havens van watersportverenigingen) met circa 1.700 ligplaatsen. Met gemiddeld 114 ligplaatsen per haven zijn de jachthavens in vergelijking met bijvoorbeeld Goeree Overflakkee (220 ligplaatsen) kleinschalig te noemen. Het merendeel van de ligplaatsen zijn vaste plaatsen, ongeveer 10% bestaat uit passantenplaatsen. Met uitzondering van hotels en pensions is de bezetting van de aanwezige verblijfsrecreatieve voorzieningen relatief hoog. In de afgelopen jaren is de capaciteit vergroot, zonder dat de bezetting is

gedaald. Verwacht wordt dat een verdere groei mogelijk is, zonder onevenredige verdringingseffecten.

In de Visie Verblijfsrecreatie wordt geconcludeerd dat de structuur van de bedrijven relatief kleinschalig is en dat de gasten voor een groot deel vaste bezoekers zijn. De Hoeksche Waard heeft nog te weinig naamsbekendheid als toeristische bestemming en het ontbreekt aan echte trekkers. Er zijn geen accommodaties met een grootschaliger karakter en een breder aanbod eigentijdse vrijetijdsvoorzieningen. Ook volwaardige hotels, groepsaccommodaties en bungalowparken ontbreken, terwijl juist dergelijke voorzieningen mogelijkheden bieden voor jaarrondexploitatie en aansluiting op zakelijke markten (conferenties etc.).

Geconstateerd is dat er een duidelijke markt is voor kwaliteitsverbetering en uitbreiding van het verblijfsrecreatieve aanbod, maar dat de ontwikkeling daarvan tijd kost. Daarom is gekozen voor een drie-trapsstrategie, waarbij voor de korte termijn wordt ingezet op versterking van het recreatieve imago, vervolgens op een kwaliteitsslag in de bestaande verblijfsrecreatie en voor de langere termijn (vanaf 2010) op de ontwikkeling van nieuwe voorzieningen, met een plus voor de omgeving. Om het ambitieniveau voor een zelfstandige verblijfsrecreatieve regio te realiseren, zijn aanvullend op het bestaande aanbod van circa 900 overnachtingsplaatsen, nog eens circa 1.800 extra overnachtingsplaatsen nodig (exclusief watersport). Voor de korte termijn wordt vooral ingezet op dagrecreatie en kleinschalige verblijfsrecreatie.

Speerpunten

Speerpunten voor de toeristisch-recreatieve ontwikkeling zijn:

- het recreatieve netwerk gekoppeld aan de groenblauwe structuur van kreken en dijken;
- een gecombineerde ontwikkeling van watersport, verblijfsrecreatie, landschapsontwikkeling en woningbouw in de Zuidrand aan de Delta;
- de aanleg van een samenhangend 'regiopark' in de Noordrand, dat een aantrekkelijk uitloopgebied moet bieden voor de bewoners van de noordrand en die diverse regionale voorzieningen bevat op het gebied van vrije tijd, sport en cultuur;
- uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen, binnen de hierboven genoemde ruimtelijke kaders van de Structuurvisie en de planologische kaders van de recent vastgestelde Nota Kampeerbeleid (voor kleinschalige verblijfsrecreatie).

Recreatief netwerk

In het verleden is veel geïnvesteerd in de recreatieve route-structuur, maar toch laat de toegankelijkheid van het buitengebied nog te wensen over. Er zijn weinig vrijliggende wandel- en fietspaden en de recreatieve uitloopmogelijkheden vanuit de dorpen zijn beperkt. Vaak is recreatief verkeer op dijk- en polderwegen nog vermengd met autoverkeer of agrarisch verkeer. Ook zijn er weinig mogelijkheden voor kanovaren of paardrijden. Een verdere uitbouw van het recreatieve netwerk van paden en 'knooppunten' met ondersteunende voorzieningen (informatievoorziening, picknickmogelijkheden, sanitair, horeca etc.) is prioriteit nummer één in de toeristisch-recreatieve ontwikkelings-

strategie van de regio. Met name de dijken en de kreken bieden hiervoor uitgelezen aanknopingspunten.

De regio wil de dijken uitbouwen tot groene zones in het landschap, met extra ruimte voor recreatieve functies, verbrede landbouw, landelijk wonen (op beperkte schaal) en langzaam verkeer. Doel is om het unieke dijkenpatroon van de Hoeksche Waard verder uit te bouwen tot een recreatieve structuur en om de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten actief te versterken, met behoud van de waterkerende functie. De dijken vormen aantrekkelijke historische routes vanuit de dorpen naar het buitengebied. Onderbrekingen hierin moeten zoveel mogelijk voorkomen worden. Sommige dijken kunnen worden opgenomen in bredere groenzones, met bijvoorbeeld nieuwe landgoederen, recreatieboerderijen, minicampings en beplantingselementen, andere blijven lijnen door het open landschap met alleen boombeplanting op de kruin. Op zeer beperkte schaal is woningbouw 'in een groene setting' mogelijk, maar het is niet de bedoeling om grotere bebouwingsclusters of nieuwe buurtschappen toe te voegen. De meeste binnendijken worden begeleid door bomen. De primaire dijken en de buitendijkse kaden blijven onbeplant, maar kunnen wel als recreatieve routes meer betekenis krijgen. In alle gevallen mag de waterkerende functie van de dijken niet in gevaar komen. Het onderscheid tussen primaire, secundaire en overige dijken is daarbij sturend.

Ook de kreken worden versterkt als dragers van het recreatieve netwerk. Doel is om de kreken beter beleefbaar te maken in het landschap en om nieuwe functiecombinaties te stimuleren tussen natuurontwikkeling, waterberging en

recreatieontwikkeling. Met een integrale en ontwikkelingsgerichte aanpak kan grote meerwaarde voor het landschap worden bereikt en kan een duurzaam beheer worden veiliggesteld. In het verleden zijn al de nodige natuuroevers en fiets- en wandelpaden aangelegd, maar om de kreken echt tot een dragende structuur voor het Nationaal Landschap uit te bouwen is nog een extra kwaliteitsslag nodig. Dat geldt in het bijzonder voor het beheer: het ontbreekt op dit moment aan een duurzame financiering. Door koppeling met andere functies kan het economische (en maatschappelijk) draagvlak worden verbreed. Natuurbehoud en natuurbeleving staan centraal: de kreken vormen rustige zones in het landschap, waar je de stilte en de ruimte optimaal kunt ervaren.

Zuidrand aan de Delta

Het Haringvliet en het Hollandsch Diep bieden unieke potenties voor toerisme en natuurontwikkeling, die meer benut kunnen worden. Daarbij wordt gedacht aan een uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen en ligplaatsen, de aanleg van nieuwe natuur- en recreatiegebieden met een verbindend 'oeverpad' en de ontwikkeling van bijzondere woonmilieus aan het water. Maatregelen voor de veiligheid kunnen hier goed mee gecombineerd worden, want stevige dijken blijven nodig. De zuidrand moet bijdragen aan de profilering van het Nationaal Landschap als toeristische bestemming én aan de positionering van de Hoeksche Waard in het grotere ecologische en economische netwerk van de Rijn Schelde Delta. Vanuit Rotterdam is de Hoeksche Waard letterlijk de poort van de delta. De ontwikkeling van de zuidrand vraagt om een regionale aanpak, enerzijds vanwege de bovenregionale dimensie, anderzijds vanwege de noodzakelijke afstemming tussen

de betrokken gemeenten. Belangrijke toeristisch-recreatieve ontwikkelingslocaties zijn Swaneblake bij Piershil, het Nautisch Centrum Numansdorp en Strijensas.

Op basis van de Visie Verblifsrecreatie en bestaande gemeentelijke plannen is het volgende programma voor de Zuidrand te formuleren:

- uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen op campings en in hotels, boerderijen en vakantieburg-lows;
- uitbreiding van de jachthaven- en aanlegcapaciteit;
- bijzondere publieksvoorzieningen, zoals een 'outdoorcentrum', een 'expositielandgoed', een 'Nationaal Landschapscentrum', een 'getijdentuin' en een toeristische veerverbinding met Willemstad;
- natuur- en recreatieontwikkeling in de buitenpolders van Goudswaard en Piershil, de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen en de Mariapolder;
- bijzondere woonmilieus aan het water bij Piershil (Swaneblake) en Numansdorp (Nautisch Centrum).

Regiopark Noordrand

In de noordrand komen vele stedelijke functies samen: hier ligt Oud-Beijerland als regionale verzorgingskern en bij Puttershoek komt het regionale bedrijventerrein. Omdat in de noordrand relatief veel mensen wonen, is hier ook een grote behoefte aan passende voorzieningen voor vrije tijd en recreatie. Gestreefd wordt naar de integrale ontwikkeling van een aaneengesloten 'Regiopark Noordrand' langs de oevers van de Oude Maas. De meerwaarde van een integrale ontwikkeling is dat de verschillende voorzieningen goed met elkaar en met de stedelijke omgeving verbonden worden en dat de landschappelijke samenhang beter

beleefbaar wordt. Via kreken en dijken worden groenblauwe verbindingen met de rest van de Hoeksche Waard gelegd. Het Regiopark Noordrand vormt een ruimtelijk kader voor de inpassing van nieuwe bouwplannen en kan een krachtige 'identiteitsdrager' van het gebied worden. Het Regiopark moet bijdragen aan een actieve versterking van de landschappelijke kernkwaliteiten en waarborgen dat de noordrand een integraal onderdeel uit blijft maken van het Nationaal Landschap. Juist in de noordrand is nu al sprake van versnippering en verrommeling door wegen, bebouwing en een hoogspanningslijn. De voorgenomen stedelijke ontwikkelingen hebben het risico in zich van verdere aantasting van het landschap. Om dit te voorkomen, zal extra geïnvesteerd moeten worden in water en groen en behoud van de waardevolle open ruimten.

4.6 Infrastructuur

Ambitie 'Regionaal wegennet'

Een goede bereikbaarheid is voorwaarde voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen, woongebieden, regionale verzorgingsfuncties, toeristische voorzieningen en de landbouw. Nieuwe functies zullen worden afgestemd op de capaciteit van de infrastructuur, waar nodig wordt nieuwe infrastructuur aangelegd. De regio streeft naar een samenhangend regionaal wegennet. Dit wegennet moet de interne verkeersafwikkeling verbeteren en verkeersknelpunten op dorps- en dijkwegen oplossen. Daarnaast is het streven om tussen alle dorpen vrijliggende fietspaden aan te leggen, om het fietsverkeer in de Hoeksche Waard veiliger te maken. De externe bereikbaarheid moet worden verbeterd door een goede aansluiting van het regionaal wegennet op de bovenregionale infrastructuur (A29 en eventuele A4-Zuid).

Beleving en landschappelijke inpassing

Veel mensen ervaren het landschap vanaf de weg. Voor de beleefbaarheid van het landschap is een goede vormgeving en inpassing van de wegen van belang, naast de aanwezigheid van aantrekkelijke recreatieve fietspaden. Het uitzicht vanaf de A29 op het open landschap van de Hoeksche Waard is door de Rijksoverheid zelfs aangewezen als nationaal 'snelwegpanorama', in de structuurvisie 'Zicht op mooi Nederland' (Ministerie van VROM, juli 2008).

Openbaar vervoer

Bij een regionaal wegennet hoort ook de ontwikkeling van een snelle HOV-verbinding met Dordrecht en Rotterdam en van multifunctionele transferia op de overstappunten

naar regionale en lokale OV-lijnen. Het bustransferium bij Heinenoord moet aantrekkelijker worden gemaakt als centraal OV-schakelpunt en kan worden uitgebreid met P+R-faciliteiten. De zuidelijke aansluiting op de A29 kan worden uitgebouwd tot een groter recreatietransferium, die als 'toegangspoort' kan dienen voor de hele zuidrand. Verder is het van belang dat bij de kernen hoogwaardige OV-haltes worden ingericht.

A4-Zuid

Een belangrijke ontwikkeling is de eventuele aanleg van de A4-Zuid. Duidelijk is dat een eventuele A4-Zuid een grote invloed op het landschap zal hebben en dat veel aandacht nodig is voor de landschappelijke inpassing en de effecten op de leefbaarheid. Dat is de primaire inzet van de regio. Voor de kruising van het Spui lijkt alleen een tunneloptie uit het oogpunt van landschap en leefbaarheid acceptabel. Als de A4-Zuid er komt, is het belangrijk dat dit ook bijdraagt aan het oplossen van een aantal verkeersproblemen binnen de Hoeksche Waard: het verbeteren van de externe bereikbaarheid, de ontlasting van de aansluiting van de N217 op de A29 en een betere interne spreiding van de verkeersdruk.

Nader onderzoek

Om tot een definitieve keuze en een afbakening van het programma te komen is meer inzicht in bestaande en toekomstige knelpunten nodig, bij de autonome ontwikkeling en bij verwachte nieuwe ontwikkelingen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de problematiek op de N217. Hiervoor moet nader verkeerskundig onderzoek worden uitgevoerd, bijvoorbeeld in het kader van een Regionaal Verkeer- en Vervoersplan.

Regionale rondweg?

Over hoe het regionale wegennet er in de toekomst uit moet zien verschillen de meningen nog. In de Ruimtelijke Agenda zijn drie mogelijke opties gepresenteerd. Na de gehouden conferentie over de infrastructuur kan geconcludeerd worden dat de keuze zich toespitst op twee opties.

De eerste optie is vooral gericht op het oplossen van lokale verkeersknelpunten (opstoppingen waar de doorstroming stagneert, ongevallen op verkeersonveilige situatie, overlast van autolawaai en zwaar verkeer in woongebieden en in groengebieden) met lokale maatregelen. Hier zijn al diverse plannen voor, zoals diverse rondwegplannen. Aanvullend kan middels een beperkte opwaardering van bestaande wegen en een aangepaste verkeersgeleiding een betere verdeling van het verkeer over de twee bestaande aansluitpunten op de A29 worden gerealiseerd. Met een dergelijke aanpak kan de aanleg van compleet nieuwe wegen tot een minimum beperkt worden. Nadeel is dat een dergelijk systeem minder robuust en duurzaam is en dat de oplossing van een knelpunt op de ene plek op een andere plek een nieuw knelpunt kan opleveren.

In de tweede optie wordt een vrijliggende regionale 'rondweg' aangelegd, die alle grotere kernen aandoet, maar zoveel mogelijk de kwetsbare dorpskernen en dijkwegen mijdt. Bestaande rondwegplannen worden hierin geïntegreerd en op sommige plekken worden nieuwe schakels aangelegd. Zo kunnen de overige gebiedswegen worden ontlast van doorgaand verkeer en meer ingericht voor lokaal en langzaam verkeer. Het rondwegsysteem kan ook goed het zware agrarisch transport accommoderen.

De rondweg kan worden vormgegeven als een 'parkway' met brede middenbermen en fraaie uitzichten op de omgeving.

Over het algemeen was men op de conferentie van mening dat een betere afstemming van lokale wegenplannen tot een helderder regionale wegenstructuur zou kunnen leiden en was er een voorkeur voor de rondwegvariant. Daarbij is wel opgemerkt dat voor de rondweg zoveel mogelijk gebruik moet worden gemaakt van bestaande wegen en dat een rondweg niet zozeer voor de bereikbaarheid een oplossing biedt, als wel voor de leefbaarheid. De dorpskernen worden namelijk ontzien en de dijkwegen kunnen beter benut worden voor recreatieve doelen.

Technische infrastructuur

'Door het gebied lopen diverse hoogspanningsleidingen en ondergrondse buisleidingen voor transport van olie, gas en water. Voor de grotere doorgaande buisleidingen zijn leidingstraten en leidingenstroken gereserveerd. Voor alle leidingen gelden wettelijke regelingen met betrekking tot het grondgebruik en de inrichting van het gebied waar ze doorheen lopen. De leidingen moeten te alle tijden bereikbaar blijven voor herstel en onderhoud. De precieze regels en de precieze omvang van het invloedsgebied verschillen per type leiding. Momenteel wordt door het ministerie van VROM een AMvB Buisleidingen voorbereid waarmee de verschillende circulaire's die op dit moment van kracht zijn een wettelijke verankering krijgen.

De grotere leidingenstraten en -stroken en de hoogspanningsleidingen zijn aangegeven op de kaart 'infrastructuur'. In principe is geen bebouwing gepland in de betreffende

zones, met uitzondering van het regionale bedrijventerrein, waar verlegging van leidingen onderzocht wordt. In alle gevallen zal bij de verdere uitwerking van concrete inrichtingsplannen rekening gehouden worden met de geldende wettelijke regels. De plannen zullen daartoe tijdig worden voorgelegd aan de leidingbeheerders.'

Mobiliteit in de Hoeksche Waard

Op 26 februari 2008 heeft een workshop plaatsgevonden over de infrastructuur in de Hoeksche Waard. Hier wordt een korte samenvatting gegeven van de daar gepresenteerde analyses.

Wegennet

De Hoeksche Waard heeft twee aansluitingen op de A29 en drie vaste oeververbindingen. De verbinding tussen Nieuw-Beijerland en Spijkenisse wordt verzorgd door een veerpont. De N217 in de noordrand is de hoofdweg voor de interne gebiedsontsluiting. Van daaruit zijn er diverse aftakkingen naar het zuidelijk deel van de Hoeksche Waard. Langs de grotere wegen lopen vrijliggende fietspaden en plaatselijk zijn recreatieve fietspaden aangelegd door het landschap. Dit is echter geen aaneengesloten netwerk. Er zijn zeer weinig voetpaden.

Vervoersgedrag en pendel

De Hoeksche Waarders maken gemiddeld meer kilometers voor werk, onderwijs, winkelen en diensten dan hun provincie- en landgenoten. Daarbij maken ze meer gebruik van auto en bus en veel minder van de trein. Ze fietsen en lopen ongeveer evenveel. Op werkdagen is er een uitgaande woon-werkpendel van ongeveer 16.400 werknemers, het merendeel naar de Rotterdamse regio. Dit is ongeveer de helft van de totale beroepsbevolking van de Hoeksche Waard, de rest heeft werk binnen de Hoeksche Waard. Er is een inkomende pendel van ongeveer 7.500 mensen.

Openbaar vervoer

De Hoeksche Waard heeft geen directe aansluiting op het spoorwegennet, maar wel goed renderende buslijnen op het Zuidplein en Dordrecht. De interne busdiensten zijn sterk geïntegreerd op het vervoer naar het voortgezet onderwijs in Oud-Beijerland. Tussen de kernen onderling zijn de OV-verbindingen beperkt. Bij Heinenoord ligt een bustransferium, maar dit wordt niet optimaal benut en is weinig aantrekkelijk voor P+R. Ook de bushaltes bij de kernen kunnen beter worden ingericht om het gebruik van OV te stimuleren.

Bereikbaarheid

Omdat er maar drie vaste oeververbindingen zijn is de externe bereikbaarheid beperkt. Dit vormt ook een risico bij calamiteiten. De aansluiting van de N217 op de A29 en de aansluiting op de A16 bij Dordrecht zitten aan hun maximumcapaciteit en leiden regelmatig tot filevorming. Een toename van de verkeersdruk op de A29 wordt verwacht als de nieuwe schakel tussen Dinteloord en Bergen-op-Zoom in gebruik wordt genomen. De doorstroming zal daardoor nog verder beperkt worden en dit zal tot extra filevorming bij de aansluitpunten kunnen leiden. In ieder geval is een reconstructie nodig van het aansluitpunt van de N217 op de A29. Ook de capaciteit van de N217 zelf laat te wensen over: het traject Maasdam-A29 zal op korte termijn aangepast moeten worden, maar mogelijk zijn er ook maatregelen nodig op aansluitende delen, in relatie met de ontwikkeling van het regionaal bedrijventerrein en de ontsluiting van Oud-Beijerland. Het huidige aansluit-

punt op de A29 bij Numansdorp heeft nog voldoende capaciteit, maar ook hier kunnen in de toekomst problemen gaan ontstaan, mede gezien de ontwikkelingen in de zuidrand (nautisch centrum, TNO, toenemend recreatief verkeer).

Verkeersoverlast en veiligheid

Doorgaand verkeer en landbouwverkeer door de kernen en over smalle dijkwegen leveren overlast en verkeersongevallige situaties op. In het kader van het project Duurzaam Veilig zijn al de nodige maatregelen uitgevoerd en de ongevallencijfers zijn afgenomen, maar aanvullende maatregelen zijn gewenst. Met name de dorpskernen van Oud-Beijerland, Maasdam, Numansdorp, 's-Gravendeel en Strijen zijn nog relatief onveilig en ook op de N217 gebeuren nog veel ongelukken. Schoolgaande kinderen en brommerrijders zijn een kwetsbare groep. Er zijn diverse plannen voor nieuwe rondwegen om doorgaand verkeer uit de kernen te weren. Daarnaast zullen in het kader van het Provinciaal Fietspadenplan nieuwe vrijliggende fietspaden worden aangelegd.

4.7 Duurzame energie

Ambitieniveau

Duurzame energie is een belangrijk onderwerp voor de Structuurvisie, want sommige vormen van duurzame energie, zoals windturbines en biovergistingsinstallaties, hebben een grote invloed op het landschap. Maar ook andere vormen, zoals zonne-energie of warmtekrachtkoppeling, kunnen consequenties hebben voor het huidige grondgebruik of nieuwe ruimtelijke investeringen met zich meebrengen. Een integrale afweging is nodig en de Structuurvisie is daarvoor bij uitstek het kader. Samen met duurzame landbouw en duurzaam waterbeheer past duurzame energie goed bij het groene imago van het Nationaal Landschap. Door bijvoorbeeld 'energieneutraal' te bouwen kan de Hoeksche Waard zich profileren als duurzame regio, wat economisch gunstig kan zijn (aantrekken innovatieve, milieuvriendelijke bedrijvigheid).

Het Rijk heeft zich in het kader van het programma 'schoon en zuinig' als doel gesteld dat in 2020 20% van het totale energieverbruik afkomstig is van duurzame energiebronnen. De Provincie Zuid-Holland heeft zich in het Coalitieakkoord 2007-2011 aangesloten bij deze doelstelling. Ook de regio kiest ervoor om een bijdrage te leveren in de productie van duurzame energie. De regio is van mening dat 20% geen onrealistische optie is en dat er kansen liggen voor een aanvullende bijdrage. Concreet zijn de volgende ambities geformuleerd:

1. De regio sluit zich aan bij de nationale milieudoelstelling van 20% duurzame energie in 2020. Om deze doelstelling te realiseren zal de regio initiatieven voor

de productie van duurzame energie ondersteunen en stimuleren. De initiatieven zullen wel moeten passen binnen de doelstellingen van het ruimtelijk beleid en getoetst worden aan de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap. De effecten van het beleid zullen worden gemonitord om zonedig te kunnen bijsturen als de doelstelling niet wordt gehaald dreigt te worden.

2. De regio streeft naar een verdere uitbreiding van het aandeel duurzame energie in de periode 2020-2030. De ambitie voor 2030 is 50% duurzame energie, maar de praktijk zal moeten uitwijzen of dat haalbaar is.

Vormen van duurzame energie

Er zijn verschillende manieren om invulling te geven aan bovengenoemde ambitie. Meest kansrijke vormen van duurzame energie zijn windenergie, biomassa en (een combinatie van) zonne-energie, geothermie en warmtekrachtkoppeling. De ruimtelijke en financiële consequenties van elke vorm lopen sterk uiteen en ook de technische haalbaarheid verschilt. In het tekstkader wordt nader ingegaan op de voor- en nadelen en de haalbaarheid van de onderscheiden vormen van duurzame energie. Op basis van deze analyse zijn de volgende beleidsuitgangspunten geformuleerd:

1. De regio zal geen medewerking verlenen aan de plaatsing van grote windturbines in de Hoeksche Waard buiten de daarvoor nog aan te wijzen locatie. In de Structuurvisie zijn voorlopig vijf zoekgebieden aangegeven (zie hoofdstuk 5). In het kader van een op te stellen MER zal definitieve besluitvorming over de locatie plaatsvinden.
2. De regio zal stimuleren dat organisch restmateriaal uit

de landbouw, het natuurbeheer en het gemeentelijk groenbeheer wordt benut voor de winning van duurzame energie.

3. De regio zal geen toestemming verlenen aan de vestiging van grootschalige energie-installaties die afhankelijk zijn van de invoer van grondstoffen van buiten de Hoeksche Waard.
4. De regio zal in het kader van een MER nader onderzoeken of de vestiging van een energieinstallatie voor de vergisting of vergassing van organisch restmateriaal uit de regio haalbaar is en wat daarvoor de beste locatie is.
5. De regio zal geen toestemming verlenen voor de vestiging van energieinstallaties buiten de daarvoor aan te wijzen locatie, behoudens kleinschalige installaties op bestaande agrarische erven die alleen biomassa van eigen grond gebruiken en het afval (digestaat) op eigen grond verwerken. Voorwaarde is dat de betreffende installatie landschappelijk goed is ingepast.
6. Bij nieuwbouwprojecten voor woningbouw en bedrijventerreinen zal de regio de toepassing van energiebesparende technieken stimuleren. Enkele locaties zullen in de Structuurvisie worden aangewezen als pilotproject voor 'duurzaam bouwen' met extra aandacht voor duurzame energie.
7. Bij de eventuele ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwlocaties zal als voorwaarde worden gesteld dat gebruik wordt gemaakt van warmtekrachtkoppeling. De afweging of en waar nieuwe glastuinbouwlocaties wenselijk zijn moet nog gemaakt worden.

Vormen van duurzame energie

Om de mogelijkheden van duurzame energie in de Hoeksche Waard te onderzoeken, is op 6 december 2007 een aparte conferentie georganiseerd. Uit de conferentie is gebleken dat drie vormen van duurzame energie kansrijk zijn voor de Hoeksche Waard:

- windenergie
- biomassa
- zonne-energie, geothermie en warmtekrachtkoppeling.

Windenergie

Op de conferentie is gesteld dat met 6 grote windturbines van 3 megawatt voorzien kan worden in 20 % van het totale energieverbruik van de Hoeksche Waard. Hiermee kan dus in één klap voldaan worden aan de ambitie voor 2020. We hebben het dan over masten van ongeveer 80 m hoog en rotorbladen van 40 m lang. Het is evident dat dergelijke turbines een enorme impact op het landschap hebben. De huidige windturbines in de Hoeksche Waard (bij de Haringvlietbrug en bij Strijensas) zijn veel lager, maar hebben ook een geringere opbrengst. Als alternatief voor grote windturbines zijn kleine windturbines genoemd, zogenaamde 'turbies'. Deze zijn hooguit 10 m hoog en kunnen worden gekoppeld aan bestaande boerderijen en andere gebouwen in het buitengebied.

Dan is de landschappelijke impact beperkt. Je hebt er wel ongeveer 1.000 nodig om aan de doelstelling te komen. Dat lijkt geen realistische optie, omdat je afhankelijk bent

van (zeer veel) particuliere initiatieven. De plaatsing van grote windturbines is eenvoudiger omdat je met minder grondeigenaren te maken hebt: voor de in het streekplan opgenomen lijnopstelling tussen Nieuw-Beijerland en Piershil ligt al een uitvoeringsklaar initiatiefplan met bijbehorende milieuonderzoeken. Ook opwaardering en beperkte uitbreiding van de bestaande lijnopstellingen is betrekkelijk eenvoudig te realiseren en het streekplan biedt daar ook ruimte voor.

Het is wel zo dat bij de ruimtelijke afwegingen in het verleden (in het kader van de provinciale Nota Wervel) nog geen rekening is gehouden is met de nieuwe generatie windturbines, die een veel grotere impact op het landschap hebben dan de eerste generatie windturbines, zoals die bijvoorbeeld momenteel in de Hoeksche Waard aanwezig zijn. Om die reden wordt in het recente advies over windturbines van het College van Rijksadviseurs gepleit voor een Nationaal Plan voor windenergie en een moratorium op de uitvoering van lokale plannen voor grote windturbines. Verder was ten tijde van de Nota Wervel nog geen sprake van een Nationaal Landschap in de Hoeksche Waard. Beide aspecten rechtvaardigen een heroverweging van de in het verleden gemaakte keuzen. Dit is ook aangegeven in de reactie van de regio op het ontwerp-streekplan.

Biomassa

Er zijn verschillende methoden om biomassa om te zetten in energie: vergisting of vergassing (omzetting in biogas),

verbranding (waarbij de warmte wordt gebruikt voor elektriciteitsopwekking) of omzetting in vloeibare brandstof (biodiesel of bio-ethanol). Grondstoffen zijn plantaardig restmateriaal, dierlijke mest of speciaal geteelde energiegewassen (bijvoorbeeld mais, graan, bieten, koolzaad, wilgen).

Voor rendabele verbranding of vergassing van biomassa zijn grootschalige industriële installaties nodig en moeten veel grondstoffen van elders worden aangevoerd: een dergelijke installatie past beter in de Europoort, niet in de Hoeksche Waard. Dat geldt ook voor de industriële productie van bio-ethanol. Biodiesel (uit koolzaad) is kleinschaliger te produceren, maar het energetisch rendement is kleiner dan van bio-ethanol (uit graan of bieten). De regio zou ervoor kunnen kiezen om plantaardige reststromen (uit de landbouw en uit het groenbeheer) te benutten voor duurzame energie, door deze gericht in te zamelen en af te voeren naar een verbrandingsinstallatie buiten de regio. Om te voldoen aan de ambitie moet jaarlijks 60.000 ton vers hout (of ander organisch materiaal met eenzelfde energiewaarde) worden geleverd. De keuze voor de teelt van energiegewassen berust primair bij de agrarische ondernemer, de mogelijkheden om hierin te sturen zijn beperkt. Gezien de ontwikkelingen op de wereldvoedselmarkt lijkt het economisch perspectief af te nemen.

Biovergistingsinstallaties werken met een combinatie van dierlijke mens en al dan niet speciaal geteeld plantaardig materiaal. Deze zijn over het algemeen wat kleiner van

schaal. Met 6 à 10 installaties kan worden voorzien in 20 % van de energiebehoefte van de Hoeksche Waard. Per jaar moet daarvoor 150.000 ton 'brandstof' worden aangevoerd, waarvan na vergisting weer 85% moeten worden afgevoerd. Dit restmateriaal (digestaat) kan worden gebruikt als meststof. Dit brengt dus veel transportbewegingen met zich mee. De installatie bestaat meestal uit een aantal vergistingstanks en diverse opslagvoorzieningen (totaal ca. 1 ha). Het geheel heeft een industrieel karakter en pas het best op een bedrijventerrein.

Zonne-energie, geothermie en warmtekrachtkoppeling.

Zonnepanelen zijn relatief duur en vragen veel ruimte: bruto meer dan 100 ha om te voldoen aan de doelstelling van 20 %. Een combinatie met bebouwing ligt voor de hand: zonnepanelen op het dak of de gevel. Het landschappelijk effect is dan beperkt. Ook andere vormen van duurzame energie zijn goed te combineren met bestaande en vooral nieuwe bebouwing: geothermie (gebruik van warmte uit diepere aardlagen), warmtepompen (aanwezige warmte circuleren of tijdelijk opslaan) en warmtekrachtkoppeling (bijvoorbeeld warmte van kassen of bedrijven gebruiken voor de verwarming van woningen). Als alle nieuwe woningen zouden worden voorzien van een geothermieinstallatie, een warmtepomp, een zonnepaneel én 10 m² zonnepaneel kan in theorie met ca. 3.000 woningen worden voldaan aan de doelstelling van 20%.

Dit vraagt wel om forse extra investeringen in 'duurzaam bouwen'. Een energieneutrale woning is voorlopig nog een stuk duurder dan een standaard woning.

Voor warmtekrachtkoppeling is een gericht locatiebeleid nodig: energieproducerende functies dicht bij energievragende functie projecteren. Dit kan strijdig zijn met eisen van leefbaarheid of veiligheid.

5

Ontwikkelingsbeeld

De Hoeksche Waard in 2030

Dit hoofdstuk bestaat uit drie onderdelen:

- 5.1 Plankaarten
- 5.2 Inrichtingsprincipes
- 5.3 Icoonprojecten

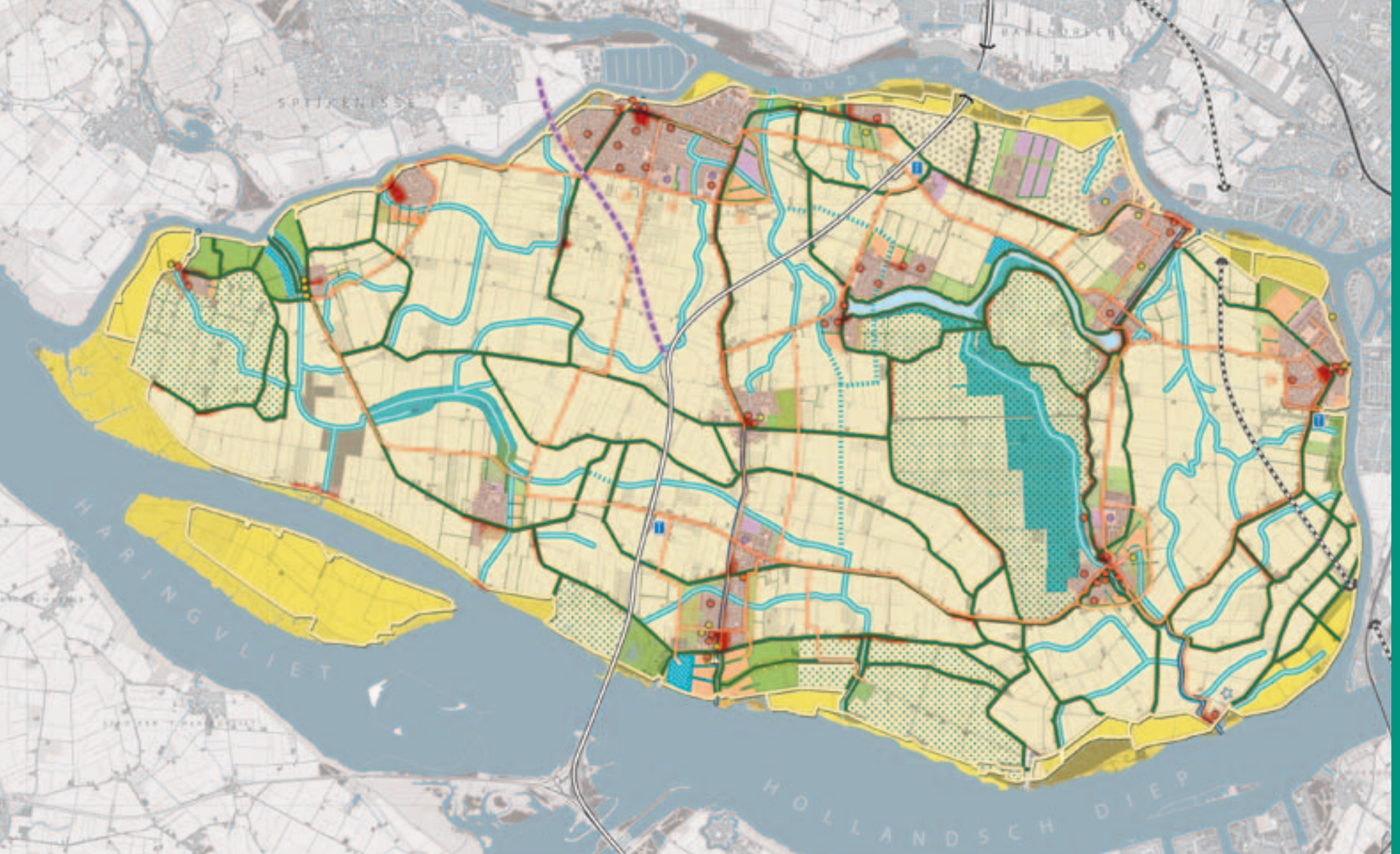
We beginnen met het integrale ontwikkelingsbeeld voor 2030. Dit is de ruimtelijke vertaling van het beleid per sector. Het ontwikkelingsbeeld is toegelicht en uitgewerkt in 4 themakaarten: landschappelijke hoofdstructuur, infrastructuur, verstedelijking en recreatie en toerisme. Aan de hand van de legenda-eenheden worden per themakaart de beleidsdoelstellingen omschreven.

Vervolgens wordt een aantal inrichtingsprincipes gepresenteerd, voor de ontwikkeling van de kreken en de dijken

en de inpassing van dorpsranden, kassen en boerderijen. Ze laten zien wat bedoeld wordt met de verschillende legenda-eenheden van het ontwikkelingsbeeld. In schematische kaarten is een aantal 'vuistregels' aangegeven waar rekening mee gehouden moet worden bij de verdere uitwerking van ruimtelijke plannen.

Tot slot wordt een aantal projectvoorstellen omschreven. Dit betreft integrale gebiedsgerichte projecten van regionaal belang, die in het uitvoeringsprogramma verder uitgewerkt zullen worden. Per project is aangegeven wat het doel is en welke concrete inrichtingsmaatregelen daarbij horen. Ook is aangegeven op welke onderdelen nader onderzoek of nadere afwegingen nodig zijn.

Ontwikkelingsbeeld 2030 / Ruimtelijk Plan

Voor een toelichting op de legena zie de afzonderlijke themakaarten en de los bijgevoegde plank kaart.

5.1 Plankaarten

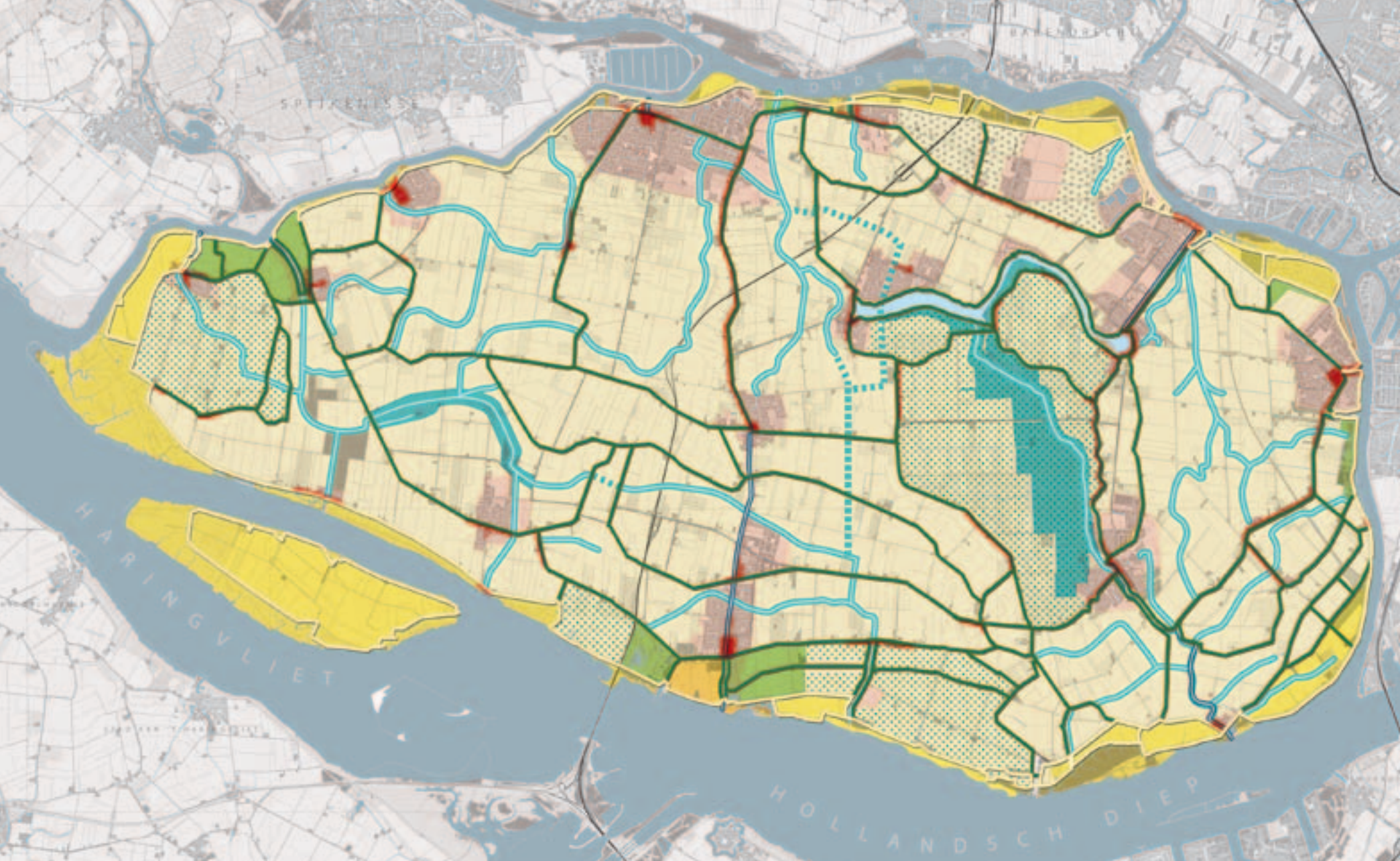
Het beleid zoals geformuleerd in het vorige hoofdstuk is ruimtelijk vertaald in een aantal samenhangende plankaarten:

- ontwikkelingsbeeld 2030
- landschappelijke hoofdstructuur
- infrastructuur
- verstedelijking
- recreatie en toerisme.

Het ontwikkelingsbeeld 2030 geeft het integrale beeld, de vier themakaarten vormen een toelichting en een verdere uitwerking van de legenda-eenheden. De kaarten moeten in samenhang gezien worden en vormen samen de beleidskaarten van de Structuurvisie. De kaarten moeten in samenhang met de bijbehorende toelichting gelezen worden.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Het ontwikkelingsbeeld 2030 schetst het integrale beeld van de gewenste lange-termijnontwikkeling van de regio. Aangegeven zijn de belangrijkste landschappelijke dragers en de inbreidingslocaties en uitbreidingsrichtingen plus de bijbehorende groengebieden en waterberging. De bestaande woon- en werkgebieden zijn in grijs aangegeven en niet apart onderscheiden. Wel zijn bestaande wateren en groengebieden die deel uitmaken van de groenblauwe structuur ingekleurd. De kaart geeft zo concreet mogelijk de strategische ruimtelijke elementen aan voor de ontwikkeling van de regio, maar is nog geen inrichtingsplan. Voor de dorpsuitbreidingen geldt dat per kern meer gedetailleerde stedenbouwkundige plannen uitgewerkt moeten worden, op basis van het nog nader af te bakenen woningbouwprogramma (in het kader van de Woonvisie). De precieze invulling kan dus anders worden dan op het kaartbeeld. De aangegeven groene en blauwe dragers zijn evenwel leidend voor de stedenbouwkundige uitwerking. Zo wordt gewaarborgd dat bij de uitbreidingsplannen rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap.

Landschappelijke hoofdstructuur

- Robuuste kreken
- Binnendijkse natuurkernen
- Binnendijken

- Buitendijken
- Ecologische verbindingzones tussen kreken
- Buitendijkse natuur- en recreatiegebieden
- Binnendijkse recreatie- en groengebieden
- Kwaliteitsimpuls landschap

- Landbouwontwikkelingsgebied
- Stimuleringsgebieden weidevogel- en ganzenbeheer
- Gebieden binnen de voorgestelde rode contouren
- Historische dorpskernen en dijklinten

Landschappelijke hoofdstructuur

Op deze kaart zijn de dragers van de groenblauwe structuur aangegeven. Tot de dragers van de groenblauwe structuur behoren in ieder geval alle dijken en kreken en de grotere groengebieden en wateren, aangevuld met gebiedsspecifieke elementen, zoals havenkanalen en bijzondere cultuurhistorische elementen. De landschappelijke kernkwaliteiten zijn sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling van de kernen. Ze moeten niet gezien worden als 'belemmeringen', maar als aanknopingspunten voor een goede landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing van nieuwe ontwikkelingen.

Robuuste kreken: de kreken worden uitgebouwd tot een groenblauwe structuur met accent water en natuur. Duurzaam waterbeheer wordt gestimuleerd: verbeteren waterkwaliteit, vergroten waterbergend vermogen. Extra waterberging is nodig om te voldoen aan NBW norm en voor stedelijke uitbreiding. Daarnaast zijn kreken aangewezen als ecologische verbindingzone.

Binnendijkse natuurkernen: gekoppeld aan de kreken liggen er binnendijks enkele grotere natuurkernen, namelijk het water en de zuidelijke oeverlanden van de Binnenbedijkte Maas, het veenweidegebied Oude Land en het krekengebied Groote Gat. Gestreefd wordt naar behoud en versterking van deze natuurkernen. De Binnenbedijkte Maas en het krekengebied Groote Gat kunnen wellicht worden ontwikkeld als schoonwaterbuffers voor de Hoeksche Waard.

Binnendijken: de dijken zijn belangrijke dragers voor recreatie en toerisme. Gestreefd wordt naar het verbeteren van de beeldkwaliteit van de historische dijklinten met hun monumentale gebouwen en erfbeplanting, met behoud van de waterkerende functie van de primaire en secundaire dijken. Bijbehorende maatregelen zijn onder meer herstel, verjonging en aanvulling van boombeplanting op en langs de binnendijken, herinrichting van de openbare ruimte in verrommelde dijklinten, consolidatie en restauratie van monumentale gebouwen en erfbeplanting en de ontwikkeling van passende groene en recreatieve functies gekoppeld

aan de binnendijken. Langs de dijken wordt verbreding van de landbouw gestimuleerd. Hier worden extra planologische mogelijkheden geboden voor de ontwikkeling van recreatieve of sociaal-culturele nevenfuncties, zoals verkoop aan huis, kamperen bij de boer, bed&breakfast, kinderopvang, maneges, zorgverlening, boerengolf etc. Extra middelen worden gezocht voor de aanleg en het beheer van erf- en kavelgrensbeplantingen, hoogstamboomgaarden, poelen en boerenlandpaden. Ook wordt de aanleg van nieuwe landgoederen gestimuleerd. Voorwaarde is dat de nevenfuncties en de landgoederen landschappelijk goed worden ingepast. Hiervoor zullen meer gedetailleerde beeldkwaliteitsplannen worden opgesteld.

Buitendijken: de primaire waterkeringen en de buitendijks gelegen kaden worden niet beplant: dit is uit veiligheidsoverwegingen nodig en het maakt het onderscheid met de binnendijken zichtbaar. Juist het open karakter moet versterkt worden. Met een aangepast beheer liggen hier extra mogelijkheden voor bloemrijke dijklulds. Nieuwe functies langs de dijk moeten kritisch afgewogen: in vergelijking met de groene binnendijken liggen hier extra beperkingen. Een deel van de primaire waterkeringen moet verstevigd worden en hiervoor is door het Waterschap al een dijkverbeteringsprogramma opgesteld. Het is belangrijk dat bij dijkverbetering rekening gehouden wordt met de landschappelijke en ecologische waarde van de dijken en dat maatregelen zoveel mogelijk worden gecombineerd met recreatie- en natuurontwikkeling.

Ecologische verbindingzones tussen kreken:

naast de kreken, die als ecologische verbindingzone zijn aangewezen, zijn in het streekplan ook enkele andere watergangen als verbindingzone aangegeven. Doel is het verbeteren van de ecologische uitwisseling tussen verschillende kreken voor watergebonden soorten. Bijbehorende maatregelen zijn de aanleg van natuurlijke oevers en faunapassages en een aangepast beheer.

Buitendijkse natuur- en recreatiegebieden:

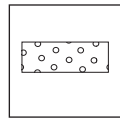
gestreefd wordt naar de ontwikkeling van een 'groene zoom' rondom de hele Hoeksche Waard met buitendijkse natuur- en recreatiegebieden en aangrenzende binnendijkse groengebieden. Buitendijks ligt het accent op natuur (Deltanatuur) en op het beter beleefbaar maken van het buitenwater, inclusief de ontwikkeling van 'waterfronten' bij de kernen. Gebieden voor buitendijkse natuurontwikkeling zijn de Leenheerenpolder (125 ha), de Oostersche Bekade Gorzen (20 ha) en de Mariapolder (zoekgebied 150 ha). Enkele opgespoten buitendijkse polders in de noordrand krijgen een meer recreatieve invulling, zoals de voorgenomen golfbaan ten oosten van Heinenoord.

Binnendijkse recreatie- en groengebieden:

aansluitend op de buitendijkse natuur- en recreatiegebieden maken ook enkele bestaande of nieuw te ontwikkelen binnendijkse groengebieden deel uit van de voorgestelde 'groene zoom'. Dit geldt voor de golfbaan en een deel van de Toren-

steepolder bij het Nautisch Centrum Numansdorp, de polders tussen Goudswaard en Piershil (Swaneblake) en een gepland kleiner groengebied in de noordrand (ten noordwesten van 's-Gravendeel). De aangegeven gebieden zijn bruto zoekgebieden, de precieze begrenzing en de afstemming met andere ontwikkelingen moeten nog plaatsvinden. De ambitie is dat minimaal 50% van de aangegeven oppervlakte als openbaar groengebied wordt ingericht.

Kwaliteitsimpuls landschap: de ruime omgeving van het regionale bedrijventerrein is aangeduid als een gebied waar een

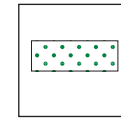
kwaliteitsimpuls voor het landschap nodig is. Naast de inpassing van het bedrijventerrein en de bijbehorende ontsluiting speelt ook de toekomstige transformatie van het aangrenzende Suikerunierrein. Een integrale aanpak is nodig om te voorkomen dat het gebied verrommelt en om ervoor te zorgen dat het gebied onderdeel wordt van het voorgestelde 'Regiopark'. Mogelijke maatregelen zijn stimulering van verbrede landbouw, aanleg van fiets- en wandelpaden en ecologische verbindingen.

Landbouwontwikkelingsgebied: alle agrarische gebieden zijn aangeduid als landbouwontwikkelingsgebied. Landbouw is de

dragende functie en om deze veilig te stellen moet er ruimte zijn voor ontwikkeling. Welke ontwikkelingsrichting gekozen wordt, is vooral een keuze van de agrarische ondernemer. Nieuwe ontwikkelingen zullen wel getoetst worden aan de kernkwaliteiten van het landschap. Nieuwe agrarische bedrijfsgebouwen

zullen zorgvuldig ingepast moeten worden. Hiervoor zijn gebiedsspecifieke inrichtingsprincipes geformuleerd (zie paragraaf 5.2). Kassenbouw kan strijdig zijn met de openheid. Dit is omgewenst in de grote open ruimten en aan de kleinschalige groene dijken. Voor de ontwikkeling van de glastuinbouw wordt een apart plan van aanpak opgesteld.

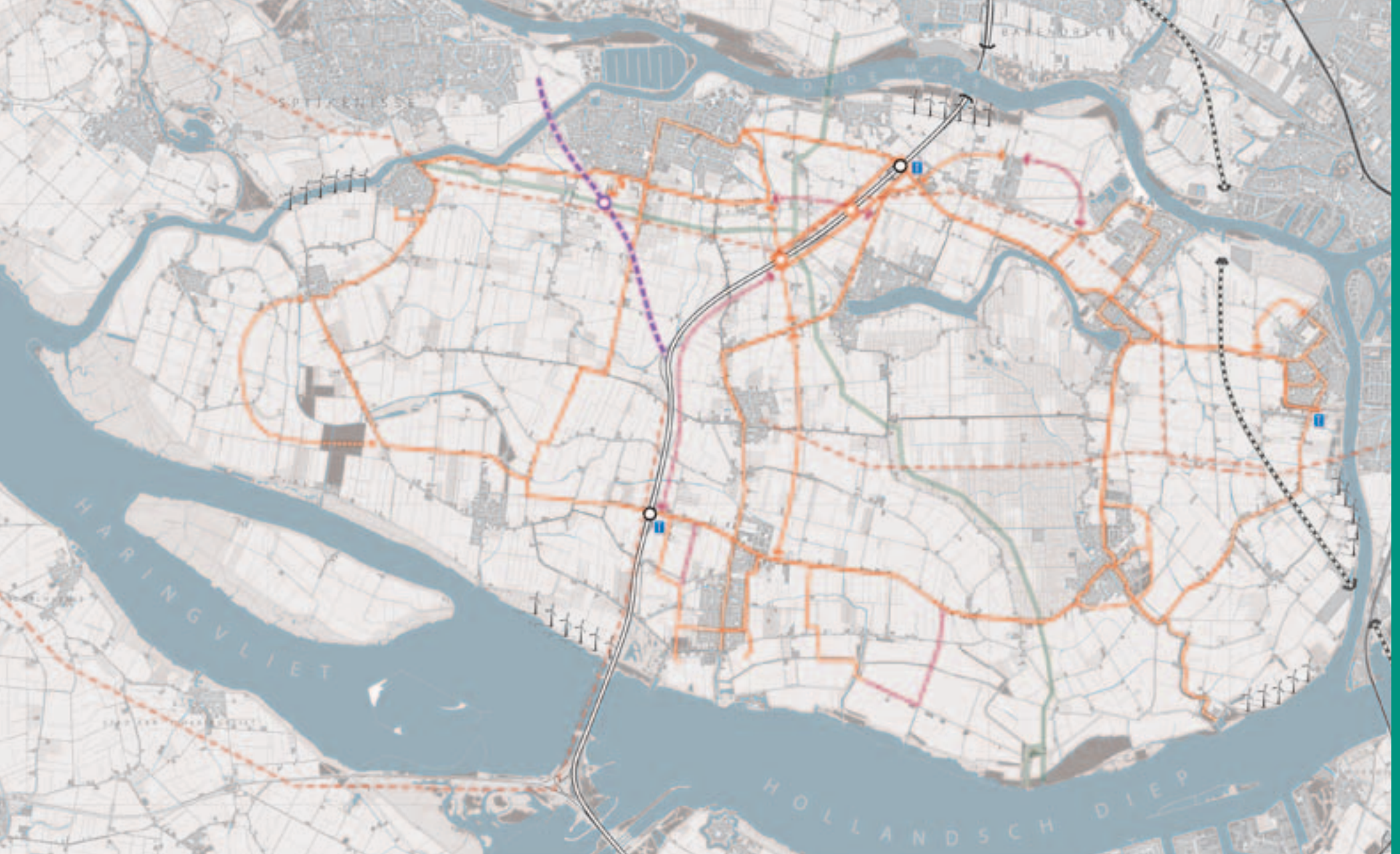
Stimuleringsgebied weidevogel- en ganzenbeheer: binnen het landbouwontwikkelingsgebied zijn er ook gebieden waar

agrarisch natuurgebied gestimuleerd wordt. Dit betreft de ecologisch waardevolle weidevogel- en ganzengebieden in de oudlandpolders van Strijen en Goudswaard en in de Zuidrand bij Numansdorp. Dit zijn tevens belangrijke open gebieden. Hier zijn extra vergoedingen beschikbaar voor aangepast agrarisch beheer en vergoeding van ganzenschade. Zo kunnen de natuurwaarden en de openheid van deze gebieden worden veiliggesteld.

Historische dorpskernen en dijklinten: in de historische dorpskernen en dijklinten wordt gestreefd naar een duurzaam be-

heer van de aanwezige monumenten en naar een verbetering van de beeldkwaliteit als geheel. Ook bij dijkversterking is dit een belangrijk aandachtspunt. De dorpskernen en dijklinten zijn immers de cultuurhistorische parels van de Hoeksche Waard en belangrijke toeristische trekpleisters. Binnen de kaders van de Regionale Welstandsnota, die in voorbereiding is, zullen gebiedsspecifieke beeldkwaliteitsplannen worden opgesteld.

Infrastructuur

- Regionale weg
- - - Nieuw tracé in studie
- ◄- - - -> Nieuwe verbinding in studie

- ◄- - - -> Alternatieve verbinding in studie
- ◯ ◯ Verbeterde aansluiting op A29
- A4-Zuid in studie
- Eventueel aansluitpunt op A4
- ⓘ Transferium

- ⌘ Zoekgebied windturbines
- - - Hoogspanningslijnen
- Leidingenstraat

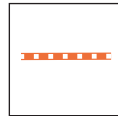
Infrastructuur

Een goede ontsluiting is een voorwaarde voor ruimtelijke ontwikkeling. Dit is als een van de kwaliteitskaders vastgelegd in het Bestuurlijk Manifest. Als tweede laag is daarom de wegenstructuur in kaart gebracht. Aangegeven zijn de belangrijkste wegen voor de ontsluiting van de kernen en de bedrijventerreinen. Voor diverse locaties zijn plannen voor nieuwe (rand)wegen in ontwikkeling, met name om doorgaand verkeer door woongebieden tegen te gaan en een goede ontsluiting van nieuwe woon- en werkgebieden te waarborgen. Soms zijn nog meerdere tracévarianten denkbaar. Definitieve keuzen over de tracés zullen in een later stadium genomen worden. Hiervoor zal onder meer een Regionaal Verkeer- en Vervoersplan worden opgesteld. Hierin zal ook het gewenste fietspadennetwerk tussen de dorpen worden uitgewerkt. Als randvoorwaarde voor de aanleg van nieuwe wegen geldt dat deze zo veel mogelijk worden gebundeld met bestaande wegen (via parallelwegen of middels opwaardering van lokale wegen voor doorgaand verkeer). Verder moeten negatieve effecten op het woon- en leefmilieu en het landschap worden voorkomen. Op de grote kaart zijn alle te onderzoeken opties en varianten aangeduid, voor een deel betreft het alternatieven. In 4 deelkaartjes zijn de verschillende opties toegelicht. Het betreft nadrukkelijk onderzoeksopties, deels als mogelijke alternatieven en met een doorkijk naar de lange termijn.

Ook voor mogelijke locaties voor de opstelling van grote windturbines is nog een nadere afweging nodig. Op basis van huidig beleid zijn vijf locaties in beeld. In een apart kader is een globale landschappelijke typering gegeven.

Regionale weg: op de kaart zijn de belangrijkste doorgaande wegen voor de ontsluiting van de verschillende kernen aangegeven. De N217 en de aftakkingen naar Strijen en Numansdorp zijn provinciale wegen, de overige zijn in beheer van het waterschap of de gemeente.

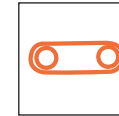
Nieuw tracé in studie: voor diverse randwegen en nieuwe ontsluitingswegen zijn al concrete tracés in beeld. Deze zijn aangegeven op de kaart. Bij de nadere uitwerking kan het tracé op onderdelen nog aangepast worden, maar op hoofdlijnen zijn de keuzemogelijkheden beperkt.

Nieuwe verbinding in studie: voor sommige gewenste verbindingen zijn nog geen concrete tracés vastgelegd. Deze zijn als pijlen op de kaart aangegeven. Voordat een definitief tracé gekozen kan worden, zal eerst besluitvorming over de verbinding plaats moeten vinden in het kader van het op te stellen Regionaal Verkeer- en Vervoersplan en/of concrete tracéplannen.

Alternatieve verbinding in studie: voor de ontsluiting van het regionaal bedrijventerrein en de gewenste verbeterde aansluiting op A29 of A4-Zuid zijn nog verschillende opties denkbaar. Deze alternatieve verbindingen zijn apart aangegeven.

Verbeterde aansluiting op A29: dit is een alternatief voor een eventuele extra aansluiting op de A4-Zuid. De precieze vorm ligt nog niet vast. Het kan een extra op- en afrit zijn of een parallelsysteem.

A4-Zuid in studie: over de A4-Zuid heeft nog geen definitieve besluitvorming plaatsgevonden, ook het tracé ligt nog niet vast. Er zijn nog verschillende varianten denkbaar. Toch is het voorlopige tracé op de kaart aangegeven, want de kans dat de weg er komt is zeker reëel en de ruimtelijk impact ervan is groot. Als er bij Oud-Beijerland een aansluitpunt komt, kan dit bijdragen aan een betere verkeersafwikkeling van de hele regio en kan het de huidige knelpunten op de A29 en de N217 verlichten. De effecten op de leefbaarheid en de relatie met de stedelijke ontwikkeling van Oud-Beijerland zijn belangrijke aandachtspunten.

Eventueel aansluitpunt op de A4: de wenselijkheid en de locatie van een eventueel aansluitpunt op de A4-Zuid zal nader onderzocht worden: zie ook de inzetkaartjes.

Transferium: bij de entrees tot de Hoeksche Waard worden 'multimodale' transferia ingericht: overstappunten tussen verschillende vervoerswijzen, maar ook ontvangstgebieden voor bezoekers met informatievoorziening over de regio en startpunten van excursies. Ook zouden hier passende horeca- of vergaderaccomodaties ontwikkeld kunnen worden. Het bustransferium aan de A29 vervult al een schakelfunctie tussen verschillende buslijnen, maar de functionaliteit en ook de verblijfskwaliteit kunnen nog aanzienlijk verbeterd worden. Nabij 's-Gravendeel en Numansdorp zouden vergelijkbare transferia aangelegd kunnen worden, op de knooppunten van de buslijnen. Op de transferia kan men overstappen op 'vraaggestuurd openbaar vervoer' of de fiets of de auto nemen. Goede P+R voorzieningen horen daarbij. Met name het transferium bij Numansdorp zou ook een toeristische functie kunnen krijgen, als uitvalsbasis voor een bezoek aan Tiengemeten of het nautisch centrum.

Zoekgebied windturbines: op de kaart zijn vijf zoekgebieden voor de opstelling van grote windturbines aangegeven, op basis van huidig beleid en bestaande plannen. In alle gevallen is sprake van grote landschappelijke effecten. Voor een definitieve keuze is een nadere afweging nodig. Hiervoor zal zonodig een MER worden opgesteld, waarin ook nog alternatieven onderzocht kunnen worden.

Hoogspanningslijnen: door de Hoeksche Waard lopen enkele bovengrondse hoogspanningsleidingen. Voor het beleid wordt verwezen naar paragraaf 4.6.

Leidingenstraat: in de aangegeven leidingenstroken lopen ondergrondse buisleidingen met een regionale of bovenregionale transportfunctie. Lokale buisleidingen zijn niet apart aangegeven. Voor het beleid wordt verwezen naar paragraaf 4.6.

Zoekgebieden windturbines

Grote windturbines zijn op dit moment technisch en financieel de meest haalbare optie om binnen de gestelde termijn te voldoen aan de ambitie voor duurzame energie. De aanwijzing van de Hoeksche Waard tot Nationaal Landschap en de toegenomen mastomvang vragen om een hernieuwde ruimtelijke afweging van mogelijke locaties. Op basis van het streekplan zijn 5 mogelijke locaties in beeld. Per locatie is een landschappelijke typering gegeven. Benadrukt wordt dat alleen is gekeken naar landschappelijke (visueel-ruimtelijke) aspecten, niet naar technische, ecologische of procedurele aspecten. Voor een bredere afweging en definitieve besluitvorming zal een nadere studie worden uitgevoerd, al dan niet in het kader van een MER. Daarin zullen in ieder geval de vijf locaties worden onderzocht en eventueel ook nog mogelijke alternatieven.

1. Spuioever Nieuw-Beijerland: bestaand plan

Dit betreft een nieuwe locatie, waarvoor door een initiatiefnemer inmiddels een plan is uitgewerkt, dat lijkt te voldoen aan de technische en ecologische vereisten. De grote windturbines sluiten met hun 'industriële' karakter echter niet aan op het karakter van het westelijke, meest open en landelijke deel van de Hoeksche Waard. Ook aan de overzijde van het Spui is de ruimte open en is er vanuit de Hoeksche Waard een vergezicht, dat door de windturbines onderbroken wordt. De windturbines gaan hier zeker niet op in de skyline van Spijkenisse! Bovendien is het water hier vrij smal en niet in verhouding met de schaal van de windturbines.

2. Oever Hollandsch Diep bij A29: opschaling bestaande lijnopstelling

De grote maten van de windturbines passen bij de grote maten van het open water en de Haringvlietbrug en accentueren de entree van de Hoeksche Waard. Goede afstemming is echter nodig met een eventueel aan te leggen windpark op het Hellegatsplein (genoemd in het streekplan). Twee grote windparken zo dicht bij elkaar, waarbij zowel aan de dijk als op een eiland in het water grote windturbines staan, kan ongewenste visuele 'interferentie' opleveren. Indien gekozen wordt voor een windpark op het Hellegatsplein ligt opschaling van de bestaande lijnopstelling aan het Hollandsch Diep minder voor de hand.

3. Oever Hollands Diep bij Strijensas: opschaling bestaande lijnopstelling

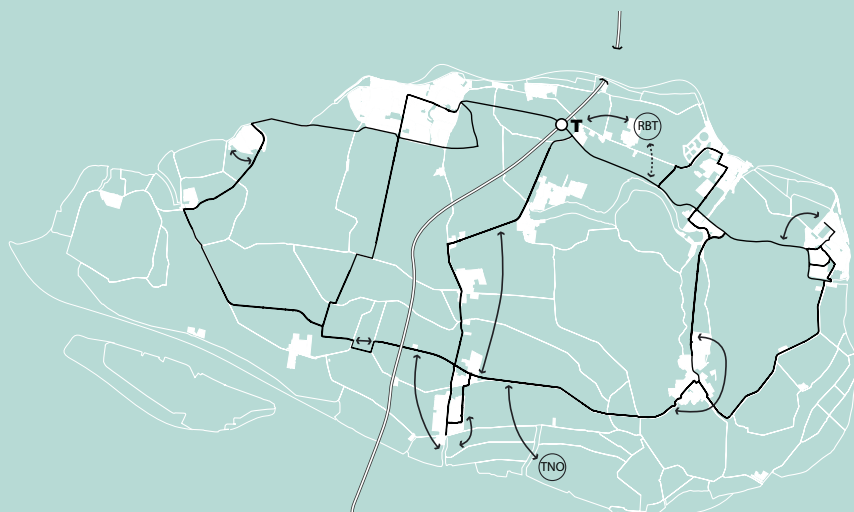
De grote maten van de windturbines passen bij het breder water van het Hollandsch Diep en de industriehorizon van Moerdijk, echter niet bij het toeristisch-recreatieve profiel van de Zuidrand aan de Delta. Bovendien is de Mariapolder een zoekgebied voor 'deltanatuur'.

4. Westelijk Kiloever: alternatief voor vervallen locatie oostoever

De grote maten van de windturbines passen minder bij de aanwezige smalle schilvormige aanwasolders en het relatief smalle water van de Kil. Ze passen ook niet bij het toeristisch-recreatieve profiel van de Zuidrand aan de Delta, die begint ten zuiden van 's-Gravendeel. Wel sluiten ze aan bij de 'industriehorizon' van Dordrecht.

5. Oever Oude Maas bij Heinenoordtunnel: zoeklocatie streekplan

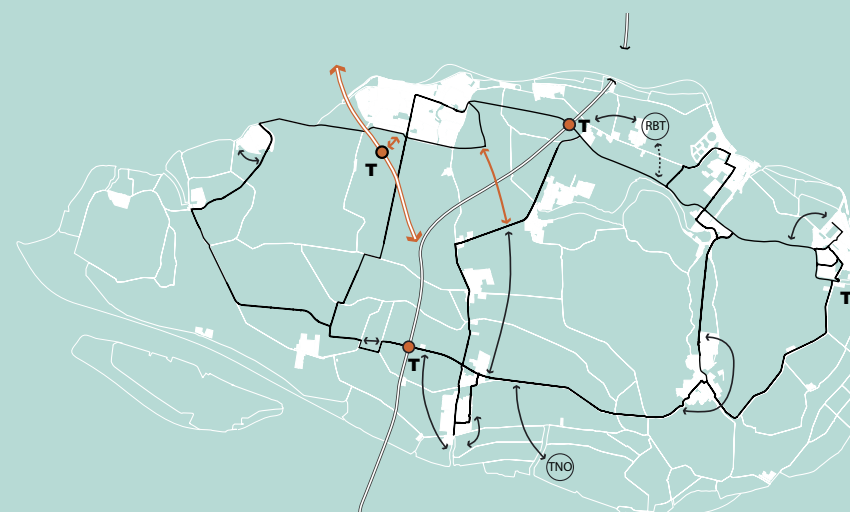
Bij de Heinenoordtunnel is een koppeling mogelijk met aanwezige grootschalige infrastructuur en is de horizon, met name aan de noordzijde, minder open vanwege het zicht op de skyline van de Rotterdamse regio. Door de plaatsing van windturbines aan weerszijden van de A29 kan een poorteffect worden gecreëerd dat de entree (of de uitgang) van de Hoeksche Waard markeert. De turbines bewaken als poortwachters het open karakter van de Hoeksche Waard. De voorziene groene ontwikkelingen in de Noordrand en de ligging van een Natura 2000-gebied vormen beperkingen. Ook zal rekening gehouden moeten worden met het streven om de weggebruiker bij binnenkomst in de Hoeksche Waard een weidse blik op het nationaal landschap aan te bieden.

Bestaande wegen en geplande nieuwe wegen (korte termijn)

Deze kaart geeft een beeld van de bestaande regionale wegenstructuur en de bestaande wegenplannen. Bij Strijen, Numansdorp, TNO en Nieuw-Beijerland zijn de plannen al vrij ver uitgewerkt en ligt het tracé al min of meer vast. Bij 's-Gravendeel en bij het regionale bedrijventerrein ligt het tracé nog niet vast. Bij het regionale bedrijventerrein zijn nog verschillende varianten in beeld (de oostelijk variant is gestippeld aangegeven op de kaart). Voor de definitieve tracékeuze zijn nog nader onderzoek en nadere besluitvorming nodig. Hier lopen separate plantrajecten voor. Ook voor de uitwerking van de precieze tracés van de verschillende randwegen zullen separate plantrajecten worden doorlopen. Op de plankaart 'infrastructuur' op pagina 66 zijn de alle tracés aangegeven, maar hier zullen dus nog keuzen in gemaakt moeten worden.

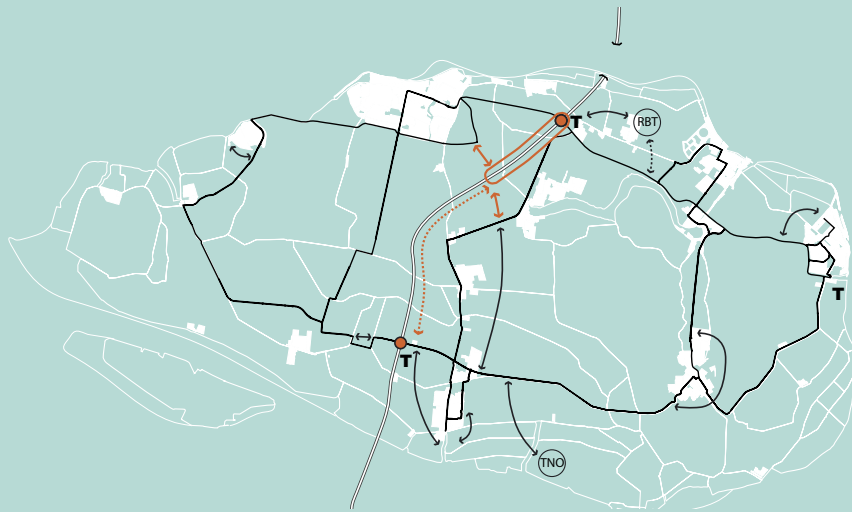
De nieuwe wegen zijn bedoeld voor de ontsluiting van nieuwe woon- en werkgebieden en voor het verminderen van doorgaand verkeer door de dorpskernen op de korte termijn. Voor de bereikbaarheid van de noordrand is capaciteitsvergroting van het bestaande aansluitpunt van de N217 op de A29 nodig in combinatie met plaatselijke verbreding van de N217. Voor de stimulering van het OV-gebruik is een opwaardering van het huidige bustransferium bij Heinenoord voorzien.

Inpassing A4-Zuid (middellange termijn)

Op dit moment is nog onduidelijk of en op welke termijn de A4-Zuid aangelegd zal worden. Duidelijk is wel dat als de weg doorgaat, dit grote consequenties heeft voor de regio. Gezorgd zal moeten worden voor een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing. Er mag geen negatief effect zijn op de leefbaarheid. Tevens zal de weg bij moeten dragen aan de gebiedsontwikkeling en aan de verbetering van het regionale wegennet. Verstedelijking langs de weg is ongewenst, maar er is wel een relatie met de voorgenomen lange-termijnontwikkeling van Oud-Beijerland in zuidelijke richting en met de noodzakelijke verbetering van de bereikbaarheid van de noordrand als geheel. Nader onderzocht moet worden of een aansluitpunt op de A4 bij Oud-Beijerland wenselijk is. Een optie is ook dat er vanaf het voorgenomen aansluitpunt bij Spijkenisse parallelwegen langs de snelweg naar Oud-Beijerland worden aangelegd. Als er een aansluitpunt vanaf de A4 komt, kan dit een alternatief zijn voor het voorstel voor een verbeterde aansluiting op de A29 (zie hierna). Belangrijk is dat de aanleg van de A4-Zuid in relatie wordt gezien met de verbetering van de bereikbaarheid van de Noordrand als geheel. Er moet eerst meer duidelijkheid zijn over de verkeerskundige en leefbaarheidseffecten van verschillende oplossingsvarianten, alvorens een keuze gemaakt kan worden.

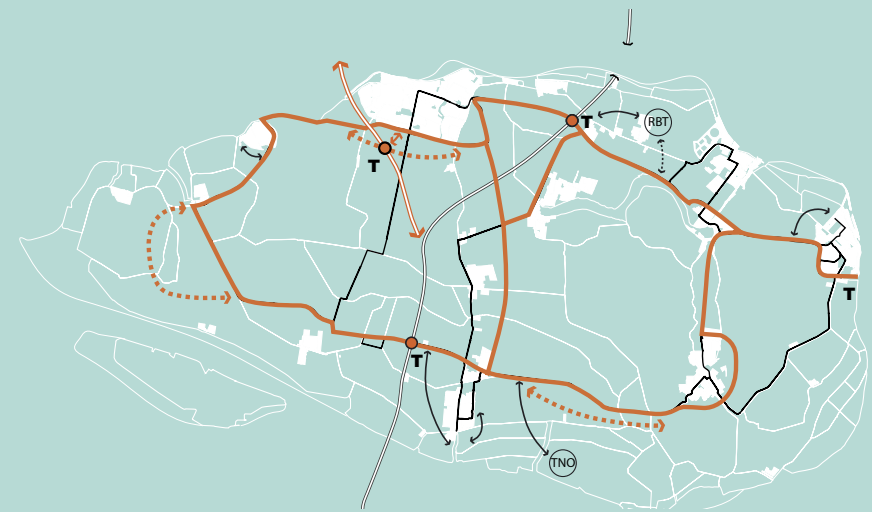

Verbeterde aansluiting op de A29 (middellange termijn)

Voor de ontsluiting van Oud-Beijerland is een verbeterde aansluiting op de A29 een mogelijke alternatieve optie voor een aansluitpunt op de A4-Zuid. Dit kan in de vorm van een extra op- en afrit of in de vorm van een parallelsysteem, waarbij vanaf het huidige aansluitpunt in zuidelijke richting parallelbanen worden aangelegd langs de A29. Vanaf de nieuwe oostelijke randweg van Oud-Beijerland moet daarvoor een nieuwe verbindingsweg naar de A29 worden aangelegd. In het kader van het RVVP zullen nut en noodzaak en mogelijke tracés worden onderzocht.

Ook voor de verbinding tussen Numansdorp en Oud-Beijerland en voor de ontlasting van de huidige Rijksstraatweg/Molendijk/Stougjesdijk kan een verbeterde aansluiting op de A29 een rol spelen. Nu gaat veel autoverkeer door de dorpskern van Klaaswaal en over smalle dijkwegen naar Oud-Beijerland. Een optie is om een nieuwe randweg ten oosten van Klaaswaal aan te leggen (grotendeels door opwaardering van bestaande wegen) en deze naar het noorden toe door te trekken naar de A29. Hier kan men dan rechtdoor naar Oud-Beijerland of de snelweg op. Een alternatief is om parallel aan de A29 een nieuwe verbindingsweg naar Oud-Beijerland aan te leggen, maar vanuit Numansdorp is dit wel om. In beide opties lijkt een reconstructie van het aansluitpunt op de A29 bij Numansdorp nodig, omdat naar verwachting op middellange termijn de verkeersdruk hier zal toenemen.

Uitbouw regionaal rondwegstelsel (lange termijn)

Door een goede onderlinge afstemming van de verschillende randwegplannen en van maatregelen voor verbetering van de externe bereikbaarheid kan het regionale wegennet als geheel opgewaarderd worden. Een mogelijke optie voor de lange termijn is de ontwikkeling van een vrijliggende regionale 'rondweg', die alle grotere kernen aandoet, maar zoveel mogelijk de kwetsbare dorpskernen en dijkwegen mijdt. Bestaande rondwegplannen worden hierin geïntegreerd. Zo kunnen de overige gebiedswegen ontlast worden en meer worden ingericht voor lokaal en recreatief verkeer. Het rondwegstelsel kan ook goed het zware agrarische transport accommoderen. De rondweg kan worden vormgegeven als een 'parkway' met brede middenbermen en fraaie uitzichten op de omgeving.

Naast de nieuwe wegen die reeds gepland of in studie zijn, zouden op termijn nog enkele vervangende schakels aangebracht kunnen worden om het rondwegstelsel te optimaliseren.

Verstedelijking

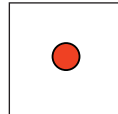
- Geplande inbreiding wonen
- Geplande inbreiding werken
- Mogelijke locatie voor transformatie
- Nieuw woongebied

- Wonen in groene setting
- Ontwikkelen landgoederen
- Nieuw werkgebied
- Werken in een groene setting
- ☆ Uitbreidingsrichtingen voor de langere termijn

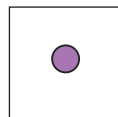
- Nieuwe verblijfsrecreatie
- ☆ Zoekgebied verblijfsrecreatie
- Groene aders
- Groene randen
- Boerenlandpaden

Verstedelijking

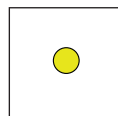
De landschappelijke hoofdstructuur en de infrastructuur vormen de onderlegger voor de uitbreidingen van de verschillende kernen. Op bijgaande kaart zijn de voorgenomen uitbreidingsrichtingen aangegeven, inclusief de bijbehorende landschappelijke dragers (groene aders en randen). De aangegeven uitbreidingsrichtingen zijn gebaseerd op bestaande gemeentelijke structuurvisies en uitbreidingsplannen. In het kader van de planontwikkeling voor de Structuurvisie zijn de gemeentelijke plannen getoetst aan de landschappelijke en programmatische randvoorwaarden van de Nota Ruimte en geïntegreerd tot een samenhangend totaalbeeld met een consistente legenda. Op onderdelen zijn de gemeentelijke plannen aangepast. Het totaalbeeld voldoet naar de mening van de regio aan de randvoorwaarden van de Nota Ruimte: aansluiting is gezocht bij de kernkwaliteiten van het landschap en voor het aantal woningen is uitgegaan van migratiesaldo 0. De kaart verstedelijking vormt de onderbouwing en de kwaliteitsborging voor het 'contourenvoorstel', dat is opgenomen in de bijlage.

Geplande inbreiding wonen: hieronder vallen alle bouwlocaties binnen het bestaand stedelijk gebied waarvoor concrete plannen zijn vastgesteld. Voor het bestaand stedelijk gebied worden de grenzen uit het streekplan aangehouden. De inbreidingslocaties hebben betrekking op herstructurering van bestaande woongebieden, transformatie van bedrijventerrein of sportvelden, verdichting van open ruimten en afronding van bestaande uitbreidingen. Uitgegaan wordt van een gemiddelde woningdichtheid van 25 woningen per ha. Afhankelijk van de locatie kunnen hierin echter grote verschillen optreden, waarbij ook sprake kan zijn van menging met voorzieningen en kleinschalige bedrijvigheid, bijvoorbeeld kantoren. In principe kunnen de vastgestelde plannen vóór 2020 worden uitgevoerd, maar toch kunnen door onvoorziene omstandigheden vertragingen optreden of locaties alsnog uitvallen.

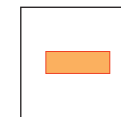

Geplande inbreiding werken: binnen het bestaand stads- en dorpsgezicht zijn op enkele plaatsen nog uitbreidingen van bestaande bedrijventerreinen gepland. Omdat deze binnen de huidige rode contouren liggen, zijn deze als inbreiding bestempeld.

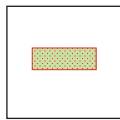
Mogelijke locatie voor transformatie: dit zijn mogelijke transformatie- of herstructureringslocaties, waarvoor nog geen plannen zijn vastgesteld. Soms zijn wel schetsplannen of globale inrichtingsstudies gemaakt. Sommige locaties kunnen al vóór 2020 aan de orde zijn, andere pas later.

Op dit moment is daar nog geen zekerheid over. De locaties op de kaart zijn te beschouwen als zoeklocaties. Voor zover het om transformatie naar woongebied gaat, wordt uitgegaan van een gemiddelde woningdichtheid van 25 woningen per ha. Echter ook transformatie naar gemeente woon- en werkgebieden of specifieke voorzieningen kan aan de orde zijn. Omdat er op dit moment nog geen zekerheid is over de uiteindelijke bestemming, is deze niet nader aangeduid op de kaart. Het streven bij de ontwikkelingen is dat door intensivering van het ruimtegebruik netto geen areaal bedrijventerrein verloren gaat. Daarbij vindt op de ontwikkellocatie transformatie plaats naar bij het Nationaal Landschap passende bedrijvigheid. Hiermee wordt voorkomen dat het landschap op andere plaatsen aangetast wordt vanwege de noodzakelijke compensatie en krijgt de werklocatie ter plaatse een kwaliteitsimpuls

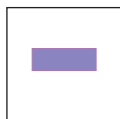

Nieuw woongebied: aangegeven zijn de gewenste uitbreidingsrichtingen voor woningbouw per kern. De locaties zijn globaal begrensd. Voor de inschatting van de capaciteit van de aangegeven woongebieden is voorlopig uitgegaan van een gemiddelde woningdichtheid van 15 woningen per ha. Dit is de bruto dichtheid, dus inclusief wegen, water en groen. De uiteindelijke dichtheid zal per locatie kunnen verschillen, afhankelijk van de gewenste ruimtelijke kwaliteit, de ligging ten opzichte van de bestaande bebouwing, de precieze doelgroepen en de economische haalbaarheid. Dit moet blijken uit nader uit te werken stedenbouwkundige plannen. De uitbreidingsrichtingen zijn gebaseerd op

bestaande gemeentelijke structuurvisies en andere plannen. Op de kaart is te zien hoe de uitbreidingen gepositioneerd zijn ten opzichte van de kreken en de dijken en ten opzichte van de infrastructuur. Tevens zijn groene randen en groene vingers aangegeven die moeten zorgen voor een goede overgang naar de aangrenzende open gebieden. Hiermee zijn de ruimtelijke kwaliteitskaders in beeld gebracht voor de stedelijke uitbreidingen. In de tekst per kern wordt nader toegelicht hoe bij de uitbreidingslocaties rekening gehouden zal worden met de landschappelijke kernkwaliteiten en de stedenbouwkundige karakteristiek.

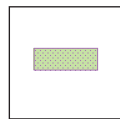

Wonen in een groene setting: dit betreft uitbreidingen waar woningbouw gemengd is met groenvoorzieningen, inclusief waterberging, natuurontwikkeling, sportvoorzieningen, stadsboerderijen, volkstuinten e.d. Een dergelijke menging levert bijzondere woonmilieus op (bijvoorbeeld 'dun-duur' wonen, maar niet uitsluitend) en vergroot zo de diversiteit in het woningaanbod. Bovendien kan op deze wijze een meer geleidelijke overgang tussen het dorp en het buitengebied worden gecreëerd ('rafelranden'). De gemiddelde woningdichtheid zal in deze gebieden lager liggen, gemiddeld 5 woningen per ha.

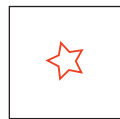

Nieuw werkgebied: aangegeven zijn de nieuwe lokale bedrijventerreinen die nodig zijn om tegemoet te komen aan de lokale vraag en de locatie van het regionale bedrijventerrein. De bruto:nettoverhouding ligt rond de 100:70.

Op de kaart zijn waar relevant de ruimtelijke kaders aangegeven voor de landschappelijke inpassing: groene randen, waterbergingsgebieden of te handhaven kavelrichtingen. Evenals voor de woongebieden geldt voor de bedrijventerreinen dat per locatie nadere stedenbouwkundige plannen uitgewerkt moeten worden. Gezien de ligging in een Nationaal Landschap geldt dat bijzondere aandacht nodig is voor de landschappelijke inpassing. In paragraaf 3.2 zijn hiervoor inrichtingsprincipes geformuleerd.

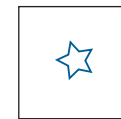
Werken in een groene setting: op een aantal locaties is vanwege de landschappelijke ligging gekozen voor de ontwikkeling van 'groen bedrijventerrein'. Hier ligt de bruto:nettoverhouding lager (rond de 100:50) en wordt extra groen en water aangelegd. Dit draagt ook bij aan de vergroting van de diversiteit in werkmilieus en van het aanbod aan vestigingslocaties. Op de aangegeven 'groene bedrijventerreinen' is bijvoorbeeld ruimte voor kantoren, milieuvriendelijke bedrijven of gemeente woonwerkmilieus.

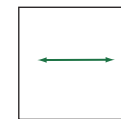
Uitbreidingsrichtingen voor de langere termijn: Bij 's-Gravendeel en Oud-Beijerland zijn op basis van bestaande gemeentelijke plannen uitbreidingsrichtingen voor de langere termijn aangegeven. Op dit moment is nog niet zeker wanneer en in welke vorm deze uitbreidingsrichtingen ingevuld gaan worden. In ieder geval niet vóór 2020 en in ieder geval met een langere doorlooptijd dan 2030.

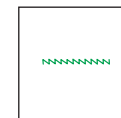
Nieuwe verblijfsrecreatie: in de Visie Verblijfsrecreatie is aangegeven dat een forse groei in het aantal overnachtingsplaatsen nodig is om van de Hoeksche Waard een zelfstandige toeristische regio te maken. Aangegeven zijn de gebieden waar de vestiging van verblijfsrecreatieve voorzieningen mogelijk is, binnen zekere landschappelijke voorwaarden. Het betreft de locaties Swaneblake, Recreatieoord Binnenmaas en Nautisch Centrum. Daarbuiten zijn ook nieuwe verblijfsrecreatieve voorzieningen mogelijk, echter op kleinere schaal.

Zoekgebied verblijfsrecreatie: ook bij Strijensas is een uitbreiding van verblijfsrecreatieve voorzieningen mogelijk. Omdat nu nog niet precies is aan te geven waar de voorzieningen precies zullen komen en in wat voor vorm is deze locatie niet begrensd, maar met een ster aangegeven.

Groene aders: voor de landschappelijke inpassing van nieuwe uitbreidingen zijn groene aders aangegeven. Dit zijn recreatieve en ecologische verbindingen tussen het bebouwd gebied en het buitengebied. Ze kunnen fungeren als 'vensters op het landschap' en als dragers van allerlei groene voorzieningen. De groene aders sluiten enerzijds aan op bestaande groenstructuren in het bebouwd gebied en anderzijds op waterlopen, dijken of kavelgrenzen in het landschap.

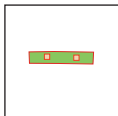

Groene randen: naast de groene aders die dwars op de dorpsranden staan, zijn groene randen aangegeven waar de bebouwing

grenst aan het open buitengebied. Deze groene randen moeten zorgdragen voor een passende overgang tussen dorp en landschap. Het kan gaan om boomweiden, laanbeplanting, een parkstrook, een 'waterbalkon' of andere groenvoorzieningen, dat hangt af van de precieze situatie.

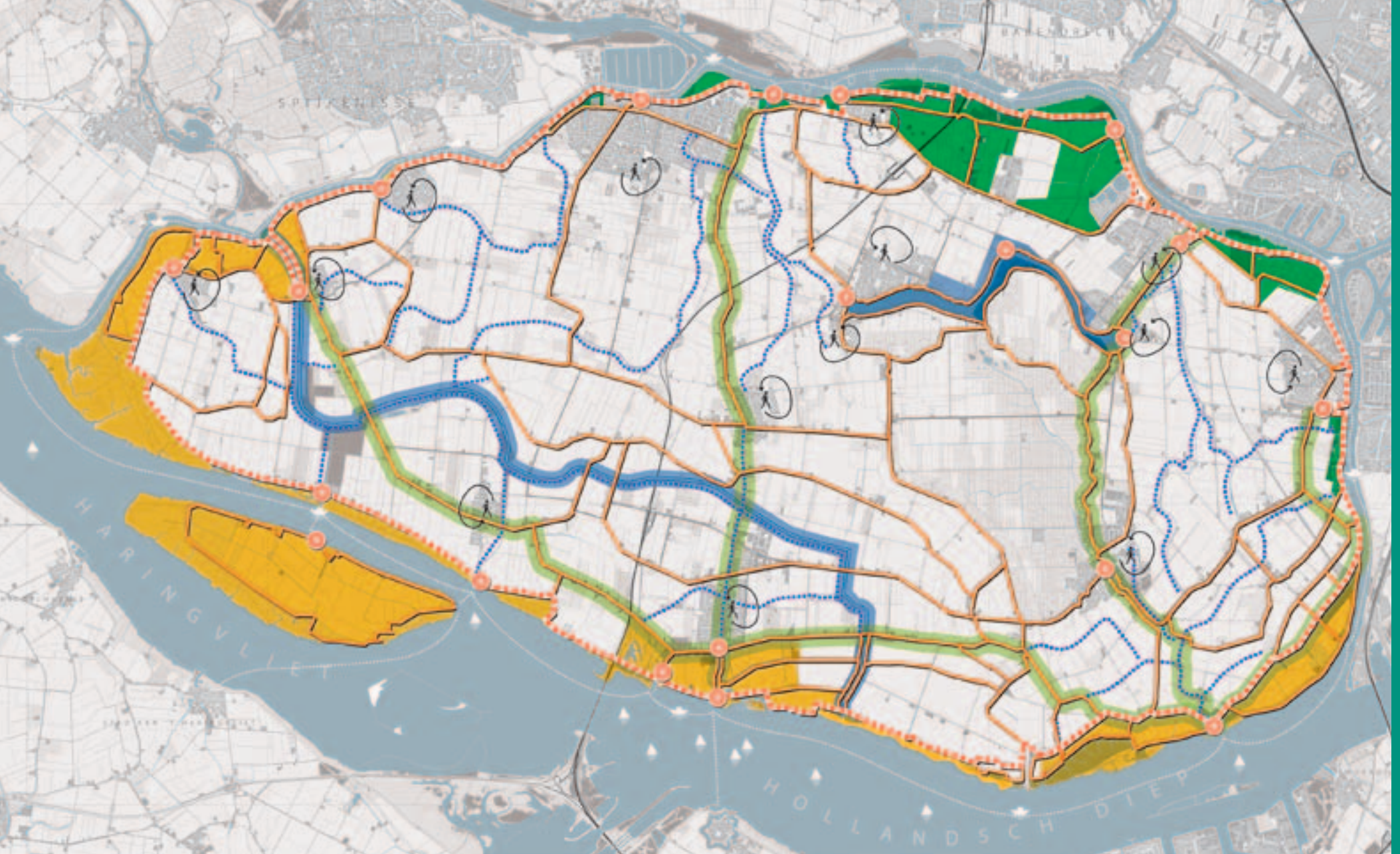

Boerenlandpaden: grenzend aan de dorpen is een fijnmazig patroon van boerenlandpaden over kavelgrenzen aangegeven. Deze kunnen worden aangelegd in het kader van het lopende 'biodiversiteitproject', maar een extra stimulans is nodig om met name rond de dorpen het agrarisch gebied beter te ontsluiten voor de recreatie. Dit kan bijdragen aan de inpassing van nieuwe uitbreidingen en de verhoging van de leefbaarheid. In de noordrand kan zo samen met de grotere recreatie- en natuurgebieden een recreatief netwerk ontstaan als invulling van het nagestreefde 'regiopark'.

Ontwikkelen landgoederen: in de Hoge Zandse Polder worden bij het nautisch centrum Numansdorp nieuwe landgoederen ontwikkeld. Hier ontstaat een landgoederenzone die deel uitmaakt van de grotere groenblauwe structuur. Ook elders is de ontwikkeling van nieuwe landgoederen mogelijk, maar dit is niet apart aangegeven, omdat het hier om lokale initiatieven gaat.

Recreatie en toerisme

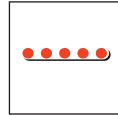
- ⋯⋯⋯ Fietsronde om de waard
- Fiets- en wandelnetwerk dijken
- ⋯⋯⋯ Fiets- en wandelnetwerk kreek

- Recreative knooppunten
- ⤴ Dorpsrondjes
- Kerngebieden binnendijkse waterrecreatie
- Toeristische veerdiensten
- Recreative dijken

- Regiopark Noord
- Natuurattracties en Nautisch Centrum

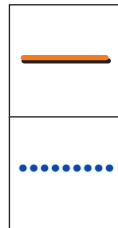
Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme zijn belangrijke speerpunten voor het regionaal ruimtelijk beleid. Daarom is hier een aparte themakaart voor gemaakt. De voorgestelde maatregelen zijn in hoge mate geënt op de landschappelijke hoofdstructuur: het beter beleefbaar maken van het veelzijdige landschap en het toeristisch sterker profileren van het Nationaal Landschap staan centraal. De krek en de dijken zijn de dragers van het recreatieve netwerk, de Zuidrand aan de Delta is ontwikkelingsgebied voor watersport en verblijfsrecreatie en het Regiopark Noordrand is vooral bedoeld voor de recreatieve uitloop van de grotere kernen en voor de vestiging van bijzondere vrijetijdsvoorzieningen. Rond alle kernen wordt ingezet op het verbeteren van kleinschalige recreatieve uitlooptmogelijkheden en van de aansluiting op het grotere recreatieve netwerk. Belangrijke maatregel is de ontwikkeling van dorpsrondjes over boerenlandpaden. Voor wat betreft de planologische inpassing van kleinschalige verblijfsrecreatie is de Nota Kampeerbeleid van toepassing. Deze is afgestemd met de kwaliteitszoning van de Structuurvisie. Voor de inpassing van nieuwe recreatieve functies aan de dijken zullen ook de uit te werken beelkkwaliteitsplannen voor de verschillende dijktrajecten nadere criteria kunnen formuleren.

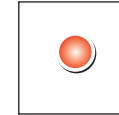
Fietsrondje om de waard: gestreefd wordt naar de aanleg van een vrijliggend recreatief fietspad rondom de Hoeksche Waard, zoveel

mogelijk over buitendijken met zicht op de oeverlanden of het open water. Via dit fietspad wordt het eilandkarakter van het Nationaal Landschap beleefbaar gemaakt. Het precieze tracé moet nog worden uitgewerkt, het tracé op de kaart is indicatief. Voor een deel zijn al fietspaden aanwezig, circa 20 km zal nieuw aangelegd moeten worden.

Fiets- en wandelnetwerk dijken en krek: gestreefd wordt naar de ontwikkeling van een netwerk van fiets- en wandelpaden langs krek en op dijken. Naast de bestaande fiets- en wandelpaden (deels los van dijken en krek, maar deze staan niet apart op de

kaart) wordt gedacht aan de aanleg van 50 km fietspaden en 50 km wandelpaden extra. Daarnaast zal geïnvesteerd worden in de aanleg van ruiterspaden over boerenland.

Recreatieve knooppunten: informatievoorziening en andere recreatieve voorzieningen worden geconcentreerd op strategisch

gelegen en markante punten in het recreatienetwerk: de zogenaamde recreatieve knooppunten. Dit zijn belangrijke 'toegangspoorten' tot het Nationaal Landschap of 'schakelpunten' tussen binnendijkse en buitendijkse recreatiegebieden. Aansluiting zal worden gezocht met omliggende routestructuren. Bijbehorende maatregelen zijn de aanleg van een opvallend 'landmark', parkeerplaatsen, een informatiepaneel, picknickvoorzieningen en sanitair. Verder wordt gestreefd naar het optimaliseren van de OV-ontsluiting en voor zover het jachthavens betreft een opwaardering van het bestaande aanbod en eventueel een uitbreiding van de havencapaciteit voor passanten.

Dorpsrondjes: gestreefd wordt naar het verbeteren van de recreatieve uitlooptmogelijkheden vanuit de kernen door de aanleg van

'dorpsrondjes'. Hierbij wordt gedacht aan een fijnmazig patroon van boerenlandpaden over kavelgrenzen. Deze kunnen worden aangelegd in het kader van het lopende 'biodiversiteitproject' of in combinatie met dorpsuitbreidingen. Verbreding van de landbouw, met bijvoorbeeld verkoop aan huis of een kinderboerderij, of de aanleg van nieuwe landgoederen met een openbaar park kunnen de dorpsrondjes nog aantrekkelijker maken. Deze ontwikkelingen zullen actief gestimuleerd worden in de dorpsranden.

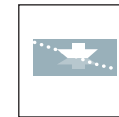

Kerngebieden binnendijkse water-

recreatie: de Binnenbedijkte Maas en de

kreekverbinding tussen Piershil (Swanenblake) en Numansdorp (Nautisch Centrum) zijn aange-

wezen als kerngebieden voor binnendijkse waterrecreatie. Beide gebieden hebben een eigen profiel. De Binnenbedijkte Maas is vooral bedoeld voor intensieve dagrecreatie, met het Recreatieoord Binnenmaas als grotere attractie. Hier zijn ook verblijfsrecreatieve voorzieningen mogelijk. De kreekverbinding Piershil - Numansdorp is vooral bedoel voor extensieve dagrecreatie en heeft een meer ecologisch profiel. Hier wordt gedacht aan de ontwikkeling van bijzondere, avontuurlijke overnachtingsmogelijkheden in een natuurlijke setting aan de kreek.

Toeristische veerdiensten: er bestaat al een

toeristische veerverbinding tussen Nieuwendijk en Tiengemeten en er zijn plannen

voor een veer tussen Numansdorp en Willemstad. Dergelijke veerdiensten verbreden het toeristisch product van het Nationaal Landschap en geven een aansluiting op omliggende recreatiegebieden. Ze maken interessante toeristische arrangementen mogelijk, waar steeds meer vraag naar is. Daarom wordt gestreefd naar ondersteuning en uitbreiding van de toeristische veerdiensten. Onderzocht zou moeten worden of het haalbaar is een toeristische fietspendelboot rondom de hele Hoeksche Waard te laten varen, met haltes op de verschillende recreatieve knooppunten.

Recreatieve dijken: een aantal dijken en havenkanalen wordt ontwikkeld tot door- gaande recreatieve assen, namelijk de his-

torische noord-zuidassen tussen Oud-Beijerland en Numansdorp en tussen Puttershoek en Strijensas. Dit zijn oude handelsroutes tussen Holland en Brabant. Ze worden uitgebouwd tot aantrekkelijke recreatieve verbindingen tussen de noordrand, waar de meeste mensen wonen, en de Zuidrand, waar de grote toeristische attracties liggen. Historische elementen, zoals veerstoepen, sluizen, binnenhaventjes, tolhuizen en dijkwoningen worden versterkt, de kruisingen van kreken en dijken worden beter beleefbaar gemaakt en doorzichten op de aangrenzende open polder- ruimten worden veiliggesteld. Daarnaast wordt ingezet op de ontwikkeling van een toeristische oost- westas vanaf het Spui bij Piershil, via de Molendijk en de Dorpsstraat bij Zuid-Beijerland, de Schuringse Dijk bij Numansdorp en de Buitendijk bij Strijensas naar 's-Gravendeel. Deze oost-west as verbindt alle toeristische attracties in de Zuidrand en kan een zeer aantrekkelijke fietsroute worden helemaal over dijken. Versterking van het groene karakter en stimulering van passende recreatieve en toeristische voorzieningen is uitgangspunt van het beleid.

Regiopark Noordrand: in de noordrand worden rode, groene en blauwe functies in samenhang ontwikkeld. Het Regiopark

noordrand omvat de bestaande natuur- en recreatie- gebieden, plus diverse nieuw aan te leggen voorzie- ningen. Mogelijke voorzieningen zijn:

- een aaneengesloten natuurpark langs de oevers van de Oude Maas;
- jachthavens en aanlegvoorzieningen langs de Oude Maas;
- sport- en andere vrijetijdsvoorzieningen, zoals golfbaan en zweefvliegveld (ca. 230 ha conform streekplan);
- waterbergingsgebieden (vooral in de noordrand ligt een relatief grote wateropgave);
- netwerk van fiets- en wandelpaden, gekoppeld aan kreken en dijken;
- horecavoorzieningen en bijzondere attracties.

Natuurattracties Zuidrand en Nautisch Cen- trum: het toeristisch profiel van de Zuidrand wordt sterk bepaald door grootschalige

deltanatuur, met het eiland Tiengemeten als centrale attractie. Daarnaast zullen Piershil en Strijensas als toeristische centra worden ontwikkeld, met een pro- gramma gericht op natuurbeleving en kleinschalige watersport, aanvullend op het Nautisch Centrum, dat een meer grootschalig karakter heeft. Bij Piershil kan wellicht het havenkanaal weer worden verbonden met het Spui en de oude dorpshaven worden her- steld, in combinatie met woningbouw rond de haven en natuur- en recreatieontwikkeling in de aangren- zende polders. Hiermee krijgt Piershil een stevige

aansluiting op de toeristisch-recreatieve structuur van de Bernisse op Voorne-Putten. Strijensas zal een toeristisch en recreatief knooppunt worden in de oostflank van de Hoeksche Waard. Juist aan deze kant ontbreekt het nog aan aantrekkelijke recreatiedoelen, terwijl hier vanuit 's-Gravendeel en de Drechtsteden zeker behoefte aan is. Gedacht wordt aan opwaar- dering van de aanwezige havenfaciliteiten en extra verblijfsrecreatieve voorzieningen, gekoppeld aan natuurontwikkeling in de Mariapolder (zoekgebied voor Deltanatuur). In het verleden is al eens de optie genoemd van een 'outdoorcentrum', voor bijvoor- beeld survivaltrainingen en bezinningsweken in een natuurlijke setting. Via het havenkanaal zal een re- creatieve as worden ontwikkeld tussen Strijensas en Strijen, met ruimte voor horeca, extra aanlegplaatsen en kleinschalige verblijfsrecreatie.

Speerpunt voor de Zuidrand aan de Delta is de ontwikkeling van het Nautisch Centrum bij Nu- mansdorp. De uitbreiding van de dorpshaven en de ontwikkeling van een aantrekkelijk waterfront aan het Hollandsch Diep worden hier gekoppeld aan substantiële woningbouw, de aanleg van vakantie- woningen aan het water, nieuwe landgoederen in de polder, buitendijkse natuurontwikkeling en de recreatieve ontsluiting van aangrenzende gebieden. Ook de eventuele komst van TNO moet bijdragen aan de gebiedsontwikkeling. Er zal fors geïnvesteerd worden in 'natuurcompensatie' en in een goede ontsluiting. Feitelijk gaat het hier om een integrale ontwikkelingsopgave voor vrijwel het hele gebied van de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen.

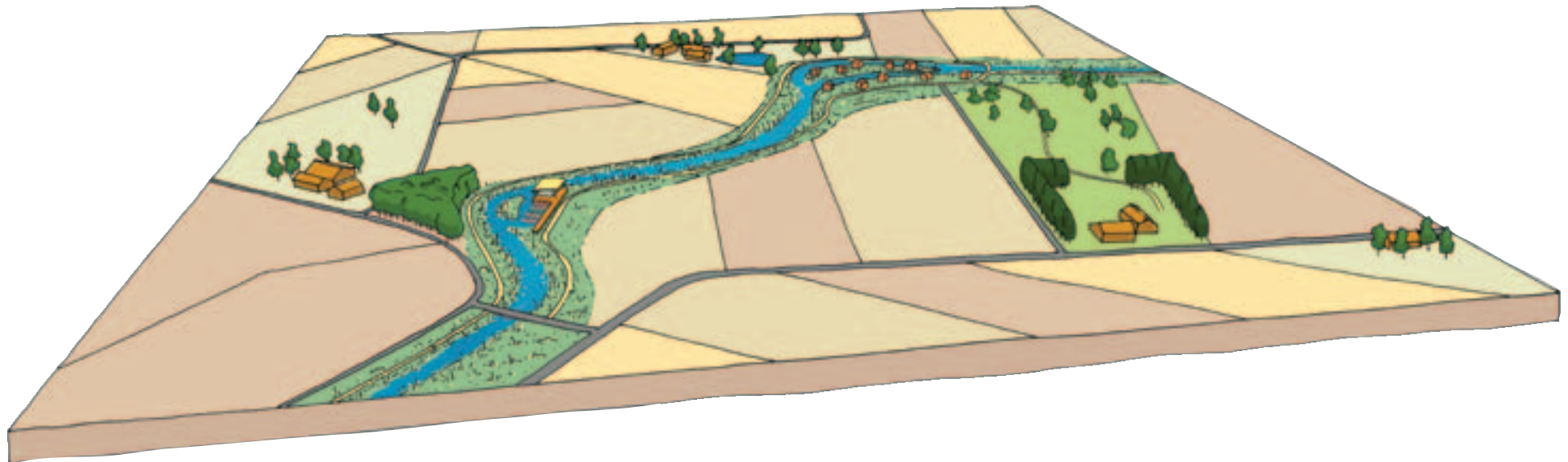
5.2 Inrichtingsprincipes

De vogelvluchtschetsen laten inrichtingsprincipes zien voor de ontwikkeling van kreken en dijken, de inpassing van nieuwe agrarische bedrijfsgebouwen en voor verschillende typen dorpsuitbreidingen. Ook is een inrichtingsprincipes gevisualiseerd voor de landschappelijke inpassing van lokale bedrijventerreinen (het regionale bedrijventerrein is een opgave apart). Ze laten zien wat bedoeld wordt met de in het ontwikkelingsbeeld 2030 ingetekende 'robuuste kreken', 'binnendijken', 'groene aders' en 'groene randen'. In de schematische kaarten is een aantal 'vuistregels' aangegeven waar rekening mee gehouden moet worden bij de verdere uitwerking van ruimtelijke plannen.

1. Kreekontwikkeling

Met het Vlietproject en het Argusvlinder is al veel geïnvesteerd in kreekontwikkeling, maar om de kreken uit te bouwen tot een samenhangende groenblauwe structuur is nog een extra inspanning nodig. De kreken worden zoveel mogelijk voorzien van doorgaande fiets- en wandelpaden en van natuurvriendelijke oevers, van gemiddeld 20 tot 25 m breed. Hiermee wordt ook bijgedragen aan de vergroting van de waterberging. Extra natuurontwikkeling is mogelijk in combinatie met recreatie en verbrede landbouw. Met name de kreekverbinding tussen Piershil en Numansdorp biedt hiervoor mogelijkheden.

Voor alle projecten geldt dat de ontwikkeling van kreken niet ten koste mag gaan van de openheid, de cultuurhistorie, de archeologie en de aardkundige waarde van het landschap. Daarnaast moet goed rekening gehouden worden met de beheerbaarheid en de beheerkosten. De kreken moeten toegankelijk blijven voor het maaien van de oevers, het verwijderen van waterplanten en het periodiek uitbaggeren en er moet ruimte zijn om het maaisel en de bagger (tijdelijk) op de kant te zetten.

2. Dijkontwikkeling

Op de kaart 'landschappelijke hoofdstructuur' zijn dijk-zones aangegeven waar verbreding van de landbouw en de aanleg van nieuwe landgoederen wordt gestimuleerd. Deze dijkzones worden groene linten in het landschap, die de aangrenzende open ruimten op een fraaie manier omzomen. Er is ruimte voor nieuwe recreatieve functies en -op beperkte schaal- landelijke woningen, mits goed ingepast en voorzien van landschappelijke beplanting. Nieuwe be-

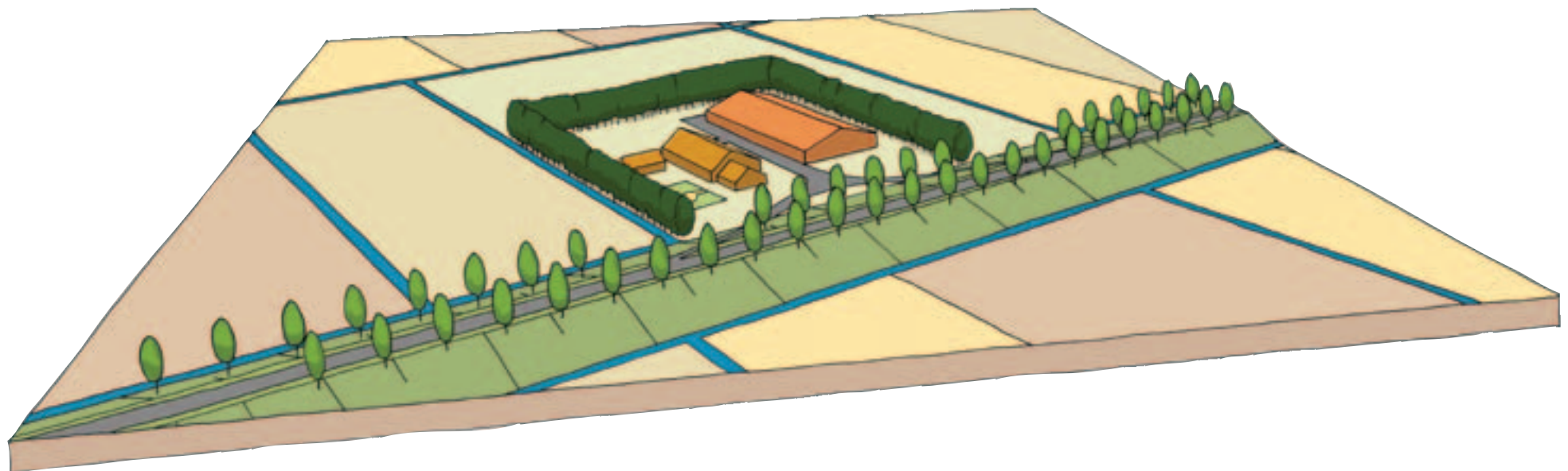
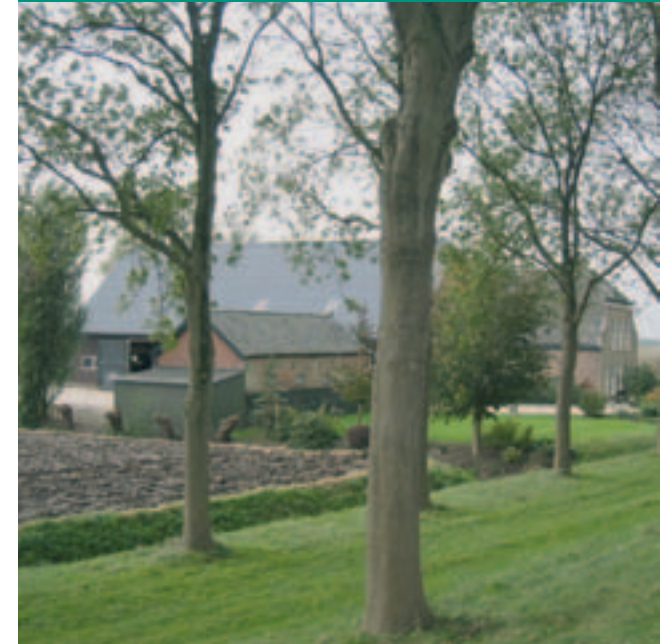
bouwing blijft in principe beperkt tot een zone van 100 m langs de dijk. Beplantingen en recreatieve voorzieningen zonder bebouwing zijn mogelijk in een zone van 300 m langs de dijk. Het typerende verschil tussen de 'polderzijde' en de 'zeezijde' van de dijk kan worden versterkt door een daarop afgestemde inrichtingsstrategie, met bijvoorbeeld een natte dijkvoet aan de zeezijde. In alle gevallen is maatwerk nodig in de vorm van nader uit te werken beeldkwaliteitsplannen.

3. Boerderij-uitbreiding aan de dijk

Verwacht wordt dat de schaalvergroting in de grondgebonden landbouw door zal gaan en dat er behoefte blijft aan nieuwe en grotere agrarische bedrijfsgebouwen. In een Nationaal Landschap is bijzondere aandacht nodig voor de landschappelijke inpassing en de beeldkwaliteit. Dat is een kwestie van maatwerk, maar er zijn wel algemene richtlijnen te geven afhankelijk van de ligging. Boerde-

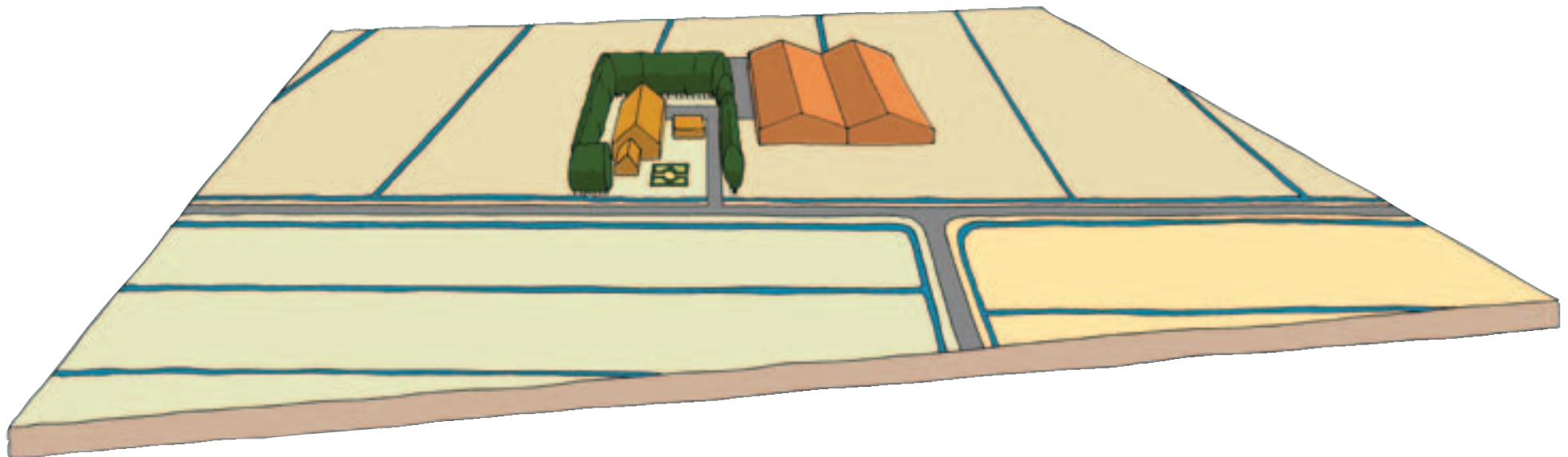
rijen die aan een dijk liggen moeten voorzien worden van een forse beplanting om het hele erf. Dit past bij het nagestreefde groene karakter van de dijken en zorgt ervoor dat vanuit de open polders gezien de dijken zich manifesteren als groene randen. De richting en de vorm van de nieuwe bebouwing moet zoveel mogelijk aansluiten bij die van de bestaande agrarische bebouwing en het erf moet zo compact mogelijk blijven.

4. Boerderij-uitbreiding in de polder

In de grootschalige open polders zijn grootschalige agrarische bedrijfsgebouwen in principe beter inpasbaar dan aan de kleinschalige, historische dijken. Hier is minder snel sprake van een 'schaalconflict' bij grote schuren. Het zijn eerder de kleinere schuren en de opslag- en parkeervoorzieningen rond het woonhuis die een rommelig beeld kunnen geven. In principe wordt nieuwe bebouwing ingepast op het bestaande erf, maar als daar onvoldoende ruimte

is, moet een andere oplossing gevonden worden. We hebben het dan over een 'schaalsprong' van het boerenerf, die een eigen expressie mag krijgen. In dat geval wordt voorgesteld om de grote schuren zoveel mogelijk los in de open ruimte te zetten -die mogen best gezien worden als uitingen van het moderne agrarische bedrijf- en juist rond het woonhuis en de kleinere schuren een forse erfbeplanting aan te brengen c.q. de bestaande erfbeplanting te versterken.

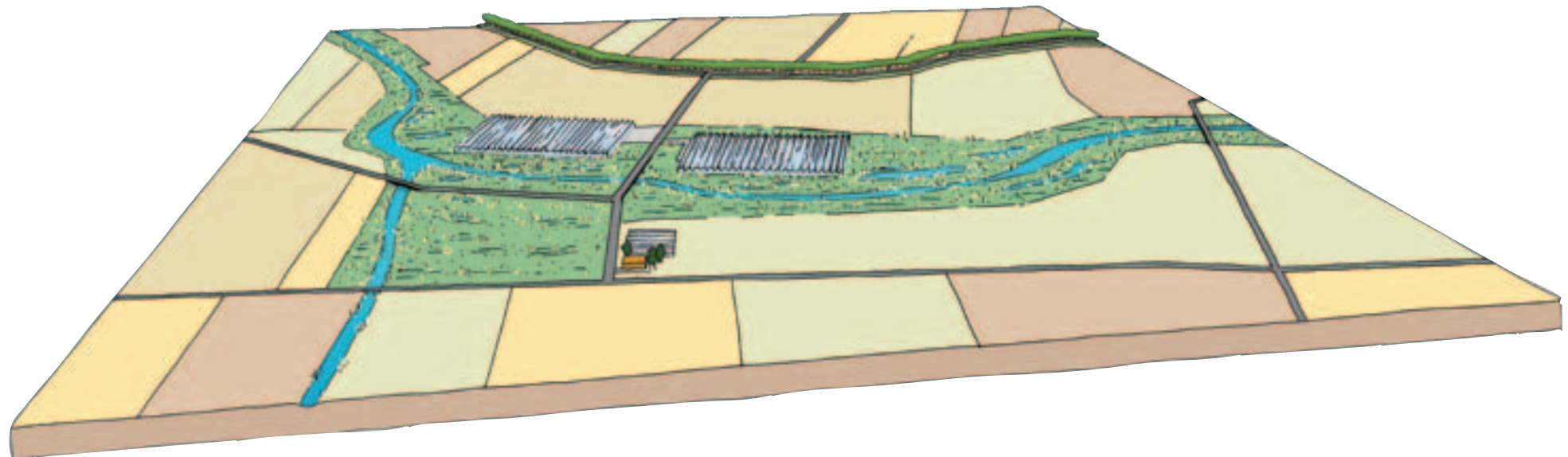

5. Inpassing glastuinbouw

Gestreefd wordt naar de sanering van verspreid glas op kwetsbare locaties in het landschap. Om toch toekomstperspectief te bieden aan bedrijven die willen doorgroeien, is te overwegen om op zorgvuldig afgewogen 'concentratielocaties' nieuwvestiging van kassen mogelijk te maken, ter compensatie van sanering elders. Dit kan op één groot-schalige locatie in de noordrand, maar ook op een beperkt aantal (maximaal 5) kleinere locaties. De uitwerking laat zien hoe een goede inpassing van dergelijke kleinere locaties mogelijk is. Uitgangspunt is dat de kassencomplexen los van de dijken komen te liggen en dat de ontsluiting via polderwegen en regionale wegen wordt geregeld: zo is er geen vermenging met recreatief en langzaam verkeer over de dijken en zijn er geen 'schaalconflicten' tussen de

grootschalige, moderne kassen en de kleinschalige, groene dijklinten.

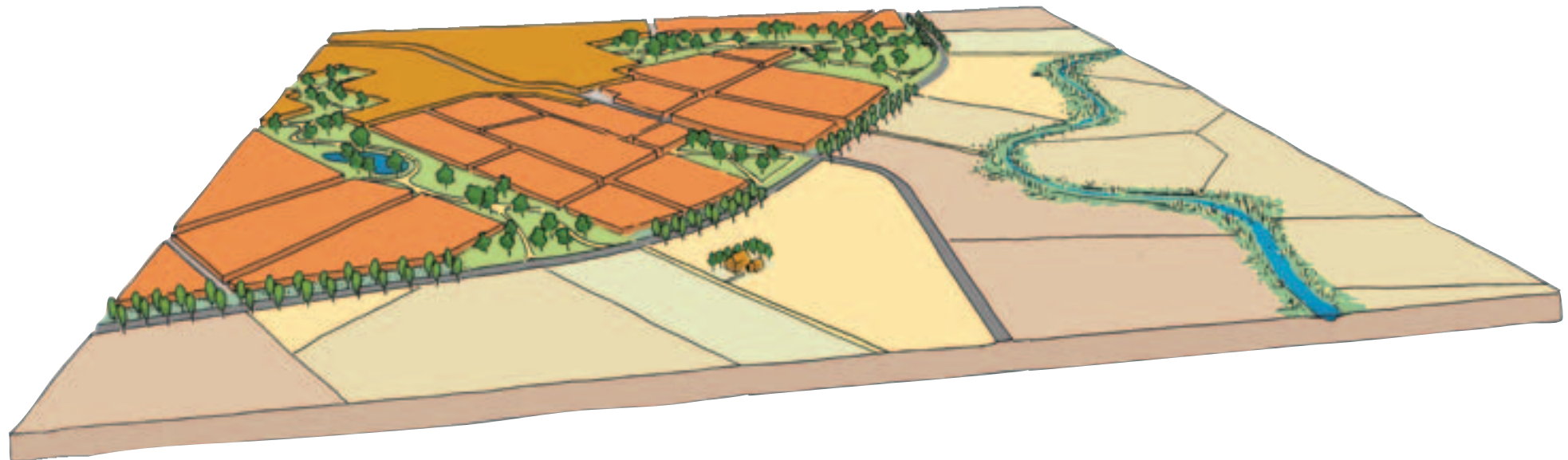
Bij voorkeur worden de nieuwe kassen gekoppeld aan een bestaand bedrijf, mits dit gunstig gelegen is. De kassen worden niet los in de open ruimte gesitueerd maar er wordt aansluiting gezocht bij verdichte gebieden of landschappelijke structuren. Als een kleinere kasconcentratie nabij een kreek ligt, kan compensatie worden geboden door kreekontwikkeling en kan zo tegelijkertijd voor een goede landschappelijke inpassing worden gezorgd. Door collectieve waterbassins voor piekberging ecologisch in te richten met rietvelden en struwelen kan de overgang naar de omgeving worden verzacht.

6. Vensters op het landschap

Waar de woongebieden door een randweg zijn gescheiden van het buitengebied is extra aandacht nodig voor goede verbindingen. De randweg zelf wordt als een 'parkweg' vormgegeven, met boombeplanting en brede bermen, waar ook waterbergingsvoorzieningen en zonodig geluidswallen in opgenomen kunnen worden. Groene vingers lopen vanuit het buitengebied door tot in de bebouwde kom en krijgen daar een parkachtige invulling. Ook volks-

tuinen, sportvelden, waterbergingsvoorzieningen (zoals 'waterbalkons') en stadsboerderijen kunnen deel uitmaken van die groene vingers. Naar buiten toe sluiten de groene vingers aan op boerenlandpaden, waar weer recreatieboerderijen aan kunnen liggen en die ommetjes vanuit het woongebied door het landbouwgebied mogelijk maken. Juist op deze plekken zijn veilige kruisingen van de randweg nodig en faunapassages.

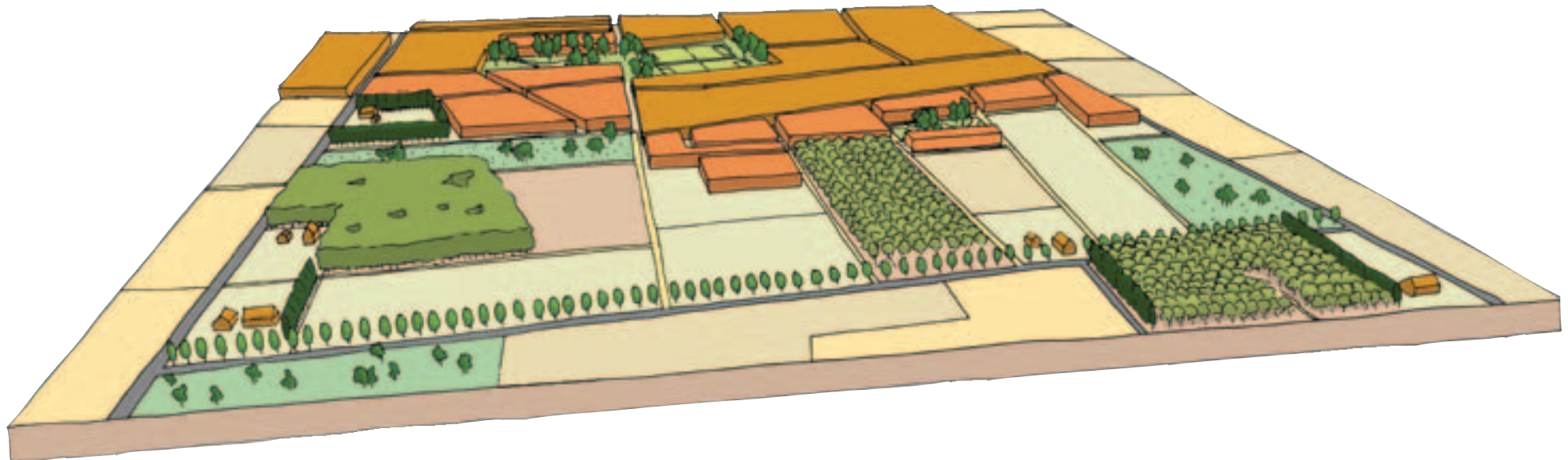

7. Rafelranden

Waar geen randweg aanwezig is tussen de dorpsrand en het buitengebied kan een veel fijnmaziger overgang worden gecreëerd. Nu zijn de bestaande dorpsranden vaak nog vrij hard en grenst de bebouwing of de achtertuin direct aan de akker. De bebouwing heeft zo een grote uitstraling op de open ruimte en uitloopmogelijkheden voor de bewoners zijn beperkt. Door de aanleg van 'rafelranden' met daarin bijvoorbeeld boomgaarden, boomweiden, waterpartijen, volkstuinten, stadsboerderijen en nieuwe

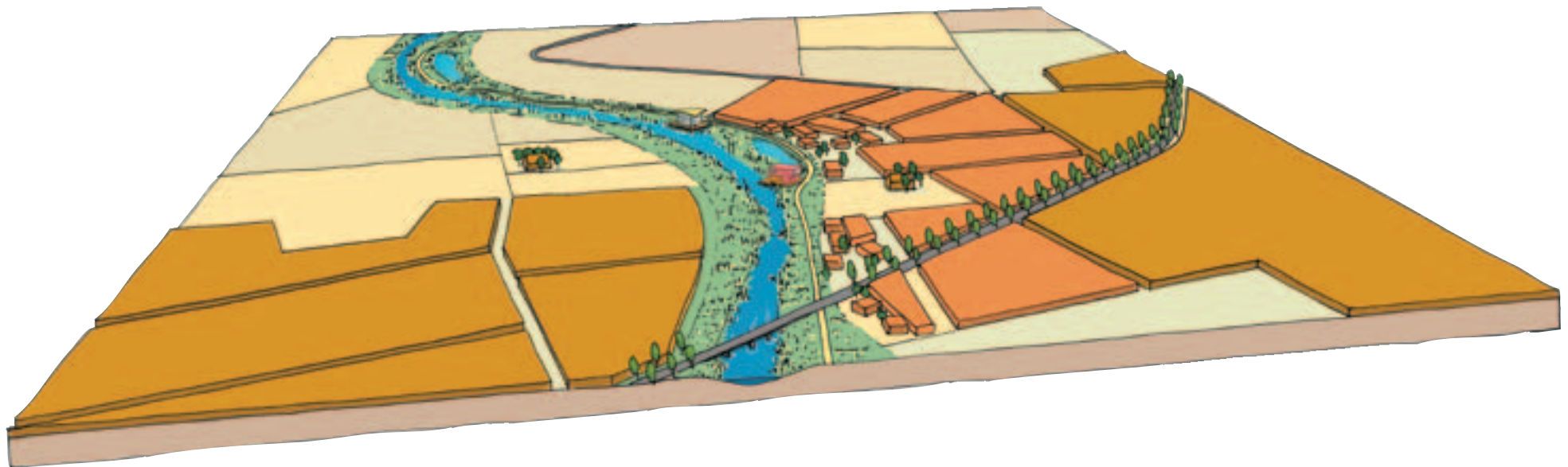
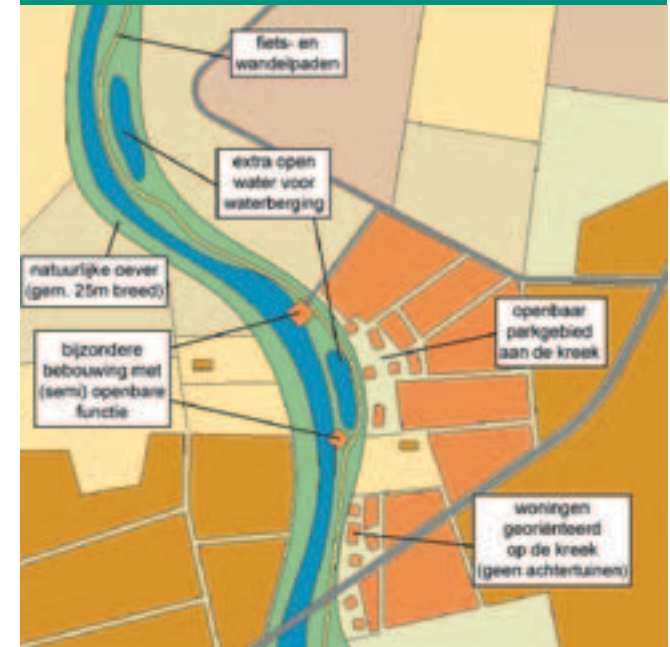
landgoederen kan de overgang verzacht worden en een veel aantrekkelijker uitloopgebied worden gemaakt. Juist in de randzones zou verbrede landbouw en aanleg van boerenlandpaden gestimuleerd moeten worden. Door de bebouwingsrand te laten inspringen of uitstulpen, afhankelijk van landschappelijke gegevens, zoals kreken, dijken, wielen en andere historische patronen, wordt het dorpse karakter versterkt. Want juist de verweving tussen bebouwing en agrarisch gebied is kenmerkend voor dorpen.

8. Wonen aan de kreek

Op veel plaatsen zijn uitbreidingen voorzien langs een kreek of worden kreekgebeden geheel opgenomen in de nieuwe bebouwing. Dit is een uitgelezen kans om een bijzonder woonmilieu 'aan de kreek' te maken en tegelijkertijd natte natuur en waterberging te realiseren. Veel kreekgebeden zijn aangewezen als ecologische verbindingzone en bij een goede inpassing kan deze functie juist versterkt worden. Ook moet bij nieuwe uitbreidingen altijd voor extra waterberging worden gezorgd: wat is logischer dan dit te kop-

pelen aan de kreek? De kreek kan zo uitgebouwd worden tot een hoogwaardige openbare ruimte in het bebouwde gebied en tegelijkertijd als aantrekkelijke recreatieve verbinding met het buitengebied dienen. De bebouwing moet niet met de achterkant aan de kreek grenzen, maar juist geïntegreerd worden op de kreek. Achtertuinen aan het water zijn voor de bewoners misschien aantrekkelijk, maar ze onttrekken de kreek aan de openbaarheid en verstoren de continuïteit van de ecologische en recreatieve verbinding.

9. Groen bedrijventerrein

Zowel bij de herstructurering van bestaande (lokale) bedrijventerreinen als bij de vestiging van nieuwe is het van belang dat rekening wordt gehouden met het landschap. In een Nationaal Landschap passen geen lelijke bedrijventerreinen. Vooral de randen moeten zorgvuldig worden vormgegeven. Dat kan door aan de randen kleinere bedrijfsgebouwen of bedrijfswoningen met erfbeplanting te situeren. Dat is beter dan 'grote dozen' direct aan de weg. Maar ook kreekbeplanting of boomsingels kunnen worden ingezet voor de landschappelijke inpassing.

Bijzondere aandacht is nodig voor de entrees en voor de aansluiting op de aangrenzende kern. Representatieve 'groene' entrees dragen bij aan de uitstraling van een bedrijventerrein. Met kleinere bebouwing en een parkachtige inrichting kan de overgang naar de kern verzacht worden.

Uitgangspunt is dat de maatregelen voor de landschappelijke inpassing niet ten koste gaan van de veiligheid en de bedrijfsvoering van de gevestigde bedrijven

5.3 Icoonprojecten

De plankaarten en de inrichtingsprincipes geven de lange-termijndoelen voor de ruimtelijke ontwikkeling van de regio weer. De uitvoering hiervan zal via verschillende sporen verlopen: zie hoofdstuk 6. Voor de wezenlijke onderdelen zal de regio zelf uitvoeringsprojecten starten in het kader van het uitvoeringsprogramma, dat onderdeel uitmaakt van de Structuurvisie. De al lopende projecten waar de regio bij betrokken is zullen worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma en daarnaast zullen nieuwe projecten worden toegevoegd. Voor de financiering hiervan is het op te stellen Regiofonds een belangrijk middel, maar ook extra bijdragen van hogere overheden en andere financieringsmiddelen, zoals binnenplanse verevening, zullen nodig zijn.

In deze paragraaf worden negen uitvoeringsthema's gepresenteerd en per thema worden één, twee of drie icoonprojecten benoemd. De uitvoeringsthema's vloeien voort uit de Ruimtelijke Agenda en geven samen inhoud aan de integrale ambitie van de regio. Ze zijn te beschouwen als deelprogramma's binnen het uiteindelijke uitvoeringsprogramma. De icoonprojecten zijn geselecteerd op grond van de criteria:

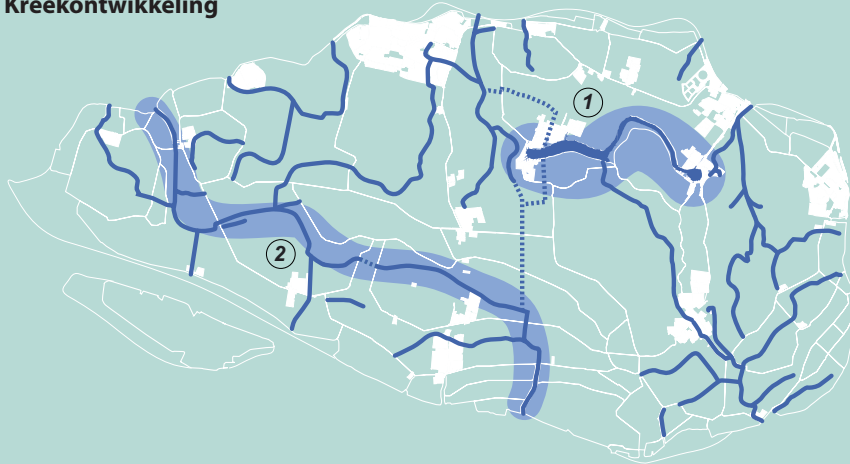
- ze zijn van belang voor de hele regio
- ze zijn representatief voor het betreffende thema
- ze vragen om een gebiedsgerichte aanpak
- ze dragen bij aan de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit.

Het regionale belang kan zitten in een gemeentegrens-overschrijdend karakter, een regionale verzorgingsfunctie of een (boven)regionale voorbeeldfunctie. De icoonprojecten komen bij voorbaat in aanmerking voor medefinanciering uit het Regiofonds. De regio kan trekker zijn, maar ook een gemeente, het waterschap of een andere instantie. De coördinatie ligt in alle gevallen bij de regio.

Naast de icoonprojecten zullen ook andere (lopende en nieuwe) projecten een plaats krijgen in het uitvoeringsprogramma. Verder zullen voor specifieke onderdelen vervolgstudies en planuitwerkingen worden opgesteld. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 6. Daar wordt ook ingegaan op de fasering en de uitvoeringsorganisatie.

A. Kreekontwikkeling

Doel: verdere uitbouw kreenstelsel tot samenhangende groenblauwe structuur met functie voor natuur, recreatie en waterberging (totaal circa 150 km natuurlijke kreen).

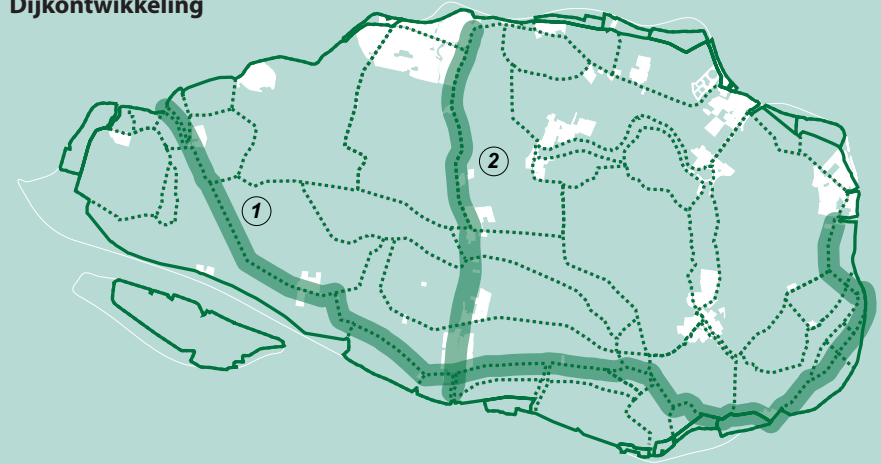
1. Icoonproject Binnenbedijkte Maas

Dit project is gericht op verbetering van de waterkwaliteit in de Binnenbedijkte Maas, in combinatie met maatregelen voor recreatie, natuur en landschap. Onder meer zal onderzocht worden of de Binnenbedijkte Maas een open of half-open verbinding kan krijgen met de Oude Maas. Voor de planontwikkeling zijn reeds gelden gereserveerd in het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap. Trekker van dit project is het waterschap, samen met de regio en gemeenten. Het project kan op korte termijn beginnen.

2. Icoonproject Kreekverbinding Piershil-Numansdorp

Dit project is gericht op de ontwikkeling van een recreatieve en ecologische verbinding tussen de belangrijkste toeristische attracties en natuurkerngebieden in de Zuidrand. Gestreefd wordt naar een integrale aanpak, inclusief verbreding van de landbouw, de ontwikkeling van kleinschalige verblijfsrecreatie en maatregelen voor waterberging. Er lopen al diverse projecten en initiatieven, maar er is nog geen visie. Trekker van dit project is de regio. Het project is voorzien voor de lange termijn.

B. Dijkontwikkeling

Doel: versterking landschappelijke kwaliteit en recreatieve betekenis van de dijken, met behoud van waterkerende functie (totaal circa 300 km groene dijken).

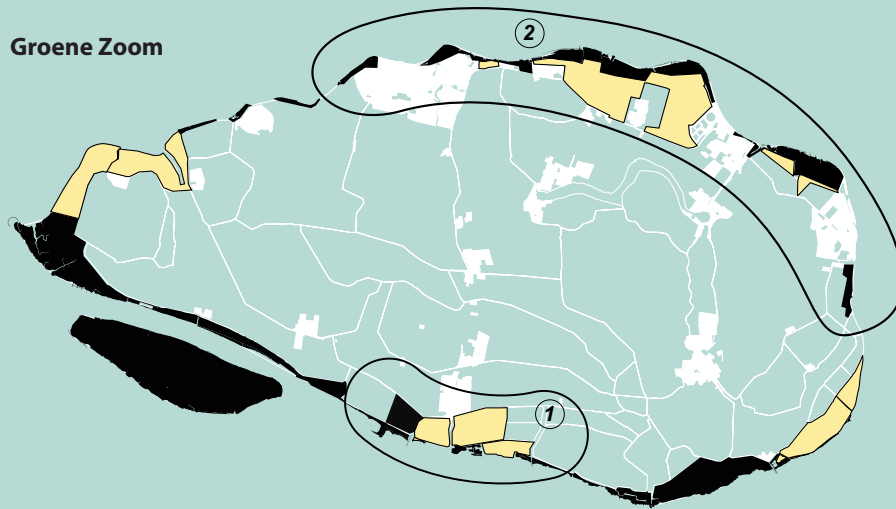
1. Icoonproject oost-westas 's-Gravendeel-Piershil

Hier gaat het om de ontwikkeling van een aantrekkelijke fietsroute over de dijk door de Zuidrand, met daaraan gekoppeld diverse recreatieve voorzieningen: minicamping, theehuis, cultuurlandgoed, dijkhutten etc. Maatregelen zijn nodig voor het terugdringen van doorgaand verkeer en het verbeteren van de beeldkwaliteit. Het lokale projectinitiatief Duik in de Dijk in Zuid-Beijerland zou een voorbeeldproject kunnen zijn. Trekker van dit project is de regio. Het project is voorzien voor de korte termijn.

2. Icoonproject noord-zuidas Oud-Beijerland-Numansdorp

Hier gaat het om de ontwikkeling van een aantrekkelijke fietsroute tussen de dichtbevolkte Noordrand en de toeristische Zuidrand, via de Stougjesdijk en het oude havenkanaal van Klaaswaal. Maatregelen zijn nodig voor het terugdringen van doorgaand verkeer en het verbeteren van de beeldkwaliteit. Bijzondere historische elementen langs de route worden hersteld en herkenbaar gemaakt. Trekker van dit project is de regio. Het project is voorzien voor de lange termijn.

C. Groene Zoom

Doel: ontwikkeling van een aaneengesloten zone van natuur- en recreatiegebieden om de Hoeksche Waard (een groengordel van 85 km lang om het hele eiland).

1. Icoonproject Nautisch Centrum Numansdorp

Voor dit project is al een Masterplan opgesteld. Trekker van dit project is de gemeente Cromstrijen. Het project is voorzien voor de korte termijn.

2. Icoonproject Regiopark Noordrand

Dit project is gericht op de aaneenschakeling van bestaande en geplande groengebieden in de Noordrand tot een samenhangend Regiopark. Dit is mede bedoeld voor het verbeteren van de recreatieve uitloopmogelijkheden voor de bewoners van Oud-Beijerland, de grootste kern in de Hoeksche Waard. Maatregelen zijn onder meer de aanleg van fiets- en wandelpaden, de aanleg van extra voorzieningen (golfbaan, horeca, uitzichtspunten etc.), stimulering van 'stadslandbouw' (verkoop aan huis, kinderboerderijen, zorgboerderijen, maneges), promotie en stroomlijning van het beheer. Trekker van dit project is de regio, samen met HWL, Waterschap en gemeenten. HWL is beoogd eindbeheerder van de natuurgebieden in het Regiopark. Het project kan op korte termijn beginnen, maar zal een lange doorlooptijd hebben omdat onderdelen gefaseerd uitgevoerd zullen worden.

D. Landbouwontwikkeling

Doel: stimuleren van duurzame landbouw en vergroting van de biodiversiteit en recreatieve waarde van het agrarisch gebied (onder meer circa 800 km bloemrijke agroranden).

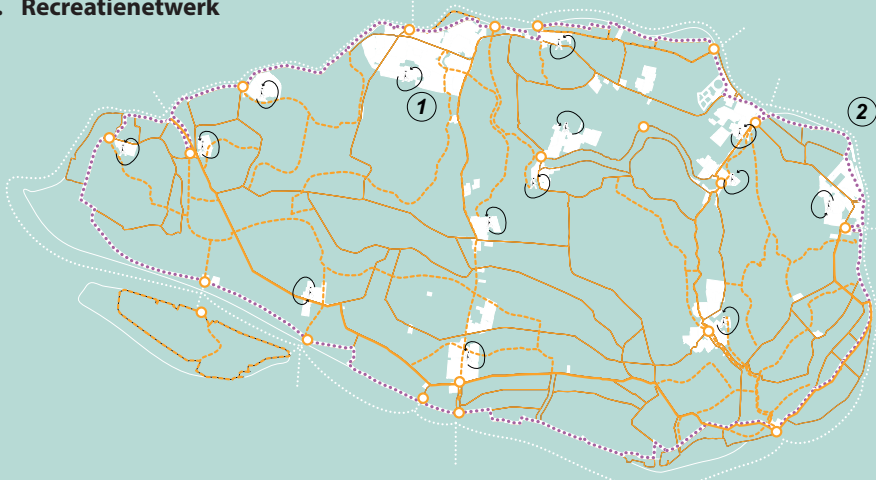
1. Icoonproject bloemrijke agroranden

Dit is een project in het kader van de 'functionele agrobiodiversiteit'. De bestaande regeling voor de vergoeding van het agrorandenbeheer zou voortgezet en uitgebreid moeten worden. Financiering kan deels vanuit het (inter)nationale biodiversiteitsbeleid, deels vanuit het Regiofonds. Trekker van dit project is het LTO en de agrarische natuurvereniging Rietgors.

2. Icoonproject herstructurering glastuinbouw

Dit project is gericht op de sanering van verspreid voorkomende kassen in kwetsbare open gebieden of aan kleinschalige, groene dijken. Om voldoende toekomstperspectief te bieden aan levenskrachtige bedrijven die door willen groeien, zullen een of meerdere concentratiegebieden voor glastuinbouw worden aangewezen. Dit vraagt om een regionale afweging en een regionale uitvoeringsstrategie. Er is reeds een Plan van Aanpak voor opgesteld. Het project kan op korte termijn starten, met nader onderzoek.

E. Recreatienetwerk

Doel: aanleg regionaal netwerk van fiets- en wandelpaden, ruitpaden en kanoroutes met ondersteunende voorzieningen.

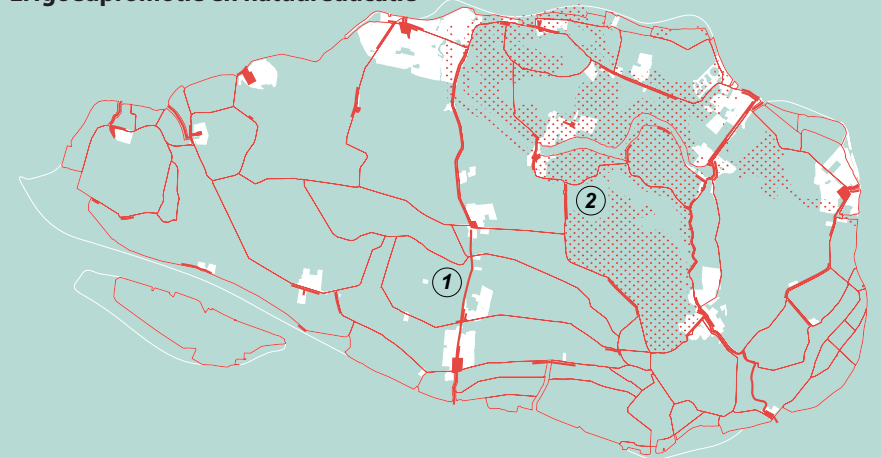
1. Icoonproject dorpsrondjes

De dorpsrondjes zijn vooral bedoeld voor de inwoners van de Hoeksche Waard. De aanleg van dorpsrondjes kan via de Provinciale regeling voor 'boerenlandpaden' (50% financiering door de Provincie, 50% door de regio). Op basis van die regeling kunnen boeren een vergoeding krijgen als zij hun land openstellen voor wandelaars. Trekker van dit project is de regio, in samenwerking met LTO, HWL en afzonderlijke boeren. Het project is voorzien voor de korte termijn.

2. Icoonproject fietsrondje om de waard

De aanleg van een doorgaande fietsroute om de hele Hoeksche Waard is belangrijk voor de beleving van het eilandkarakter en voor de toeristische 'branding' van het Nationaal Landschap. Via toeristische veerpontjes zijn aansluitingen te maken op recreatieve routestructuren in de omgeving. In het Provinciaal Fietspadenplan zijn al diverse fietsschakels opgenomen, echter pas voor de periode 2012-2016 en nog zonder harde financiering. De regio is trekker van dit project. De organisatie van een wielerronde om de Hoeksche Waard kan de afsluiting zijn van het project.

F. Erfgoedpromotie en natuureducatie

Doel: behoud en beheer van monumenten en historische landschapselementen en deze beter benutten voor de ruimtelijke ontwikkeling en de toeristische profilering van de regio.

1. Icoonproject regionaal beleidskader cultuurhistorie

De cultuurhistorie is een belangrijke drager van de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap. Dit icoonproject is gericht op inventarisatie van bestaande cultuurhistorische en archeologische elementen en op het formuleren van beleidsregels hoe hier in ruimtelijke plannen mee om moet worden gegaan. Hierbij kan het gaan om historische gebouwen en landschapselementen, maar ook om verkavelingspatronen, waardevolle zichtlijnen en ondergrondse bewoningssporen. De regio wil het behoud en herstel van dergelijke elementen actief stimuleren, middels een bijdrage uit het op te richten Regiofonds. Het project kan op korte termijn starten. Trekker is de CHW, daarnaast zijn onder meer RACM, provincie en de Erfgoedkoepel betrokken.

2. Icoonproject archeologie Oude Maas / Grote Waard

Vergelijkbaar met het Limesproject voor de Oude Rijn, zou een apart project gestart kunnen om de waardevolle archeologische sporen van de Oude Maas en de Grote Waard beter zichtbaar te maken in het landschap en door te laten werken in ruimtelijke plannen. Trekker is de regio, in samenwerking met de Erfgoedkoepel en de Stichting Archeologie Hoeksche Waard.

G. Infrastructuur

Doel: betere externe en interne bereikbaarheid, grotere veiligheid en leefbaarheid.

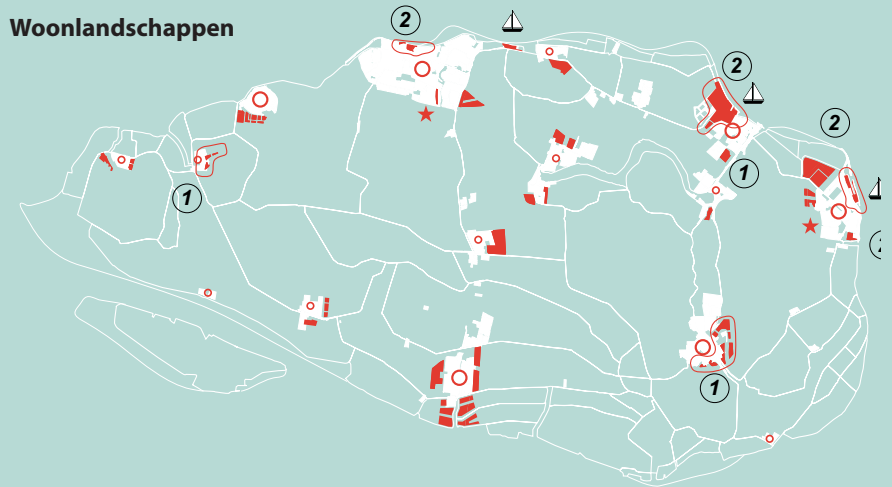
1. Icoonproject inpassing A4-Zuid

Het gaat hier niet alleen om de landschappelijke inpassing, maar ook om de afstemming met de gebiedsontwikkeling en het regionale wegennet. In het kader van PMZ wordt gewerkt aan een publiek convenant waarin de ruimtelijke randvoorwaarden en doelen zijn vastgelegd. Uitgangspunt is dat 15% van de normale investeringskosten van de weg worden bestemd voor landschappelijk inpassing en gebiedsontwikkeling. De regio is trekker van dit project. De voorbereiding is feitelijk al begonnen, maar voor het vervolg zal een apart Plan van Aanpak opgesteld moeten worden. De uitvoering is voorzien voor de lange termijn.

2. Icoonproject regionale rondweg

De haalbaarheid en de wenselijkheid van een regionale rondweg zullen nader onderzocht en afgewogen worden in het kader van het Regionaal Verkeer- en Vervoersplan. Als gekozen wordt voor een dergelijke oplossing kan dit een iconproject voor de regio worden. Daarbij gaat het om een optimaal verkeerskundig ontwerp, om een goede afstemming op alle ruimtelijke ontwikkelingen en om een afgewogen landschappelijke inpassing. Trekker is het waterschap, in samenwerking met de regio en de betrokken gemeenten.

H. Woonlandschappen

Doel: landschappelijke inpassing en kwaliteitsborging dorpsuitbreidingen en ontwikkeling onderscheidende woonmilieus.

1. Icoonproject dorps wonen

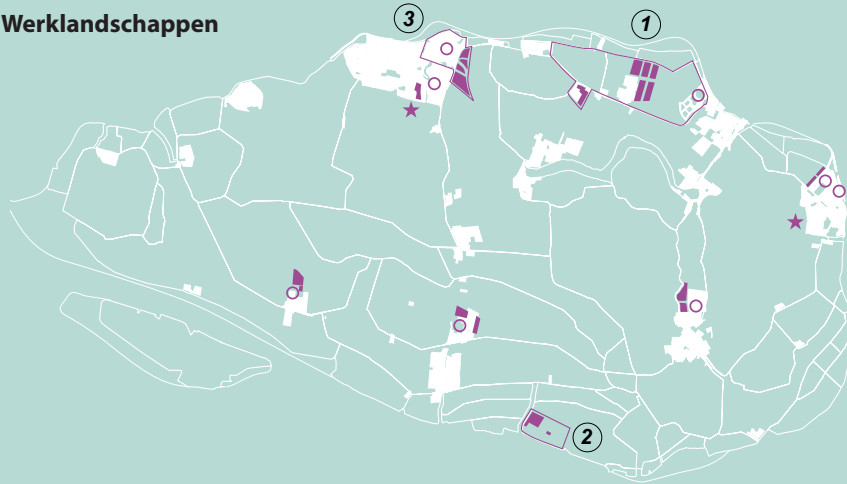
Dit project is gericht op de toepassing van de gepresenteerde 'inrichtingsprincipes' in een aantal pilotprojecten, die als testcase en als voorbeeld kunnen dienen voor de aanpak in andere kernen. Drie pilotprojecten zijn geselecteerd: de 'wijk van je leven' in Puttershoek, 'wonen aan de kreek' in Piershil en 'vensters op het landschap' in Strijen. Het gaat om de uitwerking van concrete stedenbouwkundige plannen en van bijbehorende uitvoerings- en financieringsstrategieën. Trekkers zijn de betrokken gemeenten.

2. Icoonproject stedelijke waterfronten

De ontwikkeling van hoogwaardige stedelijke waterfronten in de Noordrand is van regionaal belang voor de profilering van het Nationaal Landschap. Het zijn de tegenhangers van de 'toeristische' waterfronten in de Zuidrand en voegen een specifiek woon-, werk- en recreatiemilieu toe aan de Hoeksche Waard. Het gaat hier om ingrijpende transformatieprojecten met een lange doorlooptijd. De transformatie van de dorpshaven van Oud-Beijerland is al ver gevorderd, Suikerunie en HKS komen op termijn aan bod. Trekkers zijn de betrokken gemeenten. Voor de financiering zal een zekere component woningbouw nodig zijn.

I. Werklandschappen

Doel: landschappelijke inpassing en kwaliteitsborging nieuwe bedrijventerreinen en ontwikkeling onderscheidende werkmilieus.

1. Icoonproject Regionaal Bedrijventerrein

Dit project is gericht op de ontwikkeling van het regionale bedrijventerrein tot een 'ikoon' voor een duurzaam bedrijventerrein in een Nationaal Landschap. Bijzondere aandachtspunten zijn duurzame energie, duurzaam waterbeheer, biodiversiteit (op het schaalniveau van het gebouw, de openbare ruimte en het landschap), de landschappelijke inbedding en de ontsluiting. Ook de transformatie van het Suikerunieterrein en de eventuele plaatsing van windturbines maken deel uit van het project: het gaat feitelijk om de ontwikkeling van een regionaal werklandschap in de Noordrand van de Hoeksche Waard. Trekker van dit project is de regio, in samenwerking met gemeente Binnenmaas.

2. Icoonproject TNO Numansdorp

Als 'innovatief kenniscentrum' op een bijzondere plek 'aan de Delta' heeft ook de TNO-vestiging een (boven)regionale uitstraling. Bijzondere aandacht is nodig voor de architectonische kwaliteit, de landschappelijke inpassing en de ontsluiting. Hier loopt een MER-procedure voor. Trekker van het project is de gemeente Cromstrijen.

3. Icoonproject Oud-Beijerland Noordoost

De noordoostrand van Oud-Beijerland kan doorontwikkeld worden tot een 'gemengde economische zone' van regionaal belang. De ontwikkeling van dergelijke zones is een prioriteit uit het Actieprogramma Ruimte voor Economie van de Provincie Zuid-Holland. Trekker van het project is de gemeente Oud-Beijerland.

Deze drie icoonprojecten zijn gekozen omdat ze een grote uitstraling hebben op het Nationaal Landschap en omdat hier bijzondere uitdagingen liggen voor de inpassing, de vormgeving en de duurzaamheid. Ook vertegenwoordigen ze specifieke, onderscheidende werkmilieus, die elkaar op regionale schaal kunnen versterken. Een heldere segmentering van het type bedrijven is onderdeel van het 'icoonproject', waarbij uitgangspunt is dat er geen onderlinge concurrentie is tussen de bedrijventerreinen.

6

Uitvoering

Daadkracht en flexibiliteit

Dit hoofdstuk vormt het raamwerk voor het feitelijke uitvoeringsprogramma. In 'sturingsfilosofie' wordt ingegaan op de wijze van sturing en de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de verschillende overheden en andere betrokken partijen. Planologische doorwerking gaat in op juridische aspecten en de relatie met andere planvormen (streekplan, gemeentelijke structuurplannen, bestemmingsplannen).

Voor de financiering van de uitvoering is het in te stellen regiofonds een belangrijk middel. De resultaten van de lopende uitwerking worden verwerkt in dit hoofdstuk. Daarnaast wordt ingegaan op

de inzet van diverse subsidieregelingen en andere vormen van rood-voor-groen en op de maatschappelijke kosten en baten (op basis van de uitgevoerde MKBA) van investeringen in landschap.

De precieze reikwijdte van het uitvoeringsprogramma moet nog bepaald worden, maar gestreefd wordt naar het benoemen van strategische uitvoeringsprojecten waar de regio zich verantwoordelijk voor voelt. Het gaat primair om projecten van regionaal belang, dat wil zeggen projecten met een gemeentegrensoverschrijdend karakter of een regionale uitstraling.

6.1 Sturingsfilosofie

De Structuurvisie biedt het ruimtelijk kader voor de sturing van gewenste ontwikkelingen en voor de toetsing van nieuwe plannen en initiatieven die zich aandienen bij de regio. Op basis van het Ruimtelijk Plan zal een uitvoeringsprogramma worden opgesteld, met daarin een aantal strategische projecten voor de ontwikkeling van de regio. De Structuurvisie is zowel taakstellend als kaderstellend. Het uitvoeringsprogramma maakt een integraal onderdeel uit van de Structuurvisie, maar zal wel regelmatig geactualiseerd worden om optimaal in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen en kansen. Voor de woningbouw en de ontwikkeling van bedrijventerreinen zullen als uitwerking van de Structuurvisie aparte programmeringsafspraken worden gemaakt.

Accent op uitvoering

In de sturingsfilosofie van de regio ligt het accent op de uitvoering. We willen ons actief inzetten voor integrale gebiedsontwikkeling en zullen daar als regio het voortouw in nemen: de 'icoonprojecten' geven aan waar onze prioriteiten liggen. Daarnaast zullen we initiatieven van derden die bij kunnen dragen aan de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit stimuleren en ondersteunen. In alle gevallen is integrale gebiedsontwikkeling een kwestie van goede samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. Daarom ligt in het Ruimtelijk Plan de nadruk op het aangeven van ontwikkelingskansen en het benutten van mogelijkheden voor functiecombinaties. Liever dan beperkingen en verbodsbepalingen te formuleren, die er in de praktijk vaak toe leiden dat op zich goede initiatieven

in de kiem worden gesmoord, willen we partijen uitdagen om actief mee te werken aan de ruimtelijke ontwikkeling en om zelf met creatieve ideeën te komen. Liever dan onze ambities op voorhand te laten inperken door de beschikbare budgetten, die altijd tekort schieten, willen we extra geldbronnen aanboren en nieuwe financieringsconstructies inzetten. De aangegeven 'inrichtingsprincipes' geven een aantal spelregels aan, maar zijn vooral bedoeld om te inspireren. We zijn ervan overtuigd dat met een 'ontwikkelingsgerichte' benadering meer resultaten te boeken zijn, dan met een puur 'regulerende' aanpak. We zijn ons ervan bewust dat dit een andere en bredere rol voor de regio met zich meebrengt: als 'regisseur van gebiedsprocessen', maar ook als 'partner in ontwikkeling'. De nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening biedt extra mogelijkheden voor een dergelijke dynamische planningsbenadering en is juist bedoeld om de verstarring in regelgeving tegen te gaan. Het Regiofonds is een onontbeerlijk instrument om daadwerkelijk inhoud te kunnen geven aan onze nieuwe rol: hiermee kunnen we meer dan in het verleden actief sturen op investeringen in de ruimtelijke kwaliteit.

Kernkwaliteiten leidend

Natuurlijk staat of valt een ontwikkelingsgerichte benadering bij een scherpe definiëring van de te behouden en te versterken ruimtelijke kwaliteiten. Als Nationaal Landschap en als pilotgebied voor biodiversiteit hebben we hierin een extra verantwoordelijkheid. Daarom zijn de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap in de Structuurvisie heel concreet in beeld gebracht en samengevat in een 'kwaliteitszoning'. Deze 'kwaliteitszoning' zal als toetsingskader gebruikt worden bij alle nieuwe ontwikkelingen en is tevens de onderlegger voor het Ruimtelijk Plan. Met de

kaart 'landschappelijke hoofdstructuur' zijn de kernkwaliteiten stevig verankerd in het ruimtelijk beleid. In diverse 'icoonprojecten' zijn specifieke ontwikkelingsopgaven benoemd voor versterking van deze kernkwaliteiten en voor vergroting van de biodiversiteit. En ook voor de begrenzing van de rode contouren en de verdere uitwerking van uitbreidingsplannen zijn de kernkwaliteiten leidend. De contouren zijn zodanig gekozen dat een goede landschappelijke inpassing van nieuwe woongebieden en bedrijventerreinen mogelijk is en dat koppelingen gemaakt kunnen worden met de inrichting van de landschappelijke hoofdstructuur. We nemen onze verantwoordelijkheid voor het Nationaal Landschap en voor de biodiversiteit zeer serieus. Dit betekent wel dat extra middelen nodig zijn om deze verantwoordelijkheid te kunnen waarmaken: forse investeringen zijn gemoeid met bijvoorbeeld de ontwikkeling van kreken en dijken en het beheer van waardevolle open gebieden, maar ook met de gewenste landschappelijke inpassing van nieuwe woongebieden en bedrijventerreinen. Het Regiofonds is hiervoor belangrijk, maar ook Provincie, Rijk en Europa zullen een bijdrage moeten leveren. De regio kan het niet alleen.

6.2 Planologische doorwerking

De Structuurvisie is een afspraak tussen de gemeenten onderling en is feitelijk niet bindend voor derden. Voor de planologische doorwerking zal de Structuurvisie eerst vertaald moeten worden in gemeentelijke bestemmingsplannen. De nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening verandert hier weinig aan, maar kent wel een wettelijke status toe aan het instrument 'structuurvisie'. De Planologische

Kernbeslissing, het Streekplan en het Structuurplan komen in de nieuwe wet te vervallen. In de plaats hiervan komen structuurvisies. Rijk en provincies kunnen eigen structuurvisies opstellen, voor gemeenten is dit verplicht. Tussen deze structuurvisies bestaat geen hiërarchie. Zij zijn alleen bindend voor de vaststellers ervan en functioneren met name als een intern sturingsinstrument. In een structuurvisie dienen de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkelingen, de hoofdlijnen van het toekomstig ruimtelijk beleid alsook de wijze van uitvoering hiervan te worden opgenomen. In de nieuwe wet worden verder geen specifieke eisen gesteld aan inhoud, vorm of procedure. Het bestemmingsplan blijft het centraal normstellend instrument met binding voor zowel overheid als burger.

De Structuurvisie Hoeksche Waard is een intergemeentelijke structuurvisie en past binnen de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening. De Structuurvisie geeft de gezamenlijke visie van de vijf betrokken gemeenten op de ruimtelijke ontwikkeling van de regio en bevat een gezamenlijk uitvoeringsprogramma. Na vaststelling is de Structuurvisie bindend voor de betrokken gemeenten. Voor de afzonderlijke gemeenten vormt de Structuurvisie het richtinggevend kader voor de uitwerking van gemeentelijke bestemmings- en uitvoeringsplannen en een waarborg voor een goede onderlinge afstemming van deze plannen. Voor de programmatische invulling van de woningbouwopgave en de ontwikkeling van bedrijventerreinen -binnen de ruimtelijke kaders van de Structuurvisie- zullen nadere afspraken worden gemaakt in het kader van de Regionale Woonvisie en de ontwikkeling van een Regionale Kantoren- en Bedrijvenstrategie. Gemeenten kunnen ervoor kiezen om voor hun eigen grondgebied of delen daarvan

een eigen structuurvisie vast te stellen, als uitwerking van de intergemeentelijke structuurvisie.

6.3 Financiering en Regiofonds

Financiering

Voor de financiering van de benodigde ruimtelijke investeringen en met name van de projecten uit het uitvoeringsprogramma zal een beroep worden gedaan op diverse middelen. Een deel zal uit de algemene middelen komen, een deel zal door de markt gefinancierd worden. In veel gevallen zal een combinatie aan de orde zijn in de vorm van publiek-private samenwerking. In het uitvoeringsprogramma zal inzichtelijk worden gemaakt hoe de financiering wordt geregeld en zal een nadere planeconomische toets van de opgenomen projecten worden uitgevoerd. Op dit moment kan al geconstateerd worden dat de beschikbare overheidssubsidies onvoldoende zijn om alle ambities te realiseren. Dat betekent enerzijds dat er in het uitvoeringsprogramma keuzen gemaakt zullen moeten worden welke projecten wel en welke niet opgenomen worden en anderzijds dat een extra inzet nodig is op het binnenhalen van extra overheidssubsidies en extra bijdragen uit de markt. Uit de uitgevoerde maatschappelijke kosten-batenanalyse van de groenblauwe dooradering is gebleken dat investeringen in het landschap zich indirect terugverdienen in bijvoorbeeld de toename van de waarde van het onroerend goed en toenemende bestedingen in de toeristische sector. In macro-economisch opzicht zijn dergelijke investeringen dus absoluut verantwoord, probleem is alleen dat de baten moeilijk te kapitaliseren zijn. Het Regiofonds kan hier voor een deel een oplossing

voor bieden (zie volgende alinea). Maar ook een extra bijdrage van Provincie, Rijk en Europa ligt voor de hand. De Structuurvisie geeft immers uitwerking aan diverse beleidsprogramma's van de hogere overheden en heeft dus ook een bovenregionaal belang. Gedacht kan worden aan het Nationaal Landschap, biodiversiteit, Snelwegpanorama A29, het Deltaprogramma uit de Nota Ruimte, Nationaal Bestuursakkoord Water, Kaderrichtlijn Water, Habitat- en Vogelrichtlijn, duurzame energie, mobiliteitsbeleid (o.a. de inpassing van de A4-Zuid, maar ook de ontwikkeling van OV-transferia). Niet alleen de eigen inwoners, maar ook de inwoners van de omliggende stedelijke gebieden en toeristen uit binnen- en buitenland profiteren van de kwaliteiten van de Hoeksche Waard als Nationaal Landschap. Voor veel projecten zal sprake zijn van co-financiering, waarbij de regio een deel inbrengt (bijvoorbeeld uit het Regiofonds) en andere overheden ook een deel. Omdat co-financiering vaak een voorwaarde is voor het verkrijgen van subsidies is het Regiofonds dus ook belangrijk om extra middelen voor de uitvoering te kunnen aantrekken: het zogenaamde multipliereffect.

Regiofonds

Door middel van een Regiofonds dragen de samenwerkende gemeenten bij aan de ontwikkeling op regionaal niveau. In een overeenkomst tussen de gemeenten is de oprichting en in standhouding van het regiofonds vastgelegd. Uitgangspunt is dat de onderscheiden gemeenten een vaste bijdrage (naar inwonertal) en een variabele bijdrage (gekoppeld aan rode ontwikkelingen) afdragen aan een gezamenlijk fonds. De vaste bijdrage zal in eerste aanleg worden ingezet voor activiteiten op het gebied van beheer en onderhoud. De variabele bijdrage zal met

name worden aangewend voor activiteiten die samenhangen met de aanleg van de in het uitvoeringsprogramma opgenomen projecten. Dit laatste hangt samen met de juridische basis voor deze (variabele) bijdrage. Deze juridische basis ligt in de Grondexploitatiewet die als onderdeel van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening samen met deze wet in werking zal treden. Deze wet voorziet niet in verhaal van kosten voor beheer en onderhoud. Voor de variabele bijdrage streven de gemeente bij het vormgeven aan (rode) gebieds- en/of opstalontwikkeling naar vrijwillig kostenverhaal omdat dit de meeste ruimte biedt tot verhaal van kosten. Daarnaast zal indien noodzakelijk ook gebruikt worden gemaakt van de mogelijkheden die de Grondexploitatiewet biedt van gebonden kostenverhaal. Het Regiofonds is voor de gemeenten verplicht. De 'rode' ontwikkelingen die bijdrage aan het regiofonds zijn onder andere alle nieuwe woningbouw, bedrijventerreinen, kasbouw, recreatiewoningen, windmolens en UMTS- en hoogspanningsmasten. De uitgaven die ten laste van het regiofonds worden gedaan worden moeten bestemd zijn voor de in het uitvoeringsprogramma opgenomen projecten. De samenhang tussen de 'rode' ontwikkelingen die bijdrage aan het regiofonds en de projecten die opgenomen zijn in het uitvoeringsprogramma blijkt uit de Structuurvisie. Het uitvoeringsprogramma wordt elke 5 jaar opnieuw opgesteld. Na opstelling van het uitvoeringsprogramma zal de hoogte van de bijdrage van de rode ontwikkelingen worden vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de financieel economische draagkracht van de rode ontwikkelingen. Het uitvoeringsprogramma zal jaarlijks worden geactualiseerd.

6.4 Vervolgonderzoek en wettelijke toetsen

In de Structuurvisie zijn de ruimtelijke kaders vastgelegd voor nadere onderzoeksprojecten en programmatische uitwerkingen in de verschillende sectorale beleidsvelden of voor nadere afwegingen voor specifieke ruimtelijke vraagstukken.

Sectorale trajecten

Belangrijke sectorale trajecten op regionaal schaalniveau zijn:

- Regionale Agenda Samenleving
- Regionale Woonvisie
- Regionale Kantoren- en Bedrijvenstrategie en Sociaal-Economische Visie
- Regionale Welstandsnota
- Regionaal Verkeer- en Vervoersplan
- Regionale Analyse Externe Veiligheid (Milieudienst Zuid-Holland Zuid)
- Actualisering Waterstructuurplan (Waterschap Hollandse Delta)
- Regionaal Wegenbeleidsplan (Waterschap Hollandse Delta)

Deze trajecten lopen al of worden op korte termijn gestart. De afstemming met de Structuurvisie is een belangrijk aandachtspunt. De Structuurvisie is leidend als het gaat om de ruimtelijke kaders, de verschillende sectorplannen zijn leidend als het gaat om de programmatische en technische uitwerking.

Ruimtelijke uitwerkingen

Nadere ruimtelijke afwegingen op regionaal schaalniveau zijn nodig voor de volgende vraagstukken:

- de haalbaarheid en de locatiekeuze voor de plaatsing van grote windturbines
- de haalbaarheid en de locatiekeuze voor de aanleg van een regionale energie-installatie voor biovergisting of biovergassing
- de haalbaarheid en de locatiekeuze voor een of meerdere concentratiegebieden voor glastuinbouw of alternatieve oplossingen voor de sanering van verspreid glas op kwetsbare locaties
- de inpassing van de A4-Zuid
- de vormgeving van het regionale wegennet
- de mogelijkheden voor nieuwe woonbebouwing in het landelijk gebied en met name aan de verschillende dijken, in relatie tot de specifieke kwaliteiten en ontwikkelingsmogelijkheden van de betreffende dijken.

Voor deze vraagstukken zijn of worden vervolgonderzoeken gestart. De uiteindelijke keuzen kunnen als een herziening of uitwerking van de Structuurvisie worden vastgelegd. In ieder geval zal een uitwerking worden opgesteld voor de noordrand, waarin invulling wordt gegeven aan het nagestreefde Regiopark en een nadere afweging en afstemming zullen plaatsvinden van de verschillende ruimtelijke opgaven in dit gebied.

Wettelijke toetsen

De Structuurvisie zal moeten voldoen aan de vereisten die daar op grond van de Wro en de Milieu- en Natuurwetgeving aan worden gesteld. Daarom is het ontwerp Ruimtelijk Plan voorgelegd aan daartoe bevoegde instanties. Er

zijn een juridische toets, een watertoets en een milieutoets uitgevoerd. De conclusies worden hier kort samengevat.

In de watertoets door het Waterschap Hollandse Delta is gesteld dat de sturende rol van water onvoldoende zichtbaar is gemaakt in het Ontwerp Ruimtelijk Plan. De rol van het water is in deze aangepaste versie van het Ruimtelijk Plan verduidelijkt.

Volgens de juridische toets voldoet de Structuurvisie aan de vereisten van de nieuwe Wro. Hiervoor is onder meer van belang dat maatschappelijke organisaties en burgers zijn betrokken bij de planvorming. Er was nog onduidelijkheid over de eventuele noodzaak van een plan-mer. Dit hangt ervan af of in de Structuurvisie nieuwe kaders voor verplichte activiteiten worden vastgesteld. Dat is echter niet het geval. Voor de besluitvorming over mogelijke verplichte activiteiten, zoals de plaatsing van windturbines of de aanleg van een concentratiegebied voor glastuinbouw, zullen nadere uitwerkingen plaatsvinden.

In de milieutoets zijn diverse aandachtspunten voor het vervolgtraject benoemd, maar zijn op Structuurvisieniveau geen strijdigheden geconstateerd. Voor wat betreft de Natura 2000 gebieden wordt geconstateerd dat er geen overlap is met de rode contouren, maar dat ze soms wel aan elkaar grenzen. Omdat nog geen beheerplannen zijn vastgesteld voor de Natura 2000 gebieden is er nog geen formeel toetsingskader voor de beoordeling van externe effecten.

Uiteraard zullen bij verdere planuitwerkingen alle benodigde procedures doorlopen worden. Genoemde toetsen

Jongerendebat

Ook jongeren hebben meegedacht over de toekomst van de Hoeksche Waard. Op 15 mei 2008 is in de raadszaal van de gemeente Oud-Beijerland een jongerendebat gehouden. Leerlingen van de Willem van Oranjeschool, de Regionale Scholengemeenschap Hoeksche Waard en het Wellantcollege hebben zich gebogen over belangrijke vragen. Hoe denken ze over de Hoeksche Waard nu? Hoe zien ze de toekomst? Blijven ze hier wonen? Denken ze dat er werk voor hen zal zijn? Duidelijk was dat de regionale jeugd zeer betrokken is bij zijn omgeving en uitgesproken ideeën heeft over wat er kan verbeteren. Men was het erover eens dat er meer te doen zou moeten zijn voor jongeren. Voorbeelden werden genoemd van een podium, waar toneel- en muziekgroepen uit de streek kunnen optreden, en een non-profit café, waarvan de opbrengst ten goede komt aan de Derde Wereld. Sommigen vonden dat er aparte voorzieningen voor jongeren moesten zijn, zodat je minder snel overlast aan anderen bezorgt, sommigen wilden juist meer gemengde evenementen, zodat er voor jong en oud wat te beleven is. Men vindt de Hoeksche Waard over het algemeen een prettig gebied om op te groeien en velen willen er best blijven wonen, maar dan moeten er wel geschikte woningen en voldoende banen zijn. Wat woningen betreft is er nu weinig keus. Als je gaat studeren moet je of bij je ouders blijven wonen of verhuizen naar de grote stad. Betaalbare jongerenwoningen in de regio zouden een oplossing zijn. En ook het openbaar vervoer kan nog veel beter: bijvoorbeeld gratis streekvervoer of het doortrekken van de metro naar de

Hoeksche Waard. Wat werken betreft kijken de meesten verder dan de Hoeksche Waard. 'Ik weet nog niet wat ik wil worden, dus ik weet ook nog niet of ik hier blijf wonen'. Een groot bedrijventerrein zien de meeste leerlingen niet zitten, maar wel bijvoorbeeld extra werkgelegenheid in het toerisme. Dat past beter bij het groene karakter van de Hoeksche Waard.

Het debat wordt afgesloten met de vraag of men volgend jaar weer mee zou willen discussiëren over een toekomst in de Hoeksche Waard. Hierop antwoordden alle aanwezigen met een volmondig 'ja'. Voorzitter van het debat, wethouder Van Hemert van de gemeente Oud-Beijerland was verheugd over het hoge kennisniveau en de grote betrokkenheid van de leerlingen. Veel van de ideeën sluiten goed aan bij de Structuurvisie. Twee ideeën werden extra beloond: het idee voor een non-profit café van Sofia Katib van de Willem van Oranjeschool en het idee voor een regionaal opvanghuis voor 'thuis-arme' kinderen van Belle van Roon van het Wellant College.

vervangen niet de afwegingen die op lokale schaal nog gemaakt moeten worden.

Ruimtelijke toets

Om te waarborgen dat bij de uitwerking van concrete plannen voldoende rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten van het landschap zal de reguliere welstandstoetsing op basis van de Regionale Welstandsnota worden uitgebreid tot een integrale ruimtelijke toets, waarbij ook de landschappelijke inpassing en eventuele compensatiemaatregelen betrokken worden.

6.5 Uitvoeringsprogramma

Als uitwerking van het Ruimtelijk Plan en als integraal onderdeel van de Structuurvisie zal een uitvoeringsprogramma voor de komende vijf jaar worden opgesteld. De uitvoering zal worden gemonitord en het uitvoeringsprogramma zal jaarlijks worden geactualiseerd. In het uitvoeringsprogramma worden projecten van regionaal belang opgenomen. Het laat dus onverlet de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van lokale projecten. De selectie van projecten van regionaal belang is de eerste stap in het opstellen van het uitvoeringsprogramma. Het uitvoeringsprogramma is onderverdeeld in 9 deelprogramma's, waaronder verschillende projecten vallen. Naast de 'icoonprojecten', zoals gepresenteerd in paragraaf 5.3, zijn ook reeds lopende en andere voorgenomen projecten opgenomen in het uitvoeringsprogramma. De icoonprojecten onderscheiden zich doordat ze het meest representatief zijn voor het betreffende deelprogramma

en doordat ze het meest duidelijk het regionale belang vertegenwoordigen.

De gepresenteerde projectenlijst is te zien als een groslijst. De projectenlijst is niet limitatief. Bij de jaarlijkse herziening van het uitvoeringsprogramma kunnen projecten worden toegevoegd, voor zover aansluitend bij een van de deelprogramma's. Ook kunnen projecten afvallen, mocht

blijken dat er onvoldoende draagvlak voor is of de financiering niet rond te krijgen is.

In het kader van het uitvoeringsprogramma zal een globale planeconomische toets worden uitgevoerd en zal nader worden ingegaan op de fasering en de uitvoeringsorganisatie. Mogelijke financieringsvormen zijn binnenplanse verevening (rood-voor-groen, ruimte-voor-ruimte,

	Trekker	Planvorming	Uitvoering	Status
A. Kreekontwikkeling				
1. Icoonproject Binnenbedijkte Maas	Ws. HD	2005-2015	2015-2030	in voorbereiding
2. Icoonproject Kreekverbinding Piershil-Numansdorp	CHW	2005-2015	2015-2030	nieuw
3. Vlietproject	CHW	2005-2015	2005-2015	in uitvoering
4. PEHS en ecologische verbindingen	Provincie	2005-2015	2005-2030	in uitvoering
5. Krekenbeheerplan	Groenbeheer	2005-2015	2005-2030	nieuw
B. Dijkontwikkeling				
1. Icoonproject toeristische oost-westas 's-Gravendeel-Piershil	CHW	2005-2015	2005-2015	nieuw
2. Icoonproject historische noord-zuidas Oud-Beijerland-Numansdorp	CHW	2005-2015	2015-2030	nieuw
3. Historische noord-zuidas Puttershoek-Strijensas	CHW	2015-2030	2015-2030	nieuw
4. Dijkversteving	Ws. HD	2005-2015	2005-2015	in voorbereiding
5. Dijkenbeheerplan	Groenbeheer	2005-2015	2005-2030	in voorbereiding
C. Groene Zoom				
1. Icoonproject Nautisch Centrum Numansdorp	Cromstrijen	2005-2015	2005-2030	in voorbereiding
2. Icoonproject Regiopark Noord	CHW	2005-2015	2005-2030	nieuw
3. Recreatie- en natuurontwikkeling 'Swaneblake'	Korendijk	2005-2015	2015-2030	in voorbereiding
4. Recreatie- en natuurontwikkeling Strijensas/Mariapolder	Strijen	2015-2030	2015-2030	nieuw
D. Landbouwontwikkeling				
1. Icoonproject bloemrijke agroranden	Ws. HD/Rietgors	2005-2015	2005-2030	in uitvoering
2. Icoonproject reconstructie glastuinbouw	CHW	2005-2015		in voorbereiding
3. Precisielandbouw	LTO	2005-2015	2005-2030	in uitvoering
4. Erfbeplanting	Groenbeheer	2005-2015	2005-2030	in uitvoering

integrale gebiedsvelop), een bijdrage uit het Regiofonds en subsidies en andere externe bronnen. Per project zal onderzocht worden welke vormen van toepassing zijn. Binnenplanse verevening is mogelijk door binnen integrale gebiedsprojecten winstgevende functies te combineren met publieke investeringen.

Bij de afweging van de inzet van middelen uit het Regiofonds zullen de projecten worden getoetst aan de volgende criteria:

- bijdrage aan de biodiversiteit en de duurzaamheid
- bijdrage aan de kernkwaliteiten van het landschap
- bijdrage aan de leefbaarheid en het welzijn
- bijdrage aan de economische vitaliteit
- investerings- en exploitatiekosten

- aanvullende financieringsmogelijkheden
- profijt, toerekenbaarheid en proportionaliteit ten opzichte van de rode ontwikkelingen die bijdragen aan het Regiofonds.

De icoonprojecten komen met voorrang in aanmerking voor een bijdrage uit het Regiofonds.

In de groslijst is per project aangegeven wie de beoogde trekker is, op welke termijn planvorming en uitvoering gepland zijn en wat de status is van het project. Bij status is onderscheid gemaakt in:

- in uitvoering: hier zijn al onderdelen van uitgevoerd of zijn al harde afspraken over de uitvoering;
- in voorbereiding: dit project is al opgenomen in bestaande beleids- of uitvoeringsprogramma's, maar dat wil niet zeggen dat de financiering al helemaal rond is; in veel gevallen is een extra uitvoeringsimpuls vanuit de Structuurvisie gewenst;
- nieuw: nog niet opgenomen in bestaande beleids- of uitvoeringsprogramma's.

	Trekker	Planvorming	Uitvoering	Status
E. Recreatienetwerk				
1. Icoonproject Dorpsrondjes	CHW/HWL	2005-2015	2005-2015	nieuw
2. Icoonproject fietsrondje om de waard	CHW/Provincie	2005-2015	2005-2015	in voorbereiding
3. Ontwikkeling recreatieve knooppunten	CHW	2005-2015	2005-2015	in uitvoering
4. Toeristische veerdiensten	CHW	2005-2015	2005-2030	in voorbereiding
5. Kanoroutes	CHW	2005-2015	2005-2030	in voorbereiding
6. Ruiterspaden	CHW	2005-2015	2005-2030	in voorbereiding
F. Erfgoedpromotie en natuureducatie				
1. Icoonproject Regionaal Beleidskader Cultuurhistorie	CHW	2005-2015	2005-2030	nieuw
2. Icoonproject archeologie Oude Maas / Grote Waard	CHW	2005-2015	2005-2015	nieuw
3. Inventarisatieproject cultuurhistorie en archeologie	CHW/Erfgoed-koepel	2005-2015	2005-2015	in voorbereiding
4. Inventarisatieproject biodiversiteit	CHW/HWL	2005-2015	2005-2015	nieuw
5. Educatie en promotie	CHW/HWL/VVV	2005-2015	2005-2030	in uitvoering
G. Infrastructuur				
1. Icoonproject inpassing A4-Zuid	CHW	2005-2015	2015-2030	in voorbereiding
2. Icoonproject regionale rondweg	CHW/Ws. HD	2005-2015	2015-2030	nieuw
3. Bermenbeheerplan	Groenbeheer	2005-2015	2005-2030	nieuw
I. Woonlandschappen				
1. Icoonproject dorps wonen	Gemeenten	2005-2015	2005-2015	nieuw
2. Icoonproject stedelijke waterfronten	Gemeenten	2005-2030	2015-2030	nieuw
J. Werklandschappen				
1. Icoonproject regionaal bedrijventerrein	CHW/Binnenmaas	2005-2015	2005-2030	in voorbereiding
2. Icoonproject Oud-Beijerland Noordoost	Oud-Beijerland	2005-2015	2005-2030	nieuw
3. Icoonproject TNO Numansdorp	Cromstrijen	2005-2015	2005-2015	in voorbereiding

Bijlage

Rode contouren

1 Contouren per kern

Binnen de eerder omschreven ruimtelijke en programmatische kaders is per kern een kaartenset gemaakt. De eerste kaart geeft het ontwikkelingsbeeld 2030, de tweede kaart de rode contouren 2020.

Binnen de gebieden die zijn toegevoegd aan de bestaande contouren (de uitbreidingsgebieden, maar ook een aantal bestaande groengebieden die binnen de nieuwe rode contour zijn gebracht) zijn per kern de globale oppervlakten bepaald van:

- nieuwe woongebieden (voor de berekening van de capaciteit is voorlopig uitgegaan van een gemiddelde dichtheid van 15 woningen per ha, maar omdat het bijbehorende water en groen deels verrekend is in de oppervlakte robuuste kreek en groene aders en randen kan de dichtheid in de praktijk hoger zijn)
- nieuwe werkgebieden (omdat de groenvoorzieningen en de hoofdontsluiting apart zijn aangegeven op de kaart kan de berekende oppervlakte grofweg be-

schouwd worden als netto oppervlakte; afhankelijk van de situatie kan nog 10 à 30 % nodig zijn voor detailontsluiting en andere voorzieningen)

- wonen in een groene setting (voor de berekening van de capaciteit is voorlopig uitgegaan van een gemiddelde dichtheid van 5 woningen per ha)
- werken in een groene setting (de berekende oppervlakte is de bruto oppervlakte, de netto oppervlakte bedraagt ongeveer 50 % daarvan)
- robuuste kreek (hierbij is uitgegaan van gemiddeld 25 meter brede zones langs elke kreekoever, waarbinnen ook een deel van de waterbergingsopgave gerealiseerd kan worden)
- groene aders en groene randen (bestaande uit stedelijk groen en eventueel ook andere recreatieve voorzieningen en waterbergingsgebieden; voor de berekening is uitgegaan van zones van gemiddeld 50 m breed)
- verblijfsrecreatie (dit betreft de verblijfsrecreatieve ontwikkelingen bij Swaneblake, het Nautisch Centrum en het recreatieoord Binnenmaas; de betreffende oppervlakte is te beschouwen als bruto gebied waarbinnen voorzieningen gerealiseerd kunnen worden, in combinatie met natuur- en landschapsonwikkeling)

- overig (bestaand groen, nieuwe groen voor zover geen onderdeel van kreek, aders of randen, bestaande bebouwing, erven, wegen en andere voorzieningen)

LET WEL: de aangegeven woningbouwcapaciteit is gebaseerd op normgetallen en niet op feitelijke plannen; die uitwerking moet nog plaatsvinden en kan op lokaal niveau tot afwijkingen leiden.

De aangegeven oppervlakten voor kreekontwikkeling, groene aders en groene randen zijn te zien als het 'groenprogramma' om in de betreffende uitbreiding invulling te geven aan de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap. Wijk- en buurtgroen is verrekend in de oppervlakten voor de woongebieden. Het programma voor sportvelden en specifieke voorzieningen is verrekend in de post 'overig'.

Binnenmaas

Programma gemeente Binnenmaas

De gemeente Binnenmaas heeft een overzicht gemaakt van alle vastgestelde (hard toegezegde) plannen tot 2020. Dat wil nog niet zeggen dat al deze plannen ook daadwerkelijk vóór 2020 uitgevoerd kunnen worden. Mogelijke vertragen plannen of is een aangepaste fasering nodig. Daarom is een bepaalde mate van flexibiliteit nodig en is het belangrijk dat de woningbouwproductie wordt gemonitord. Van de concreet vastgestelde plannen wordt meer dan de helft van het aantal woningen op inbreidingslocaties gerealiseerd. Tot 2020 ligt het zwaartepunt bij inbreiding, maar ook zal een deel in uitbreiding gebouwd worden. De totale capaciteit voor inbreiding en afronding ligt op ongeveer 1.000 woningen, de benodigde capaciteit voor uitbreiding bedraagt ongeveer 350 woning. Op grond van de verdeling van de overeengekomen 3.250 woningen bedraagt het netto woningbouwprogramma voor Binnenmaas 1.080 woningen. Naast de vastgestelde plannen voor de korte termijn zijn er wensen voor transformatie van het Suikerunieterrein, de locaties PKF en Tienvoet bij Heinenoord en de locatie Klein-Koninkrijk in 's-Gravendeel (HKS en gemeentehaven).

Voor wat betreft bedrijvigheid speelt de gefaseerde ontwikkeling van een regionaal bedrijventerrein van 60 ha netto in de noordrand van de Hoeksche Waard, op grondgebied van de gemeente Binnenmaas. Daarnaast is een ontwikkeling voorzien van lokale bedrijventerreinen. In het streekplan is opgenomen dat het voor de periode 2005-2020 gaat om in totaal 14 ha netto, exclusief compensatie van te transformeren bedrijventerreinen.

De behoefte aan maatschappelijke voorzieningen wordt onderzocht in het kader van de Regionale Agenda Samenleving en van het gemeentelijk beleid voor vitale kernen. Op dit moment is nog geen concrete raming te geven van de bijbehorende ruimteclaim. Op grond van de ervaring in Mijnsheerenland en Westmaas, waar een multifunctionele accommodatie wordt ontwikkeld met een oppervlakte van ongeveer 1 ha, wordt voor de gehele gemeente rekening gehouden met de reservering van ongeveer 3 ha voor maatschappelijke voorzieningen. Daarnaast wordt rekening gehouden met de verdere ontwikkeling van het busstation Heinenoord aan de N217 tot een transferium.

Voor de behoefte aan waterberging zijn nog geen definitieve gegevens van het Waterschap bekend. Voorlopig is uitgegaan van een waterreparatieopgave van ongeveer 28 ha voor de gehele gemeente, naast 10 % waterberging bij nieuwbouw (onderdeel van de bruto oppervlakte voor nieuwbouw). Puttershoek en Mijnsheerenland hebben een relatief grote wateropgave.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Heinenoord

Ruimtelijke karakteristiek

Heinenoord is een dijkdorp, ontstaan langs de Dorpsstraat en de Goidschalxoordsedijk. De kerk en de begraafplaats liggen ten zuiden van de dijk, maar de woningbouwontwikkeling heeft voornamelijk plaatsgevonden ten noorden van de dijk. De Polder Oud-Heinenoord is een oude opwaspolder, met een typische ringvormige structuur. Het dorp grenst aan de buitendijkse (deels opgespoten) landen van de Oude Maas, die deel uitmaken van de voorgestelde groene zoom om de Hoeksche Waard. Westelijk van de kern komt een kreek uit op de Oude Maas.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Gekozen wordt voor een ontwikkeling van het dorp in zuidwaartse richting, dus binnen de oude opwaspolder. Dit sluit aan bij de aanwezige voorzieningen aan de dijk en geeft het dorp een meer compacte structuur. Een verdere uitbreiding in oostelijke richting zou ten koste gaan van de openheid en het zicht vanaf de A29. De aanwezige kreek en de relatief kleinschalige verkaveling van de opwaspolder bieden goede aanknopingspunten voor de landschappelijke inpassing van de uitbreiding. De kreek wordt verbreed en benut voor waterberging en langs enkele kavelgrenzen worden groene aders ingericht. Feitelijk zal de hele strook tussen de N217 en de bebouwing een passende groene inrichting krijgen. De voorgestelde bebouwing ligt deels binnen de huidige contour (locatie Tienvoet), deels daarbuiten (transformatie kassengebied). De ontwikkeling is voorzien voor de wat langere termijn, na 2020.

Rode contour 2020

Omdat de zuidoostelijke uitbreiding pas na 2020 is voorzien, is deze buiten de contouren gehouden. Ook de locatie Tienvoet is niet vóór 2020 voorzien, maar deze locatie ligt binnen de bestaande contouren.

Ontwikkelingsbeeld

Blaakse Dijk en Regionaal Bedrijventerrein

Ruimtelijke karakteristiek

De Blaakse Dijk is een cultuurhistorisch waardevol dijklint en aan weerszijden hiervan liggen grote open ruimten. Zowel vanaf de A29 als vanaf de N217 is de openheid goed te beleven. De bebouwing van het bedrijventerrein aan de Boonsweg en de Reedijk, de Suikeruniefabriek en de hoogspanningslijn ten zuiden van de N217 verstoren echter de openheid en doen afbreuk aan het landelijke karakter. Langs de Oude Maas liggen natuurgebieden, in de voorgestelde groene zoom. Ten westen van het Suikerunieterrein loopt een kreek, die echter weinig opvalt in het landschap.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Voor het regionaal bedrijventerrein is een masterplan uitgewerkt. Het masterplan voorziet in een compacte opzet van het bedrijventerrein, zodat de aangrenzende gebieden open kunnen blijven. Daarbinnen zijn in noord-zuidrichting groene zones uitgespaard en ook langs de randen zijn groene zones voorzien. Deze hoofdopzet van het masterplan is weergegeven in het ontwikkelingsbeeld 2030. Voor de ontsluiting zijn nog verschillende opties in studie: een westelijke of een oostelijke aantakking op de N217. Beide opties zijn weergegeven in het ontwikkelingsbeeld 2030. Verder is voorzien in een uitbreiding van het lokale bedrijventerrein aan de Reedijk.

Contouren

Rode contour 2020

De bedrijventerreinen zijn in hun geheel opgenomen in de uitbreiding van de rode contour.

nieuwe woongebieden	
nieuwe werkgebieden	72 ha
wonen in een groene setting	
werken in een groene setting	
robuuste kreken	
groene aders en groene randen	23,5 ha
zoekgebied verblijfsrecreatie	
overig	20 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Blaakse Dijk en Regionaal Bedrijventerrein)

Mijnsheerenland en Westmaas

Ruimtelijke karakteristiek

Mijnsheerenland is een rivierdorp, een uniek type binnen de Hoeksche Waard. De eerste ontwikkeling vond plaats op de droge oeverwal van de oude Maas-arm, rondom de kerk ten noorden van de Raadhuislaan. Langs de oude hoofdstraat liggen diverse buitenplaatsen en statige huizen. Het dorp heeft een uitgesproken groen karakter. De Binnenbedijkte Maas is een belangrijke kwaliteitsdrager, met hieraan gekoppeld bijzondere elementen en voorzieningen, zoals de molen De Goede Hoop en een klein jachthaventje.

Westmaas is van oorsprong een voorstraatdorp, de Breestraat is de voorstraat, haaks op dijk. Deze oudste straat ligt in de oude opwaspolder het Munnikkenland. Een deel van het oude dorp ligt op de dam waarmee de Binnenmaas is 1439 van het buitenwater werd afgesloten (de Nieuwstraat). Het dorp grenst aan gave open ruimten en langs het dorp loopt een fraaie kreek de Negenmorgenvliet, waar bij de nieuwe uitbreiding Waterweide op is aangesloten.

Ontwikkelingsbeeld

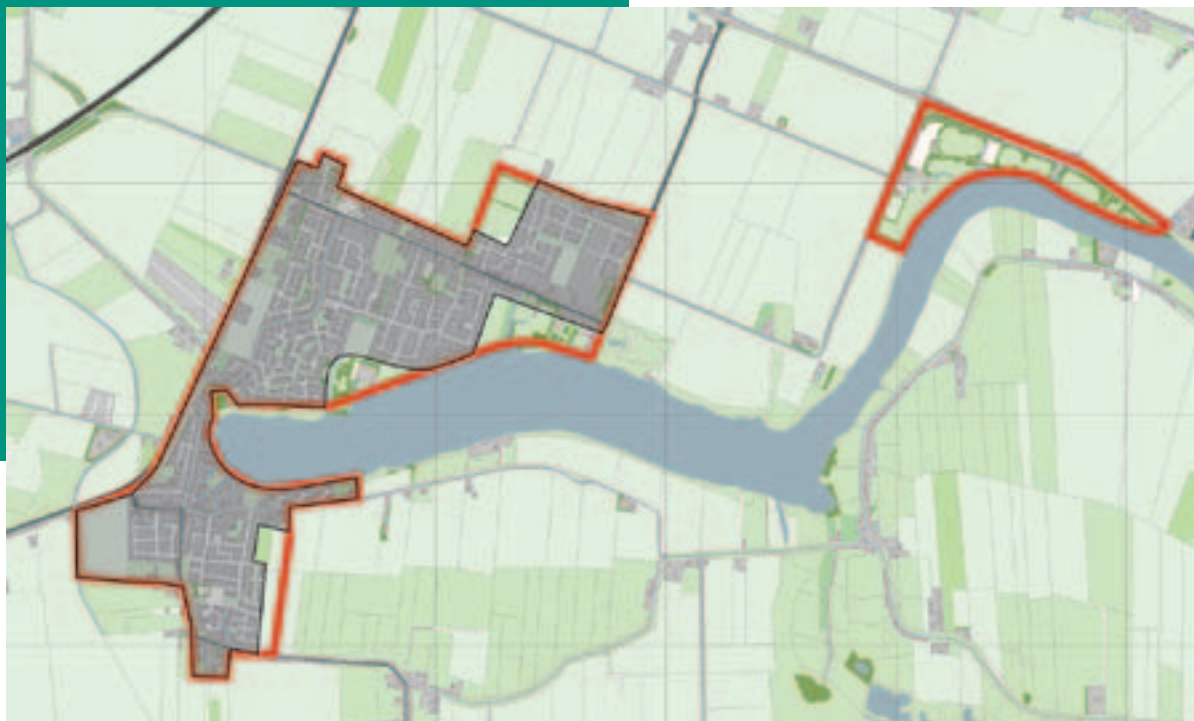
Ontwikkelingsbeeld 2030

Op diverse plaatsen liggen nog inbreidingsmogelijkheden. Op langere termijn is een uitbreiding aan de noordwestzijde van Mijnsheerenland voorzien. Deze uitbreidingsrichting sluit goed aan op de voorzieningenstructuur en de infrastructuur. Een structurerend element is de ecologische verbindingzone uit de provinciale ecologische hoofdstructuur. Deze kan als een ecologische parkzone in de uitbreiding worden geïntegreerd, met ook een functie voor de waterberging. Verder is een aantal groene randen en aders weergegeven voor de landschappelijke inpassing, volgens het principe van de 'rafelranden'. Ten noorden van de

uitbreiding blijft voldoende open ruimte over tussen het dorp en de N217. Middels de aanleg van 'boerlandpaden' kan het agrarisch gebied recreatief worden ontsloten voor de inwoners van Mijnsheerenland.

Bij Westmaas is een 'groene' afronding voorzien aan de oostzijde en -voor de langere termijn- een uitbreiding 'aan de kreek' in het zuidwesten.

Contouren

Rode contour 2020

Alleen de beperkte uitbreiding aan de oostkant van Westmaas is opgenomen in de rode contour, alsmede enkele groengebieden die grenzen aan het bebouwd gebied. De uitbreidingen aan de noordkant van Mijnsheerenland en aan de zuidwestkant van Westmaas zijn niet vóór 2020 voorzien. Het recreatieoord Binnenmaas is opgenomen binnen de rode contour om hierbinnen de uitbreiding van (kleinschalige) bedrijfsrecreatie mogelijk te maken.

nieuwe woongebieden	
nieuwe werkgebieden	
wonen in een groene setting	5 ha / 25 w
werken in een groene setting	
robuuste kreken	
groene aders en groene randen	
verblijfsrecreatie	20 ha
overig	19 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Mijnsheerenland en Westmaas)

Puttershoek en Maasdam

Ruimtelijke karakteristiek

Puttershoek is een dijkdorp met haventje. Het centrum was de locatie waar de Hoeksedijk, Schouteneinde en de Arent van Lierstraat samenkomen, bij de kerk en de haven. De Boezemvliet tussen de Binnenbedijkte Maas en de Oude Maas is een waardevolle cultuurhistorische lijn, die ook deel uitmaakt van de historische route tussen de veren van Puttershoek en Strijensas. Maasdam ontstond op en bij de dam, die rond 1270 aan de oostkant van de Binnenmaas werd aangelegd, en is te typeren als een damdijkdorp. De oudste bebouwing ligt aan de Dorpsstraat, Raadhuisstraat, Polderdijk en Hoeksedijk. De Binnenbedijkte Maas is een belangrijk structurerend element.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Een belangrijke ontwikkeling voor de (noordrand van de) Hoeksche Waard, en Puttershoek in het bijzonder, is de transformatie van het Suikerfabriekterrein in Puttershoek. Het terrein biedt vanwege de omvang van het terrein, de ligging aan de Oude Maas en aan de rand van Puttershoek, de industrieel historische betekenis van de fabriek, de nabijheid van het te ontwikkelen regionale bedrijventerrein, het Regiopark Noordrand en de ligging in het nog verder te versterken Nationaal Landschap, een veelheid aan mogelijkheden. Tevens biedt de recreatieve ontwikkeling binnen de Hoeksche Waard en die aan de noordzijde van de Oude Maas interessante kansen voor het terrein. De locatie biedt zodoende kansen voor een veelheid aan functies op het gebied van wonen, (kleinschalige) bedrijvigheid, voorzieningen en recreatie. De ambitie

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

nieuwe woongebieden	11 ha / 165 w
nieuwe werkgebieden	
wonen in een groene setting	
werken in een groene setting	
robuuste krekens	
groene aders en groene randen	4,5 ha
verblijfsrecreatie	
overig	55 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Puttershoek en Maasdam)

voor de transformatie van het Suikerfabriekterrein is gelet op voorgaande dan ook het toevoegen van een gebied met een hoogwaardige kwaliteit aan de Hoeksche Waard. Hierbij dient rekening gehouden te worden met bestaande activiteiten op het terrein. De ontwikkellocatie kenmerkt zich op dit moment door een overwegend extensief gebruik van de ruimte voor bedrijvigheid. Voor de functie bedrijvigheid wordt bij de ontwikkeling gestreefd naar meer intensief gebruik van de ruimte voor bij het Nationaal Landschap passende bedrijven. De verwachting is dat dit een positief effect op de werkgelegenheid zal hebben.

Voor de kortere termijn zijn diverse inbreidingen voorzien en twee uitbreidingslocaties, die al min of meer ingesloten zijn in bestaand bebouwd gebied. Tussen Puttershoek en Maasdam is een gebied aangegeven voor sport en groenvoorzieningen. Dit gebied is een groene buffer tussen de twee kernen.

Voor Maasdam is op termijn een beperkte uitbreiding van 'wonen in een groene setting' voorzien aan de zuidzijde, deels in combinatie met sanering van glas.

Rode contour 2020

Het gebied tussen Puttershoek en Maasdam is opgenomen in de rode contour. Hier ligt de voorgenomen uitbreidingslocatie Rustenburg en de voorgestelde groene buffer met specifieke voorzieningen. Omdat de groene buffer aan drie zijden grenst aan bebouwd gebied, is dit conform de provinciale richtlijnen opgenomen in de rode contour.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

's-Gravendeel

Ruimtelijke karakteristiek

's-Gravendeel is een voorstraat-weteringdorp, met de voorstraten aan weerszijden van een wetering dwars op de dijk. Aan het einde van de wetering staat de kerk. De oude buitendijk loopt door het huidige bebouwde gebied (Molendijk, Strijense Dijk). Ten oosten van de oude dijk liggen twee jongere aanwasolders met daartussen de gedempte buitenhaven. Daardoor is het oude centrum van de Dordtsche Kil af komen te liggen en mist 's-Gravendeel een uitgesproken oriëntatie op het water. Naar het noorden toe sluit de kern aan op het buitendijkse natuurgebied van Groot-Koninkrijk, maar hier vormen bedrijventerreinen een ruimtelijke barrière. Aan de westzijde grenst de kern aan Polder Nieuw-Bonaventura, een van de grootste open ruimten van de Hoeksche Waard. Aan de zuidkant liggen typische schilvormige aanwasolders, met cultuurhistorisch waardevolle dijklinten. De dijklinten vormen recreatief aantrekkelijke verbindingen met de zuidrand van de Hoeksche Waard.

Ontwikkelingsbeeld 2030

De Drechtsteden doen onderzoek naar de transformatie van de locatie Klein Koninkrijk (HKS-Heuvelmanterrein en gemeentehaven). Aanleiding is de wens van zowel het bedrijf HKS als de gemeente om dit bedrijf vanwege het gebrek aan uitbreidingsmogelijkheden en de zware milieubelasting te verplaatsen. Een dergelijke ontwikkeling maakt het mogelijk om 's-Gravendeel weer aan het water te leggen en de historische relatie met de haven te herstellen. Het concept voor herontwikkeling beoogt een clustering van binnenvaart gerelateerde bedrijvigheid, efficiënter gebruik van het bedrijventerrein en op de zuidelijke punt, tegen de kern van 's-Gravendeel, woningbouw. De herontwikkeling van Klein Koninkrijk mag niet conflicteren met reeds bestaande bedrijventerreinen zoals Mijlpolder ('s-Gravendeel), Dordtse Kil/Zeehavengebied (Dordrecht) en Groot Lindt (Zwijndrecht). Realisatie van een dergelijk concept zal naar verwachting op z'n vroegst over ca. 10-15 jaar kunnen plaatsvinden.

Voor de kortere termijn zijn diverse kleinere inbreidingen voorzien en uitbreidingen aan de zuidzijde en de noordwestzijde. De uitbreiding aan de noordwestzijde is onderdeel van de voorgestelde westelijke langetermijnontwikkeling uit de Structuurvisie, gekoppeld aan omlegging van de N217. Gezien de lange termijn en de onzekerheden is het zuidelijk deel van deze westelijke uitbreiding als een indicatieve ster aangegeven.

Rode contour 2020

Binnen de rode contour is ruimte voor de gewenste zuidelijke uitbreiding en voor een beperkte uitbreiding in westelijke richting. Naar het noorden toe is een beperkte uitbreiding van het bestaande bedrijventerrein opgenomen in de contour.

nieuwe woongebieden	11 ha / 165 w
nieuwe werkgebieden	4,5 ha
wonen in een groene setting	
werken in een groene setting	
robuuste krekens	
groene aders en groene randen	2 ha
zoekgebied verblijfsrecreatie	
overig	40 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren ('s-Gravendeel)

Strijen

Programma gemeente Strijen

De gemeente Strijen heeft het beleid voor woningbouw vastgelegd in de volkshuisvestingsnota. Daarin is opgenomen dat de woningvoorraad in de kernen Cillaarshoek, Mookhoek en Strijensas in beginsel niet zal worden uitgebreid. De uitbreiding van de woningvoorraad zal met name in de kern Strijen plaatsvinden.

De volkshuisvestingsnota geeft aan dat er voornamelijk woningen gebouwd moeten worden voor de huisvesting van ouderen en jongeren. De woningen voor ouderen zullen met name gebouwd worden op inbreidingslocaties in het dorp, in verband met de aanwezigheid en bereikbaarheid van voorzieningen. Hierbij kan gedacht worden aan levensloopbestendige en gelijkvloerse woningen dan wel appartementen. Voor de huisvesting van jongeren kan gedacht worden aan doorstroming of het anders labelen van de huurwoningvoorraad en aan nieuwbouw.

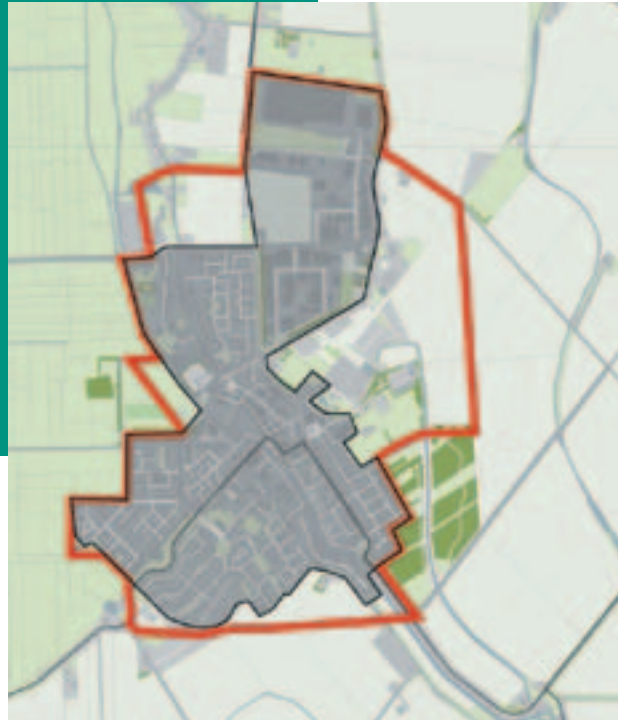
In vastgestelde plannen voor inbreiding en afronding is voorzien in ongeveer 100 woningen. Daarnaast is op een aantal locaties waarvoor nog geen plannen zijn vastgesteld ruimte voor inbreiding. Naar verwachting kunnen hier tot 2020 circa 175 woningen worden gebouwd, zodat voldaan wordt aan het provinciale criterium van 50 % inbreiding. Op grond van migratiesaldio 0 is de totale woningbehoefte tot 2020 berekend op 355 woningen.

Het streekplan geeft aan dat de gemeente Strijen in de periode tot 2005-2020 9 ha bedrijventerrein (netto) mag ontwikkelen. Hiervan is 5 ha gelegen binnen bestaand stads- en dorpsgebied. Aangrenzend is een uitbreiding voorzien van 4 ha (circa 6 ha bruto).

In Strijen is geen uitbreiding of verplaatsing van maatschappelijke voorzieningen voorzien buiten het bestaande stads- en dorpsgebied. Uit voorlopige gegevens van Waterschap Hollandse Delta blijkt dat er voor het stedelijk gebied een wateropgave ligt van 4,5 ha, waarvan 1 ha nabij het bedrijventerrein in de noordrand en 3,5 ha aan de oostrand van de kern.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Strijen

Ruimtelijke karakteristiek

De kern Strijen ligt op een kruispunt van dijken, tussen verschillende typen polders. Aan de westzijde liggen de veenpolders van het Oude Land, met hun typische kleinschalige blokverkaveling, aan de oostzijde het grootschalige akkerbouwgebied van Polder Nieuw-Bonaventura. Deze polders behoren tot de grootste open ruimtes van de Hoeksche Waard. Het Oude Land is ook een waardevol natuurgebied. De kern Strijen ligt aan de oude historische route tussen Puttershoek en

Strijensas. De Keizersdijk en het havenkanaal tussen Strijen en Strijensas zijn cultuurhistorisch waardevolle landschaplijnen. Bijzonder zijn ook de (deels gedempte) wielen langs de dijken, restanten van vroegere dijkdoorbraken. Aan de oostzijde van de kern ligt het watertje de Oude Haven dat onderdeel uitmaakt van de (provinciale) ecologische hoofdstructuur.

De oudste bebouwing is ontstaan als lint langs de dijk van het water de Keen. In de loop der jaren zijn ook de andere polderdijken bebouwd. Op deze manier

ontstond het vingervormige bebouwingspatroon langs de dijken, dat later aangevuld is met bebouwing in de kwadranten tussen de dijken. In de kern is nog een haven aanwezig. Er is derhalve sprake van een dijkdorp met haventje. Op een aantal plaatsen vormen de open plekken tussen de bebouwing nog directe verbindingen met het buitengebied.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Om het doorgaand verkeer uit de dopskern te weren en de ontsluiting van de bestaande zuidelijke uitbreiding (Land van Essche) te verbeteren zal een nieuwe zuidelijke en oostelijke randweg worden aangelegd. Het tracé van de nieuwe randweg is al vastgelegd en bij de in het verleden uitgevoerde ruilverkaveling is al gezorgd voor een goede inpassing in de landbouwkundige structuur. De randweg is tevens een logische begrenzing van de afronding van het Land van Essche en van de gewenste toekomstige dorpsuitbreiding in oostelijke richting.

De oostelijke uitbreiding sluit goed aan op het centrum en de daar aanwezige winkelveorzieningen. Ook het bedrijventerrein en de sportvelden zijn vanuit deze locatie goed per fiets te bereiken. Conform het inrichtingsprincipe 'vensters op het landschap' worden twee groene aders voorgesteld tussen het bebouwd gebied en het buitengebied: één ten zuiden van de Oud Bonaventurase Dijk en één gekoppeld aan de sportvelden. De aanwezige kreek wordt uitgebouwd tot een centraal park, met ruimte voor natuur en waterberging. De randweg wordt ingericht als 'parkweg' met laanbeplanting en brede bermen. De rioolwaterzuivering

langs de kreek zou wellicht op termijn getransformeerd kunnen worden in een woongebied. In het zuidelijk deel vormen de aanwezige bossen een geschikte omgeving voor de ontwikkeling van een bijzonder groen woonmilieu. Voor zover functiewijziging van bestaande bos in het kader van integrale gebiedsontwikkeling gewenst is, zullen eventuele negatieve effecten op de natuur gecompenseerd worden.

Aan de noordzijde van de kern is een uitbreiding van het bestaande bedrijventerrein voorzien, westelijk van de Trambaan. Deze wordt deels als een groen bedrijventerrein ingericht, om een goede aansluiting op het landschap te maken en een representatieve groene entree tot het dorp vorm te geven. Daarnaast is in de kern een aantal bedrijven aanwezig. Er wordt naar gestreefd deze bedrijven te saneren dan wel te verplaatsen naar het bedrijventerrein. Hierdoor ontstaat ruimte voor woningbouw of kleinschalige voorzieningen in bestand bebouwd gebied. Ook enkele groene ruimten bieden mogelijkheden voor inbreiding. Er is echter voor gezorgd dat er voldoende open ruimte in de kern aanwezig blijft, om het dorps karakter te handhaven.

Rode contour 2020

Het zuidelijk deel van de uitbreiding van het bedrijventerrein aan de noordzijde, de afronding van het Land van Essche aan de zuidzijde en het noordelijk deel van de oostelijke uitbreiding zijn opgenomen in de rode contour. Hiermee kan op een goede manier invulling worden gegeven aan het gewenste programma tot 2020. De rode contour volgt het tracé van de randweg, met uitzondering van het zuidoostelijk deel. Het 'wo-

nen in een groene setting' is buiten de contour gelaten, omdat de ontwikkeling van dit gebied pas na 2020 aan de orde is. De kreekoevers en de groene aders en randen zijn wel meegenomen in de rode contour, omdat de aanleg van deze elementen integraal onderdeel uitmaakt van de dorpsuitbreiding.

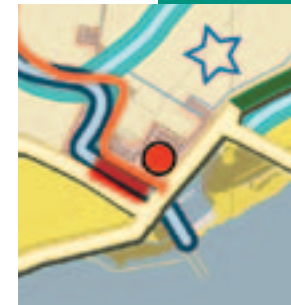
Strijensas

Ruimtelijke karakteristiek

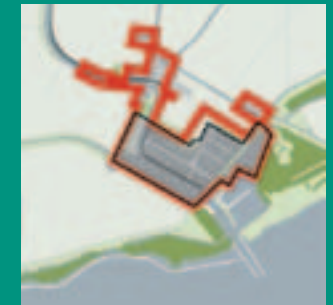
Strijensas is een rustige woonkern ten zuiden van Strijen, waar het havenkanaal van Strijen uitkomt in het Hollandsch Diep. Het havenkanaal is cultuurhistorisch waardevol en maakt tevens onderdeel uit van de (provinciale) ecologische hoofdstructuur. Een deel van de bebouwing nabij de Strijense Haven heeft een grote cultuurhistorische waarde. De aanwezige jachthaven vormt een belangrijk element in het dorpje. Deze jachthaven is kleinschalig en rustig van karakter.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Voor Strijensas is geen uitbreiding van het aantal woningen voorzien. Wel is er ruimte voor herstructurering van de bestaande woningvoorraad. Strijensas is in regionaal verband aangewezen als recreatief knooppunt, met ruimte voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatieve voorzieningen in combinatie met natuur- en landschapsontwikkeling. Op dit moment zijn er echter nog geen concrete plannen voor de ontwikkeling van dergelijke voorzieningen. Daarom is in het ontwikkelingsbeeld 2030 met een ster een indicatieve locatie aangeduid.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Rode contour 2020

De rode contour is iets ruimer dan de bestaande contour uit het streekplan, omdat ook een deel van de bebouwing langs het havenkanaal is meegenomen. De mogelijke voorzieningen voor verblijfsrecreatie zijn nog niet opgenomen in de rode contour, omdat hiervoor nog geen concrete locatie in beeld is.

nieuwe woongebieden	18 ha / 270 w
nieuwe werkgebieden	6 ha
wonen in een groene setting	
werken in een groene setting	
robuuste krekens	2,5 ha
groene aders en groene randen	13,5 ha
overig	60 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Strijen)

Cromstrijen

Programma gemeente Cromstrijen

De gemeente Cromstrijen wil Numansdorp laten uitgroeien tot een regionaal nautisch centrum. Voor Klaaswaal streeft Cromstrijen naar het behoud van de bestaande omvang met een voorzieningenniveau dat gericht is op de primaire levensbehoeften. Een definitieve afronding van Klaaswaal is voorzien voor na 2020. Beide dorpen moeten een dorps karakter behouden. Dat betekent dat inbreiding niet zover mag gaan dat alle open ruimten verloren gaan. Verder wil Cromstrijen huisvesting bieden die aansluit op de vraag en de wensen van de inwoners. Toevoegingen aan de woningvoorraad wil Cromstrijen in hoofdzaak in Numansdorp realiseren, omdat het voorzieningenniveau daar hoger is dan in Klaaswaal en omdat dit de realisering van het nautisch centrum zal ondersteunen. In Klaaswaal is ruimte voor toevoegingen aan de woningvoorraad in het kader van inbreiding. Zowel in Klaaswaal als Numansdorp wil Cromstrijen de bestaande voorraad passend maken en houden aan de veranderende woningvraag.

Uit de regionale woonvisie blijkt dat er voornamelijk woningen gebouwd moeten worden voor de huisvesting van ouderen en jongeren. De woningen voor ouderen zijn vooral voorzien op inbreidingslocaties, in verband met de aanwezigheid van voorzieningen. Cromstrijen denkt hierbij aan levensloopbestendige woningen, zowel grondgebonden als appartementen. Voor de huisvesting van jongeren denkt Cromstrijen in eerste instantie aan aanpassing of het anders labelen van de bestaande (huurwoning)voorraad en pas in tweede instantie aan nieuwbouw. De nieuwbouw voor jongeren kan ook buiten het centrum plaatsvinden.

Cromstrijen wil ook eengezinswoningen aan de voorraad toevoegen, omdat hier behoefte aan zal zijn, enerzijds door aanpassing of herlabeling van bestaande eengezinswoningen voor andere doelgroepen en anderzijds door de komst van TNO. Om de extra druk op de woningmarkt als gevolg van de komst van TNO te compenseren is in het verleden afgesproken dat 300 woningen extra gebouwd mogen worden, bovenop de 500 woningen die zijn berekend op grond van het overeengekomen quotum voor migratiesaldo 0. De inbreidingscapaciteit tot 2020 op basis van concrete plannen, inclusief de transformatie van het bedrijventerrein bij de dorpshaven, bedraagt circa 515 woningen. Daarnaast is er nog een aantal locaties waarvoor nog geen concrete plannen in beeld zijn, maar die op termijn ontwikkeld zouden kunnen worden.

Verder wil Cromstrijen ruimte geven voor de vestiging van kleinschalige en lokaal gebonden bedrijven. Beperkte uitbreiding van het areaal aan bedrijventerreinen is daarom uitgangspunt. Volgens het streekplan is tot 2010 nog een contingent van 7 ha netto beschikbaar. Voor de periode 2010-2020 kent het streekplan aan Cromstrijen nog een oppervlakte van 6 ha (netto) toe. Daarnaast is in het verleden afgesproken dat bij transformatie van het terrein van houthandel 't Hooft en Van Prooijen bij de dorpshaven van Numansdorp (7 ha) het betreffende bedrijventerrein binnen de gemeente gecompenseerd zal worden. Het totale programma tot 2020 bedraagt dus 20 ha. Wat betreft het recreatieve programma voor het nautisch centrum wordt gedacht aan circa 600 nieuwe recreatieve verblijfseenheden en circa 750 ligplaatsen voor boten, waarvan ongeveer 250 in de uit te breiden dorpshaven.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Numansdorp en Klaaswaal

Ruimtelijke karakteristiek

Kenmerkend is de schillenstructuur van aanwasolders, die van noord naar zuid in ouderdom afnemen. Dwars daarop staat de historische as tussen Oud-Beijerland en Numansdorp, via de Stougjesdijk en het havenkanaal vanaf Klaaswaal, langs de Rijksstraatweg. Deze as kan landschappelijk en recreatief versterkt worden door historische elementen te versterken, de kruisingen van kreken en dijken beter beleefbaar te maken en doorzichten naar de aangrenzende open polderruimten veilig te stellen. De kreken en dijken vormen als het ware de treden van de ladderstructuur langs de historische noord-zuid as. Ze geleiden de relatief verdichte zone tussen Klaaswaal en Numansdorp en ze hechten de dorpen stevig aan het omliggende landschap. In de Structuurvisie zijn de kreken en dijken aangewezen als dragers van de groenblauwe structuur. Daarnaast is de 'groene zoom' van binnen- en buitendijkse natuur- en recreatiegebieden rondom de hele Hoeksche Waard een drager van de groenblauwe structuur.

Klaaswaal ligt centraal in de Hoeksche Waard en grenst aan grote open ruimten. Numansdorp ligt in de iets meer verdichte zuidrand, met kleinere polders en relatief veel boomgaarden. Markant zijn hier de doorzichten 'van dijk tot dijk'. Het Hollands Diep is weer extreem open, maar door de beperkte toegankelijkheid van de oevers is dit momenteel moeilijk te ervaren.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Om de dorpskernen te ontlasten en bestaande en toekomstige woon- en werkgebieden te ontsluiten zijn

nieuwe randwegen om de kernen gepland. Knelpunten zijn de Molendijk in Klaaswaal en de Voorstraat in Numansdorp. De aangegeven tracés zijn indicatief. Dat geldt ook voor de aangegeven ontsluiting van het TNO-terrein in de Hogezaandse Polder. Voor de nieuwe wegen is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande wegen en kavelrichtingen. De randwegen zijn mede bepalend voor de toekomstige uitbreidingsrichtingen. Het langetermijnbeleid van de gemeente is neergelegd in de ontwikkelingsvisie De Verdieping.

Het nautisch centrum moet Numansdorp verbinden met het Hollands Diep en vormt de bekroning van de historische noord-zuidas. Het gaat hier om integrale gebiedsontwikkeling met als bouwstenen woningbouw, watersport (uitbreiding van de dorps haven), verblijfsrecreatie, natuurontwikkeling (zowel buitendijks als binnendijks), recreatie en bijbehorende voorzieningen. De belangrijkste kwaliteitskaders zijn vastgelegd in het ontwikkelingsbeeld 2030:

- een zonering in oost-westrichting van groen met recreatie en nieuwe landgoederen in de Torensteepolder via een centraal woongebied met watersportvoorzieningen langs het havenkanaal naar een watergebied met recreatiewoningen in de Molenpolder; het watergebied krijgt een open verbinding met het buitenwater, wat potenties biedt voor bijzondere zoetwatergetijdennatuur;
- een geleding in noord-zuidrichting door de dwarsdijken en door een aantal groene of blauwe vingers; de Torensteepolderse Kade wordt een robuuste groene as met nieuwe landgoederen die in westelijke richting als een groene vinger doorloopt

in de nieuwe uitbreiding en in oostelijke richting doorloopt tot aan de Schuringse Havenkade.

De gronden tussen de landgoederenstrook en de bestaande dijken blijven open en krijgen een ecologische en recreatieve functie (als onderdeel van de landgoedontwikkeling). Op deze wijze worden de kernkwaliteiten van het landschap versterkt en ontstaat een bijzonder 'landelijk' woonmilieu in de Torensteepolder. Samen met de bestaande en nieuwe buitendijkse natuurgebieden (o.a. de Oostersche Bekade Gorzen, de uitbreiding van de oeverlanden door zandsuppletie en het nieuwe watergebied in de Molenpolder) ontstaat een grotere stapsteen in de ecologische reeks van de Biesbosch tot de Voordelta. Het westelijk deel van de Torensteepolder is inplaatsingsgebied voor nieuwe agrarische bedrijven van buiten de regio en houdt een agrarische functie. Wel zal gezorgd worden voor een goede recreatieve ontsluiting en een goede landschappelijke inpassing van de nieuwe landbouwbedrijven.

Voor de bestaande dorpsranden van Numansdorp en Klaaswaal wordt gestreefd naar 'vergroening' middels kleinschalige woningbouw in combinatie met de ontwikkeling van boomgaarden, parkgebieden, recreatieboerderijen of boselementen. Hier is het inrichtingsprincipe 'rafelranden' van toepassing. De aangegeven zone ten westen van Numansdorp is tevens inpassingsgebied voor eventueel uit te plaatsen sportvelden of andere voorzieningen als gevolg van inbreiding.

De uitbreiding van bedrijvigheid is geconcentreerd rond het bestaande bedrijventerrein Numansdorp-

Noord. Aan de noordzijde kan extra kreekontwikkeling voor een goede landschappelijke inpassing zorgen, aan de westzijde wordt een strook voor bedrijfswoningen gereserveerd om naar de Rijksweg toe een kleinschaliger bebouwingsbeeld te krijgen, passend bij het karakter van de historische noord-zuidas. Aan de oostzijde is een afronding in de vorm van 'werken in een groene setting' voorgesteld, gekoppeld aan het voorgestelde randwegtracé. Voor het hele bedrijventerrein is het inrichtingsprincipe 'groen bedrijventerrein' van toepassing.

Rode contour 2020

Voor de begrenzing van de rode contour is prioriteit gelegd bij de ontwikkeling van het nautisch centrum. Het uitbreidingsprogramma voor woningbouw tot 2020 is hier geconcentreerd en een zo groot mogelijk deel is opgenomen in de rode contour. Hierdoor ontstaat maximale flexibiliteit voor de gewenste integrale gebiedsontwikkeling. Het oostelijk deel van het woongebied aan het havenkanaal kan na 2020 worden gerealiseerd en is buiten de contour gelaten. De aanleg van de nieuwe landgoederen is al eerder voorzien, maar deze hoeven niet binnen de rode contour te vallen. De Molenpolder heeft in het streekplan de aanduiding verblijfsrecreatie gekregen en valt dus al binnen de huidige contour. Het hele gebied binnen de contour is onderdeel van de 'schakelzone' uit het streekplan.

Ontwikkelingsbeeld

De TNO-locatie in het zuidwestelijk deel van de Hogezandse Polder is begrensd conform de huidige inrichtingsschets van DLG. Verder zijn de uitbreidingen van het bestaande bedrijventerrein in Numansdorp-Noord en enkele erven en groengebieden in de dorpsranden opgenomen in de contour.

nieuwe woongebieden	36 ha / 540 w
nieuwe werkgebieden	11 ha
wonen in een groene setting	
werken in een groene setting (incl. 18 ha TNO)	26 ha
robuuste krekens	
groene aders en groene randen	6 ha
overig	16 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Numansdorp)

Contouren

Korendijk

Programma gemeente Korendijk

De Structuurvisie Korendijk 2020 dient voor de gemeente als uitgangspunt voor het bepalen van in- en uitbreidingslocaties. In de Structuurvisie is weergegeven hoe de gemeente wenst om te gaan met ruimtelijke ontwikkelingen tot 2020. Een duurzame omgeving, leefbaarheid en vitaliteit zijn daarbij leidende thema's. Om het open landschap te sparen worden de dorpen compact gehouden. Inbreiding gaat in beginsel voor uitbreiding van de dorpen, maar mag niet ten koste gaan van de leefbaarheid van de kernen. Dit betekent dat er aansluiting gezocht wordt bij de dorpse schaal en niet wordt gestreefd naar stedelijke verdichting. Gezien de huidige compacte opbouw van de dorpen is op inbreidingslocaties geen grote toename van het aantal woningen te verwachten. Op basis van een uitgevoerde inventarisatie van inbreidingsmogelijkheden is geconcludeerd dat binnen de bestaande contouren ruimte gevonden kan worden voor circa 65 woningen (tot 2020). Op basis van migratiesaldo 0 is een woningbehoefte van circa 420 woningen berekend. Korendijk komt dus niet aan 50 % inbreiding. Voor wat betreft uitbreidingen wordt gestreefd naar een evenredige verdeling over de verschillende kernen.

Voor bedrijventerreinen is in het streekplan tot 2020 7 ha uitbreidingsruimte voorzien. De gemeente heeft ervoor gekozen om de uitbreidingen te concentreren bij het bestaande bedrijventerrein in Zuid-Beijerland.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Zuid-Beijerland

Ruimtelijke karakteristiek

Zuid-Beijerland is een echt dijkdorp. De oudste bebouwing ligt aan de Dorpsstraat. Deze dijk maakt deel uit van de voorgestelde 'toeristische oost-westas' uit de groenblauwe structuur. Aan de noordzijde van de Dorpsstraat liggen de latere uitbreidingen. Een deel van de oorspronkelijke dijkbebouwing aan deze zijde is verdwenen, wel ligt er nog een fraaie (zorg)boerderij. De ligging van die boerderij is typerend voor de dijkenstructuur van de Hoeksche Waard: de oude boerderijen liggen meestal aan de 'polderzijde' van de dijk, aan de

voet, de woonbebouwing ligt meestal aan de 'zeezijde' van de dijk, op de kruin. De jongere aanwasolders aan de zuidzijde hebben een grootschaliger karakter dan de oude aanwasolders aan de noordzijde. Aan de noordkant liggen boomgaarden en kleinere boselementen. Naar het zuiden toe zijn er vanaf de Dorpsstraat plaatselijk nog doorkijkjes naar het open achterland, met name bij de kruising van de kreek. Niet typisch is de meest recente uitbreiding ten zuiden van de dijk. Voor deze uitbreidingsrichting is gekozen vanwege de ligging nabij het dorpscentrum.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Mede omdat de ontsluiting vanaf de noordkant van de kern wordt verzorgd, zijn de uitbreidingen vooral aan deze zijde van de dijk gesitueerd. Aan de noordrand is een uitbreiding van het bestaande bedrijventerrein voorzien, deels in een groene setting. Het bedrijventerrein heeft een directe aantakking op de randweg, zodat er geen verkeer door woongebieden hoeft. De aanwezige boselementen langs de kreek en langs de randweg kunnen worden uitgebreid voor een goede landschappelijke inpassing van het bedrijventerrein. Hier is het inrichtingsprincipe 'groen bedrijventerrein' van toepassing.

Aan de oostzijde is een uitbreiding voor woningbouw voorzien. Aansluitend op de ruimtelijke structuur van de huidige woonwijk zijn twee groene aders voorzien als verbinding tussen het bebouwd gebied en het buitengebied. Tussen de bebouwing en de aanwezig polderweg is een 'groene rand' open gehouden, die voor een verdere inpassing moet zorgen. Dit kan een

parkgebied worden of agrarisch gebied met recreatief medegebruik. De kreek tussen de bestaande woonwijk en de uitbreiding wordt als parkgebied opgenomen in het bebouwd gebied, met ruimte voor natuur en waterberging. De kreek is tevens een recreatieve en ecologische verbinding met het buitengebied.

Aan de zuidzijde is gekozen voor een afronding van de dorpsrand met 'wonen in een groene setting'. Aan de oostzijde vormt de aanwezige kreek een logische begrenzing. Naar het zuiden toe is een duurzame overgang naar het open polderlandschap te maken. De ontsluiting wordt verzorgd vanaf de westkant. Omdat het om een beperkt aantal woningen gaat, blijft de extra verkeersbelasting op de bestaande wegen beperkt.

Rode contour 2020

De nieuwe woongebieden inclusief de bijbehorende groene aders en randen zijn in hun geheel opgenomen in de rode contour, om te kunnen voldoen aan het gewenste programma. Van het bedrijventerrein is alleen het zuidelijk deel opgenomen, een eventuele uitbreiding naar het noorden toe is pas na 2020 aan de orde.

nieuwe woongebieden	6,5 ha / 95 w
nieuwe werkgebieden	2 ha
wonen in een groene setting	7 ha / 35 w
werken in een groene setting	6,5 ha
robuuste krekken	5 ha
groene aders en groene randen	7 ha
overig	18 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Zuid-Beijerland)

Ontwikkelingsbeeld

Goudswaard

Ruimtelijke karakteristiek

Goudswaard is ontstaan op een kreekkrug en ligt in een oude opwaspolder, met een typische 'renaissancistische' blokverkaveling. Het historische centrum ligt aan de kreek met een haventje. Ten noorden en westen van de kern liggen jonge aanwaspolders, met een open karakter. Omdat het dorp niet 'over de dijk is gesprongen' is het verschil tussen de verschillende poldertypen goed erfahrbaar. Het dorp ligt op de uiterste punt van de Hoeksche Waard en kent weidse vergezichten over het deltalandschap. Plannen voor natuurontwikkeling in het Spuimondgebied zullen het deltakarakter versterken en dragen bij aan de ontwikkeling van een doorgaande groene zoom om de hele Hoeksche Waard. De uitbreidingen van het dorp hebben vooral in

Contouren

oostelijke richting plaatsgevonden, waardoor het oude centrum asymmetrisch is komen te liggen.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Rond de oude haven ligt een bijzondere transformatieopgave en is ruimte voor kleinschalige woningbouw, deels gekoppeld aan natuur- en recreatieontwikkeling langs de kreek en in de Leenheerenpolder. Ten westen van de kreek is 'wonen in een groene setting' voorgesteld: dit is bij uitstek een gebied voor toepassing van het inrichtingsprincipe 'wonen aan de kreek'. Door deze ontwikkelingen komt het historisch centrum centraler te liggen en kan het dorp een betere aanhechting krijgen aan het landschap. De ligging aan de 'groene zoom' biedt ook extra recreatieve mogelijkheden. Ook in oostelijke richting is een uitbreiding voorzien, volgens het principe 'rafelranden'.

Rode contour 2020

De contour omvat de westelijke en oostelijke uitbreidingen inclusief het bijbehorende groen. Ook het bedrijventerreintje De Stiel is opgenomen in de contour. De transformatielocaties rond de haven liggen in bestaand bebouwd gebied.

nieuwe woongebieden	4 ha / 60 w
nieuwe werkgebieden	
wonen in een groene setting	5 ha / 25 w
werken in een groene setting	
robuuste krekken	1 ha
groene aders en groene randen	2,5 ha
overig	14 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Goudswaard)

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Piershil

Ruimtelijke karakteristiek

Piershil is een typisch voorstraatsdorp met de historische as haaks op de dijk. Het dorp ligt 'achter de dijk' in een oude opwaspolder. Het verschil met de latere (meest onbebouwde) aanwasolders is daardoor nog goed zichtbaar. Ten westen van het dorp loopt het Piershilsche Gat, dat voor de bedijkingen de eilanden van Goudswaard en Piershil van elkaar scheidde. Aan het Piershilsche Gat ligt de, nu afgedamde, oude haven van Piershil. Het Piershilsche Gat en de aangrenzende Sluisjesdijk zijn belangrijke dragers van de groenblauwe structuur. De aanwasolders maken deel uit van de 'groene zoom' rond de Hoeksche Waard. Piershil ligt dus op een belangrijk kruispunt van recreatieve en ecologische structuren.

Ontwikkelingsbeeld 2030

De bijzondere positie van Piershil in de ecologische en recreatieve structuur wordt ondersteund door het project Swaneblake: de ontwikkeling van de kreekmonding en de aangrenzende polders voor natuur en recreatie. Aan weerszijden van de kreek is een zoekgebied voor verblijfsrecreatieve voorzieningen in een groenblauwe setting aangegeven, aansluitende op bestaande bouselementen. Voor zover functiewijziging van bestaande bos in het kader van integrale gebiedsontwikkeling gewenst is, zullen eventuele negatieve effecten op de natuur gecompenseerd worden. Rond de oude haven liggen verschillende potentiële transformatielocaties, maar hier zijn nog geen concrete plannen voor vastgesteld. Op termijn is hier woningbouw mogelijk. Voor de kortere termijn is een uitbreiding in

oostelijke richting voorzien, gekoppeld aan de aanwezige kreek het Klaasgat. Hier is het inrichtingsprincipe 'wonen aan de kreek' van toepassing en kan Piershil een fraaie groene dorpsrand en groene entree krijgen.

Rode contour 2020

Het project Swaneblake is een voorbeeld van integrale gebiedsontwikkeling en daarom is het gehele zoekgebied voor verblijfsrecreatie opgenomen in de rode contour. Aan de westzijde is de voorgestelde uitbreiding aan de kreek opgenomen in de rode contour, waarbij ook de aan te leggen kreekoevers en groene randen en anders zijn meegenomen.

nieuwe woongebieden	5,5 ha / 85 w
nieuwe werkgebieden	
wonen in een groene setting	
werken in een groene setting	
robuuste kreken	1,5 ha
groene aders en groene randen	2,5 ha
verblijfsrecreatie	12 ha
overig	22 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Piershil)

Nieuw-Beijerland

Ruimtelijke karakteristiek

Nieuw-Beijerland is een typisch voorstraatdorp met drie historische assen haaks op de dijk: de Voorstraat, de Middelstraat en de Achterstraat. Het dorp heeft een duidelijke oriëntatie op het Spui, met de oude haven, de windmolen en de veerstoep als bijzondere elementen. Het buitendijkse rabattenlandschap maakt deel uit van de groene zoom rond de Hoeksche Waard. De nieuwe randweg Buitenom en de Nieuw-Beijerlandse Kreek vormen een duidelijke begrenzing, maar sluiten de kern ook af van het binnendijkse polderland. Het dorp ligt als het ware met de rug naar het landschap.

Ontwikkelingsbeeld 2030

De randweg wordt als een harde grens geaccepteerd, maar in zuidelijke richting maakt Nieuw-Beijerland de sprong over de kreek. Hiermee komt het historisch centrum centraler te liggen en wordt de kreek als groengebied opgenomen in het bebouwd gebied, volgens het inrichtingsprincipe 'wonen aan de kreek'. Nabij het oude centrum zijn aan de kreek al inbreidingsplannen uitgevoerd. Naar het polderland toe wordt een 'rafelrand' ingericht met groene aders en randen. Vanaf de randweg kan de uitbreiding eenvoudig ontsloten worden. Aan de westkant wordt de uitbreiding naar de dijk toe afgerond met 'wonen in een groene setting'.

Ontwikkelingsbeeld

Contouren

Rode contour 2020

Om te kunnen voldoen aan het gewenste woningbouwprogramma is vrijwel de gehele zuidelijke uitbreiding opgenomen in de rode contour. Het oostelijk deel rond de nieuwe ontsluitingsweg komt als eerste aan bod. Het westelijk deel is pas na 2020 aan de orde en is buiten de rode contour gelaten.

nieuwe woongebieden	10,5 ha / 160 w
nieuwe werkgebieden	
wonen in een groene setting	4 ha / 20 w
werken in een groene setting	
robuuste kreek	2,5 ha
groene aders en groene randen	4 ha
overig	15 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Nieuw-Beijerland)

Oud-Beijerland

Programma gemeente Oud-Beijerland

De gemeente Oud-Beijerland heeft haar toekomstvisie vastgelegd in de Integrale Visie Dorpsontwikkeling. Daarin is geconcludeerd dat voor het behoud van de leefbaarheid, de lokale werkgelegenheid en een passend woningaanbod uitbreiding van het dorp noodzakelijk is (naast inbreiding). Uitbreiding is mogelijk met behoud en versterking van het ruimtelijk raamwerk, waaronder de kreken, dijken en groene flanken. Daarnaast is een 'meegroeiend' ontsluitingsnetwerk noodzakelijk. In het kader van de Integrale Visie Dorpsontwikkeling heeft onderzoek plaatsgevonden naar de woningbehoefte en de in- en uitbreidingscapaciteit. In vastgestelde plannen voor inbreiding en afronding (binnen bestaande contour) die met enige zekerheid vóór 2020 uitgevoerd kunnen worden is capaciteit aanwezig voor ongeveer 985 woningen (waarvan een deel inmiddels sinds 2005 is gebouwd). Op grond van de verdeling van het overeengekomen aantal woningen van 3.250 over de gemeenten bedraagt het netto woningbouwprogramma voor Oud-Beijerland 910 woningen. Om voldoende flexibiliteit te hebben in de uitvoering en verwachte planuitval te kunnen compenseren is aanvullend nog uitbreidingscapaciteit nodig voor 220 woningen.

Wat betreft bedrijventerrein is er op grond van het streekplan behoefte aan 31 ha netto bedrijventerrein, inclusief 9,5 ha voor compensatie van te transformeren bedrijventerrein.

Oud-Beijerland

Ruimtelijke karakteristiek

Oud-Beijerland is een gaaf voorbeeld van een voorstraat-weteringdorp. De voorstraat ligt aan weerszijden van een gegraven wetering. De wetering is overspannen door het raadhuis uit 1622. Door de sterke groei zijn in de loop van de tijd dijken en krekens opgenomen in het stedelijk weefsel. Deze vormen een sterk ruimtelijk raamwerk met vaak een recreatieve en ecologische functie. Bijzondere dijken zijn de Molendijk, de Oosdijk en de Zinkweg. Aan de oostzijde vormt de vertakte kreek van De Boezem een robuuste waterstructuur in het stedelijk gebied. Verder heeft Oud-Beijerland een duidelijke oriëntatie op het buitenwater en vormen de buitendijkse natuurgebieden een aantrekkelijk uitloopgebied. Aan de zuidkant grenst Oud-Beijerland aan één van de grootste open polders van de Hoeksche Waard, maar de inrichting van de randzone, met een drukke weg en veel bedrijvigheid maakt deze kant minder aantrekkelijk voor recreatie.

Ontwikkelingsbeeld 2030

Naast de diverse inbreidings- en afrondingslocaties zijn in de Integrale Visie Dorpsontwikkeling uitbreidingen voorzien in oostelijke richting en -voor de langere termijn- in zuidelijke richting. De oostelijke uitbreiding is gekoppeld aan de geplande nieuwe randweg, die nodig is om de bestaande Stougjesdijk te ontlasten en ook al in het streekplan is aangegeven. Ongeveer de helft (vooral het noordelijk deel) is gepland als bedrijventerrein, de rest (vooral het zuidelijk deel) is gepland voor wonen. Deze verdeling is indicatief, bij de verdere uitwerking van het stedenbouwkundige plan

Ontwikkelingsbeeld

zullen de precieze bestemmingen worden bepaald. De aanwezige krekens worden uitgebouwd tot een natte ecologische en recreatieve structuur en kunnen voor een bijzonder woon- en werkmilieu en een goede landschappelijke inpassing zorgen. Daarnaast zijn groene aders en groene randen aangegeven, conform het inrichtingsprincipe 'vensters op het landschap'. De

randweg wordt vormgegeven als een parkweg met passende beplanting en groene berm. Tussen de bebouwingsrand en de Vliet moet een ruime groene buffer gehandhaafd blijven. Voor de verkeersafwikkeling is een verbeterde aansluiting op de A29 of een aansluiting op de eventuele A4-Zuid nodig. Beide opties zijn indicatief aangegeven op de kaart infrastructuur.

Contouren

Voor de langere termijn is een uitbreiding in zuidelijke richting voorzien, gekoppeld aan de eventuele A4-Zuid, die hier een op- en afrit kan krijgen. Vanwege de vele onzekerheden is deze uitbreidingsrichting voorlopig indicatief op de kaart aangegeven in de vorm van sterren.

Rode contour 2020

De oostelijke uitbreiding tot aan de nieuwe randweg is opgenomen in de rode contour. Hiermee kan voldaan worden aan het gewenste programma voor woningbouw en bedrijventerrein en kan een goede landschappelijke inpassing plaatsvinden.

nieuwe woongebieden	13 ha / 195 w
nieuwe werkgebieden	35 ha
wonen in een groene setting	5 ha / 25 w
werken in een groene setting	10 ha
robuuste krekens	12,5 ha
groene aders en groene randen	11 ha
zoekgebied verblijfsrecreatie	
overig	85 ha

Nieuwe toevoegingen binnen rode contouren (Oud-Beijerland)

Rode contouren

2 Overzicht per gemeente

De kaart geeft een overzicht van de nieuwe rode contouren. Ook de bestaande contouren volgens het huidige streekplan zijn aangegeven. In de tabel is de berekende woningbouwcapaciteit op grond van de kaartbeelden vergeleken met het programma op grond van migratiesaldo 0 (waarbij het aantal van 3.250 woningen naar rato van inwonertal is verdeeld over de verschillende gemeenten en het aantal van 300 extra woningen ter compensatie voor TNO is toegedeeld aan de gemeente Cromstrijen, waar de TNO vestiging is gepland).

Voor wat betreft de woningbouw in inbreiding en afronding (binnen de huidige rode contouren) is uitgegaan van de vigerende gemeentelijke plannen en voornemen. Elke gemeente heeft onderzocht hoeveel reële inbreidingscapaciteit tot 2020 aanwezig is en dat getal is opgenomen in de tabel.

Vervolgens is aangegeven hoe de woningbouwcapaciteit in inbreiding, afronding en uitbreiding zich verhoudt tot migratiesaldo 0. Een marge van 30% is aangehouden vanwege planuitval, flexibiliteit, etc.

Tevens is het programma voor water en groen binnen de contouren aangegeven. Met dit programma kan naar verwachting volledig voorzien worden in de waterberging behoeftes.

Voor wat betreft bedrijventerreinen is een vergelijking gemaakt tussen de netto oppervlakte uit het kaartbeeld en het programma zoals opgenomen in het streekplan. In een aantal gevallen zijn ook compensatiehectaren van transformatie opgenomen in het programma. Naast de oppervlakte voor uitbreiding is ook de oppervlakte voor inbreiding en afronding meegenomen in de vergelijking.

	Verdeling 3.250 w. naar inwonertal		Woningbouw			Groen, water en recreatie		Bedrijventerreinen		
	Inwonertal per 1-1-2005 (bron: CBS)	Aantal woningen	Capaciteit inbreiding en afronding binnen bestaande contouren	Capaciteit uitbreiding binnen nieuwe contouren	Totale capaciteit	Reservering groene randen, groene aders en robuuste kreken (ha)	Zoekgebied verblijfsrecreatie in groene setting (ha)	Capaciteit inbreiding en afronding binnen bestaande contouren (netto ha)	Capaciteit uitbreiding binnen nieuwe contouren (netto ha)	Totale capaciteit
Binnenmaas (incl. RBT)	28.402	1.080	1.060	355	1.415	30,0	20,0	11,0	72,0	83,0
Strijen	9.259	352	175	270	445	16,0		5,0	4,0	9,0
Cromstrijen (incl. TNO)	13.048	496 + 300 TNO	515	540	1.055	6,0	22,0	3,0	26,0	29,0
Korendijk	10.971	417	65	480	545	26,0	18,0	1,5	5,5	7,0
Oud-Beijerland	23.784	905	985	220	1.205	23,5		3,0	31,0	34,0
Totaal	85.464	3.550	2.800	1.865	4.665	101,5	60,0	23,5	138,5	162,0
% Verdeling			60	40	100					
Netto programma conform streekplan					3.550					162,0
Bruto programma inclusief 30% marge					4.615					
% capaciteit t.o.v. programma					101					100

Literatuurlijst

RIHW, 2002. Regionaal Ontwikkelingsprogramma Hoeksche Waard.

Gemeenten Hoeksche Waard en Provincie Zuid-Holland, 2004. Afsprakenkader.

Provincie Zuid-Holland, 2007. Streekplan Zuid-Holland Zuid, herziening Hoeksche Waard.

Provincie Zuid-Holland, 2007. Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Hoeksche Waard 2007-2013. Fase 1 - Ten behoeve van de besteding van de rijksmiddelen voor het doel Nationaal Landschap.

P.M.

